

ISSN 2523-4684

ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ
ХОРЕОГРАФИЯ АКАДЕМИЯСЫ

KAZAKH NATIONAL
ACADEMY OF CHOREOGRAPHY

КАЗАХСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ
АКАДЕМИЯ ХОРЕОГРАФИИ

«ARTS ACADEMY»

ғылыми журнал
scientific journal
научный журнал

2 (15)

Маусым 2020

June 2020

Июнь 2020

2017 жылдың наурыз айынан шыға бастады

published since March 2017

издается с марта 2017 года

жылына 4 рет шығады

published 4 times a year

выходит 4 раза в год

Нұр-Сұлтан қаласы

Nur-Sultan city

город Нур-Султан

Редакциялық кеңес төрағасы

Асылмұратова А.А. Қазақ ұлттық хореография академиясының ректоры, Ресей Федерациясының Халық әртісі, Ресей Федерациясы Мемлекеттік сыйлығының лауреаты

Редакциялық кеңес

Райымқұлова А.Р. іскерлік-әкімшілік докторы, профессор, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрі

Мұхамедидұлы А. өнертану докторы, профессор, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, Қазақстан Республикасының Ұлттық музейі директоры

Нусипжанова Б.Н. педагогика ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері

Алишева А.Т. Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері, профессор

Кокшинова С.Ю. Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері

Сантова Г.Ю. өнертану кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген әртісі

Ізім Т.О. өнертану кандидаты, профессор, ҚазССР-ның еңбек сіңірген әртісі

Тукеев М.О. Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген әртісі

Тати А.Ә. өнертану доценті, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген әртісі, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері

Бас редактор

Толысбаева Ж.Ж. филология ғылымдарының докторы, профессор

Редакция алқасы

Культбекова А.К. педагогика ғылымдарының докторы, профессоры (Қазақстан)

Жумасейтова Г.Т. өнертану кандидаты, доцент (Қазақстан)

Досжан Р.К. PhD (Қазақстан)

Аймбетова Ұ.Ө. PhD (Қазақстан)

Рау И.А. философия ғылымдарының докторы, профессор (Германия)

Буренина-Петрова О.Д. филология ғылымдарының докторы (Швейцария)

Туляходжаева М.Т. өнертану докторы, профессор (Өзбекстан)

Розанова О. И. өнертану кандидаты, доцент (Ресей)

Дзаганя И. филология ғылымдарының докторы, профессор (Грузия)

Эйнасто Х. PhD (Эстония)

Жауапты редактор: Жунусов С.К.

Корректорлар: Мухамеджанова А.Т., Канатова Ж.Ж.

Беттеген: Балашов Г.Г.

Қазақ ұлттық хореография академиясының ғылыми журналы.

ISSN 2523-4684

Меншік иесі: «Қазақ ұлттық хореография академиясы» (Нұр-Сұлтан қ.)

Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрлігі, Байланыс, ақпараттандыру және бұқаралық ақпарат құралдары саласындағы мемлекеттік бақылау комитетінің мерзімді баспасөз басылымын, ақпарат агенттігін және желілік басылымды есепке қою туралы 06.12.2016 жылы берілген № 16246-Ж кәулік.

Шығу жиілігі: жылына 4 рет

Тиражы: 300 дана

Редакция мекен-жайы: 010000, Нұр-Сұлтан қ., Ұлы Дала даңғылы, 9, 471 офис, тел.: 8 (7172) 790-832,

E-mail: artsballet01@gmail.com

© Қазақ ұлттық хореография академиясы, 2020

Типографияның мекен-жайы: Мүгедектер қоғамдық бірлестігі, Қарағанды облысы, Қарағанды қ., Сатыбалды көшесі, 27. Ұялы : 8 708 436 64 96, ishim909@mail.ru.

Chairman of the Editorial Board

Assylmuratova A.A. The Rector of the Kazakh National Academy of Choreography, National actress of the Russian Federation, Laureate of the State Prize of the Russian Federation

Editorial council

Raimkulova A.R. Doctor of Business Administration, Professor, Honored Worker of the Republic of Kazakhstan, Minister of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan

Mukhamediuly A. Doctor of Philosophy in Art History, Professor, Honored Worker of the Republic of Kazakhstan, Director of the National Museum of the Republic of Kazakhstan

Nusipzhanova B.N. Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Honored Worker of the Republic of Kazakhstan

Alisheva A.T. Honored worker of the Republic of Kazakhstan

Kokshinova S.Y. Honored Worker of the Republic of Kazakhstan

Saitova G.Y. Candidate of Arts, Professor, Honored Artist of the Republic of Kazakhstan

Izim T.O. Candidate of Arts, Professor, Honored Artist of the Kazakh Soviet Socialist Republic

Tukeev M.O. Honored Artist of the Republic of Kazakhstan

Tati A.A. Associate Professor of Arts, Honored Artist of the Republic of Kazakhstan, Honored Worker of the Republic of Kazakhstan

Editor-in-chief

Tolysbaeva Zh.Zh Doctor of Philological Sciences, Professor

Editorial board

Kulbekova A.K. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Zhumaseitova G.T. PhD in History of Arts, Associate Professor (Kazakhstan)

Doszhan R.K. PhD in Philosophy (Kazakhstan)

Aymbetova U.U. PhD in Philosophy (Kazakhstan)

Rau J.A. Doctor of Philosophical Sciences, Professor (Germany)

Burenina-Petrova O.D. Doctor of Philological Sciences (Switzerland)

Tulyakhodzhayeva M.T. PhD in History of Arts, Professor (Uzbekistan)

Roanova O.I. PhD in History of Arts, Associate Professor (Russia)

Dzagania I. Doctor of Philological Sciences, Professor (Georgia)

Einasto H. PhD in Social Sciences and Culture (Estonia)

Executive editor: Zhunussov S.K.

Corrector: Mukhamedzhanova A.T., Kanatova Zh.Zh.

Page proofs: Balashov G.G.

Print ISSN: 2523-4684

Publisher: The Kazakh National Academy of Choreography (Nur-Sultan city)

The certificate of registration of the periodical news agency and an online edition of the State Control Committee in the sphere of communication, informatization and media of the Ministry of Information and Communications of the Republic of Kazakhstan № 16246-Ж, issued 06.12.2016

Frequency: 4 issues per year

Printing: 300 copies

Editorial Office: 010000, Nur-Sultan city, Uly Dala avenue 9, 471 office

Phone: 8 7172 790832

E-mail: artsballet01@gmail.com

© The Kazakh National Academy of Choreography, 2020

Publishing House Address: Public Association of disabled people «Ishim», 27, Satybalдина strm., Karaganda city, Karaganda region. Phone: 8 708 436 64 96, ishim909@mail.ru.

Председатель редакционного совета

Асылмуратова А.А. Ректор Казахской национальной академии хореографии,
Народная артистка Российской Федерации

Редакционный совет

Раимкулова А.Р. доктор делового администрирования, профессор, Заслуженный деятель Республики Казахстан, Министр культуры и спорта Республики Казахстан

Мұхамедиұлы А. доктор искусствоведения, профессор, Заслуженный деятель Республики Казахстан, директор Национального музея Республики Казахстан

Нусипжанова Б.Н. кандидат педагогических наук, профессор, Заслуженный деятель Республики Казахстан

Алишева А.Т. Заслуженный деятель Республики Казахстан

Кокшинова С.Ю. Заслуженный деятель Республики Казахстан

Саитова Г.Ю. кандидат искусствоведения, профессор, Заслуженная артистка Республики Казахстан

Ізім Т.О. кандидат искусствоведения, профессор, Заслуженная артистка КазССР

Тукеев М.О. Заслуженный артист Республики Казахстан

Тати А.Ә. доцент искусствоведения, Заслуженная артистка Республики Казахстан, Заслуженный деятель Республики Казахстан

Главный редактор

Толысбаева Ж.Ж. доктор филологических наук, профессор

Редакционная коллегия

Кульбекова А.К. доктор педагогических наук, профессор (Казахстан)

Жумасентова Г.Т. кандидат искусствоведения, доцент (Казахстан)

Досжан Р.К. PhD (Казахстан)

Аймбетова У.У. PhD (Казахстан)

Рау И.А. доктор философских наук, профессор (Германия)

Буренина-Петрова О.Д. доктор филологических наук (Швейцария)

Туляходжаева М.Т. доктор искусствоведения, профессор (Узбекистан)

Розанова О. И. кандидат искусствоведения, доцент (Россия)

Дзаганя И. доктор филологических наук, профессор (Грузия)

Эйнасто Х. PhD (Эстония)

Ответственный редактор: Жунусов С.К.

Корректоры: Мухамеджанова А.Т., Канатова Ж.Ж.

Вёрстка: Балашов Г.Г.

Научный журнал Казахской национальной академии хореографии.

ISSN 2523-4684

Собственник: НАО «Казахская национальная академия хореографии» (г. Нур-Султан)

Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания Комитета государственного контроля в области связи, информатизации и средств массовой информации Министерства информации и коммуникаций Республики Казахстан

№ 16246-Ж, выданное 06.12.2016 г.

Периодичность: 4 раза в год

Тираж: 300 экземпляров

Адрес редакции: 010000, г. Нур-Султан, пр. Ұлы Дала, 9, 471 офис, тел.: 8 (7172) 790-832,

E-mail: artsballet01@gmail.com

© Казахская национальная академия хореографии, 2020

Адрес типографии: Общественное объединение инвалидов «Ишим», Карагандинская область, г.Караганда, Сатыбалдина, 27, тел.: 8 708 436 64 96, ishim909@mail.ru

БАЛЕТ ӨНЕРІ
BALLET ARTS
ИСКУССТВО БАЛЕТА

МРНТИ 18.49.01

Д.Е. Шомаева¹

¹Казахская национальная академия хореографии
(Нур-Султан, Казахстан)

**К ВОПРОСУ О «ЖЕНСКОМ ВЗГЛЯДЕ» В ХОРЕОГРАФИИ НА
ПРИМЕРЕ СПЕКТАКЛЯ МУКАРАМ АВАХРИ «КАРМЕН»**

Аннотация

В статье рассматриваются некоторые вопросы гендерной проблематики в балете в дискурсе истории репрезентации женского образа. Дается анализ спектакля «Кармен» молодого казахстанского хореографа Мукарам Авахри с позиции «женского взгляда». Автором приводятся приемы, используемые балетмейстером в попытке освободить зрительский глаз от традиционных патриархальных моделей видения.

Ключевые слова: искусство, балет, женщина-хореограф, женский взгляд, Мукарам Авахри, Кармен.

Д.Е. Шомаева¹

¹Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Нұр-Сұлтан, Қазақстан)

**МУКАРАМ АВАХРИДІҢ «КАРМЕН» СПЕКТАКЛІНІҢ
МЫСАЛЫНДА ХОРЕОГРАФИЯДАҒЫ «ӘЙЕЛ КӨЗҚАРАСЫ»
ТУРАЛЫ**

Аннотация

Мақалада әйел бейнесінің репрезентациясы тарихының дискурсындағы балеттегі гендерлік проблематиканың кейбір мәселелері қарастырылады. Жас қазақстандық хореограф Мукарам Авахридің «Кармен» спектакліне «әйел көзқарасы» тұрғысынан талдау жасалады. Автор көрермен көзін дәстүрлі патриархалдық көру үлгілерінен босату үшін балетмейстер қолданатын амалдарды келтіреді.

Түйінді сөздер: Өнер, балет, әйел-хореограф, әйел көзқарасы, Мукарам Авахри, Кармен.

D.E. Shomaeva¹

¹Kazakh national academy of choreography
(Nur-Sultan, Kazakhstan)

**TO THE QUESTION ABOUT “FEMALE LOOK” IN
CHOREOGRAPHY ON THE EXAMPLE OF THE BALLET
“CARMEN” BY MUKARAM AVAHRI**

Annotation

The article discusses some issues of gender in ballet in the discourse of the history of female image representation. The analysis of “Carmen” ballet performance by the young Kazakhstani choreographer Mukaram Avahri from the position of a “female look” is given. The author presents the techniques used by the choreographer in an attempt to free the spectator’s eye from the traditional patriarchal models of vision.

Key words: art, ballet, female choreographer, female look, Mukaram Avahri, Carmen.

Введение. В мировом культурном пространстве конца XX-начала XXI веков родились и продолжают развиваться новые направления искусствования. Необходимость изучения творчества женщин-хореографов в аспекте гендерной проблематики продиктована накопленным опытом и тенденциями в современной хореографии. Этим обусловлена актуальность настоящего исследования.

Методы исследования. В работе использованы историко-аналитический, эмпирический, описательный методы.

Обзор литературы по теме. Исторический опыт показывает, что часто новаторами танца становились именно женщины (А. Дункан, М. Грэхэм, П. Бауш и другие). Первые очерки западной феминистской художественной критики, возникшие на второй волне феминистского движения 1970-х годов, были направлены на освещение и представление публике имен авторов-женщин. В дальнейшем крупные исследователи Г. Поллок, К. Данкан, С.Л. Фостер, А. Дали, Д. Батлер, У. Оливер работали в ключе, который не сводит историю и теорию искусств лишь к биографическим описаниям жизни женщин-авторов. Путь дескриптивной деятельности не ставит под сомнение теоретические основы дискурса и оставляет в силе патриархальные модели интерпретации, которые изображали женщин в гендерных ролях как объект «мужского взгляда» (malegaze) [1, с.9].

Результаты исследования. Со времен становления сценического балета в XVI веке Людовиком XIV и до наших дней история женщин в этом прекрасном искусстве претерпела значительные, а порой малозаметные, но важные перемены. Как известно, вплоть до конца XVII века выходить на сцену с королевскими особами могли лишь мужчины, пока французская балерина Де Ла Фонтен не прервала эту традицию и не начала другую, в которой, согласно знаменитому выражению Дж. Баланчина, балет стал женским миром, в котором мужчина – лишь почетный гость [2]. Однако так ли это на самом деле?

Основоположник классической балетной традиции, неоспоримый авторитет хореографов и танцовщиков наших дней, Мариус Петипа вывел балерину на передний план перед партнером и представил словно изысканную драгоценность. В степенных высокопарных действиях, галантных подачах руки, блистательных адажио Петипа достигается апогей классицизма, в то время как балерина достигает верха совершенства. Но если посмотреть на данное утверждение в контек-

сте современных критических оценок, то мы не сможем отрицать историческое и идеологическое влияние того времени, которое может объяснить, что жизнь Авроры из «Спящей красавицы» и Никии из «Баядерки» подчинена мужчине – пусть в танцевальном плане они и первые. «Они живут только для брака и (даже за пределами измены их супруга и могилы) настоящей любви; и все же именно они правят пространством, временем, музыкой и драмой, как истинные монархи. Они являются объектом и оправданием романтического рыцарства в его наиболее хрупком и одновременно возвышенном проявлении» [3, с.17].

Возможность множественных отношений женщины с искусством подавляются властной позицией творца-мужчины. Объект почитания оказывается настолько репрессирован, что ему не остается больше ничего, кроме как заниматься любованием своим «нарциссическим изображением мужского эго» [4, с.467]. Такие сложившиеся традиционные патриархальные модели создали естественное для общества мнение о женском образе в искусстве или в рамках абсолютной положительности («идеала красоты», «нравственной чистоты»), или «порочности», «блудливого распутства» недостойных женщин. Неслучайно Гризельда Поллок считает, что понятие «женского образа» должно быть заменено на представление о «женщине как означающем в идеологическом ракурсе» [5, с.40]. Поэтому одним из главных проявлений гендерной проблематики в области искусства является стремление женщин-авторов создавать новые образы феминности за рамками уже существующих форм репрезентации [6, с.94].

В мировой истории хореографии это во многом удалось пионерам современного танца, косвенно защищавшим феминистские принципы стилями антибалетного движения [7, с.307]. В Казахстане данная тенденция продолжилась: пока стационарный академический театр официально придерживался классической и национальной традиции, на альтернативных площадках активно проявили себя смелые экспериментаторы, среди которых преобладающее число женщин-хореографов: сестры Габбасовы, Гульнара Адамова, Ирина Дубровина и другие.

Театр «Астана Балет», образовавшись в 2012 году, стал уникальным коллективом в виду его состава исполнителей, мультистилевой направленности и репертуарной политики. Основной состав труппы нового столичного коллектива составили 24 юные выпускницы и учащиеся предвыпускных классов АХУ им. А.В. Селезнева. Эта скорее вынужденная особенность поспособствовала тому факту, что театр эклектичного экспериментального направления в первые сезоны осуществил ряд авторских спектаклей и программ: «Алем» Н. Дмитриевского, «Наследие Анны Павловой» постановке А. Асылмуратовой,

«Клеопатра» Н. Маркелова, «Gaia» Р. Амаранте, «Жусан» и «Кармен» Мукарам Авахри, а также ряд национальных концертных номеров в хореографии Айгуль Тати, Александры Цой, Мукарам Авахри, Надежды Калининой, Пола Эмерсона и других.

Одним из наиболее удачных стал спектакль «Кармен» Мукарам Авахри на музыку Бизе-Щедрина. И с точки зрения нашего исследования, данная работа представляет большой интерес. По словам автора, труппа нуждалась в театральном спектакле, который бы действовал как солистов, так и кордебалет. Таким образом, сама идея спектакля родилась из двух факторов: выбора постановщика, умеющего находить нестандартные креативные решения, и неизбежной ограниченности в виду отсутствия мужского состава. Это в результате приводит к тому, что хореограф, в процессе интерпретации Кармен, демонстрирует другую «ментальность» [8, с.48]. Она делает попытку освободить свой и зрительский взгляд от традиционных закрепленных установок, навязанных многовековой идеологией репрезентации женщины в искусстве. Однако по мере углубления в вопрос мы можем сталкиваться с проблемой того, каким образом такой гендерный подход конструируется в произведениях искусства. Автор (в данном случае хореограф) словно говорит в два голоса: о том, что ему «навязано доминирующим в обществе штампом, и о том, что связано с мыслями и чувствами подавляемой социальной группы. То есть он представляет и «мужской» и «женский» взгляды на мир» (double-voice discourse) [9, с.204].

Кармен – вечный образ, классический текст культуры. Тем интересней, на наш взгляд, его использование для альтернативного прочтения: интерпретация может выявить его многослойность, противоречивость, амбивалентность. Что и происходит со спектаклем Авахри. Автор оригинальной новеллы Проспер Мериме в своем произведении представляет Кармен миру в 1845 году тремя повествователями. И все они мужчины, каждый из которых по-своему создает портрет Кармен. Побуждения, чувства и мысли от имени самой героини не упоминаются Мериме ни разу. Только с появлением через 30 лет оперы Жоржа Бизе сюжету придается более глубокий драматизм, в котором «дьявольская страстность, демонстративное разрушение регламентов..., обезоруживающая отвага перед лицом гибели» Кармен предвосхитили надвигающуюся феминизацию [10, с.61].

Молодой казахстанский хореограф смещает смысловой акцент внутри драматического действия и дает возможность Кармен раскрыть себя саму. Авахри пытается понять, что движет ее героиней, и приходит к решению буквально разложить личность титульной героини на составляющие. Таким образом на сцене появляются пять граней, «пять ипостасей» Кармен [8, с.48].

Желание раскрыть внутреннюю суть героини, саму сущность женского начала означало для хореографа отказаться от сюжетной линии. Драматические перипетии в данном случае излишни. Основу спектакля составляют танцевальные сцены, в которых то поочередно, то в ансамбле блистают пять балерин, составляющих единый образ Кармен. Многоликость ее представлена соответственно пятью чувственными константами: соблазн (красный), расчет (синий), игривость (розовый), нежность (желтый) и свободолюбие (черный). Тем самым автор избегает окрашивания в белое и черное как вневременного изображения добродетели и порока. Где заканчивается одно и начинается второе, решают сами балерины (даже не хореограф, который позволяет им проявить индивидуальность в использовании хореографического текста).

Олицетворение нравственной чистоты, Микаэла как противопоставление главной героини переосмысливается. Авахри признается, что стихотворение Гарсиа Лорки натолкнуло ее на размышления:

Танцует в Севилье Кармен у стен, голубых от мела, и жарки зрочки у Кармен, а волосы снежно-белы. Невесты, закройте ставни! Змея в волосах желтеет, и словно из дали дальней, танцую, встает былое и бредит любовью давней. Невесты, закройте ставни! Пустынны дворы Севильи, и в их глубине вечерней сердцам андалузским сняты следы позабытых терний. Невесты, закройте ставни! [11, с. 93].

Хрупкая отдельно стоящая фигурка в луче света открывает действие, по выражению автора, как «молитва всех несчастных женщин, чья жизнь зауядна и скучна» [12]. Первый кадр одетой в непримечательный серый костюм с длинной юбкой Микаэлы ассоциативно накладывается реципиентом на картину начала знаменитой «Кармен-сюиты» А.Алонсо. Невольно возникает ощущение несоответствия, увиденного ожидаемому: на кого мы смотрим, это ли Кармен? Далее, встречаясь в сцене дуэта, Микаэла и Кармен выступают как равнозначные по силе героини, различные и близкие одновременно, отрицающие друг друга и откликающиеся на боль и переживания каждой.

Мужские образы присутствуют на сцене номинально в виде манекенов. Ими управляют царствующие на сцене женщины. Но их главенство этим фактом не обеспечено, структура театрального действия срежиссирована таким образом, что мужчине не остается в нем места. Женщина становится его центром. И если, к примеру, Баланчин все-таки вводит в свои женские балеты мужчину, чтобы выделить балерину, то «Кармен» Авахри не оставляет такой возможности.

В визуальном оформлении хореограф и художник по костюмам Ольга Шайшмелашвили избегают нарочитой сексуальности, облачая

балерин в атласные простые по крою платья средней длины. Их голову одинаково аскетично украшает прямое черное каре. Внешний облик является скрепляющим элементом разных воплощений Кармен в единый образ. Лишь однажды по ходу спектакля мы видим изображение обнаженного тела, и эта сцена становится кульминационной точкой действия. Сцена откровения свободолюбивой Кармен в черном, по нашему мнению, выдвигает ее в центральную фигуру балета. Выразительное тело танцовщицы деэротизируется за счет использования наиболее драматичного музыкального фрагмента (в редакции Алонсо – сцена гадания) и художественного наполнения хореографического текста. Во время танца Кармен в черном снимает с себя парик и платье, чем приковывает взгляд зрителя, с этого момента четко слышащего «голос» балетмейстера. А именно: рассказ-исповедь о бесконечном одиночестве истерзанной души, звучащий с эмоциональным надрывом, отрицающий немоту обнаженного тела. Символичны задействованные в сценографии зеркала как многозначные символы женского начала. Как известно, можно спрятаться от толпы, но от себя убежать невозможно.

Значение символов в балетах Авахри трудно недооценить. В «Кармен» методом подбора символа обозначается обобщение «разнообразных пороков зрительной активности» реципиента [4, с.472]. К примеру, начало спектакля открывается видом на оригинальный занавес, украшенный черной бахромой, словно подол испанской юбки. При подъеме занавеса из-под него вырисовываются очертания оголенных изящных женских ног, что отсылает к эстетике вуайеризма. В финальном кадре после последней общей вариации пять Кармен вновь уходят вглубь сцены и, разворачиваясь спиной к зрителю, скрываются за ниспадающей тканью. В третьей картине (единственной поставленной на отрывок из оперы Бизе «La Tabernade Lillas Pastia») тема подглядывания поддержана уже чисто сценографическим приемом: в пространстве над серединой сцены вертикально подвешены ставни, за которыми скрываются и наблюдают за происходящим испанки, одетые на манер мах – молодых андалузских дев. Подобные инструменты срабатывают мгновенно и создают обволакивающую неоднозначную атмосферу.

Женская тема в балетах Мукарам Авахри всегда загадочна и будто не оговорена до конца. Хорошему хореографу всегда есть что сказать, и часто не в прямом очевидном смысле. Несмотря на то, что женщина-автор принимает большое участие в повествовании о самой себе, ее героини остаются загадкой как для зрителя, так и для хореографа. Понятия и их подмена, пересмотр сложившихся догм традиционного общества превращаются в своеобразную игру, в которой множество граней прекрасного женского образа все же являются одним целым.

Заклучение. Подводя итог, скажем, что спектакль «Кармен» М. Авахри появился в момент, когда звучащий со сцены женский голос уже не шокирует общественность. Однако работа представляет собой богатый материал для понимания роли женского взгляда в казахстанском искусстве. Отраднo отмечать, что отечественный балет активно осмысливает такую сложную неоднозначную тематику.

Фото 1. *Сцена из балета «Кармен» М. Авахри.*

Из архива театра «Астана Балет». Фото А. Нурекина

Фото 2. *Сцена из балета «Кармен» М.Авахри.*

Из архива театра «Астана Балет». Фото А. Нурекина

Список использованных источников:

1. Daly A. The Balanchine Woman: Of Hummingbirds and Channel Swimmers //

- The Drama Review. – 1987. – №1(31). – С. 8-21.
2. Джордж Баланчин // Интернет ресурс: <https://citaty.info/quote/461178> (Дата обращения 07.04.2020, время 16:43).
 3. Macaulay A. The Ambiguous Sexism of Marius Petipa, Ballet's Towering // The New York Times. – 23.12.2018. – С. 17.
 4. Усманова А. Женщины и искусство: политики репрезентации // Гендерные исследования. Уч. пособие. ХЦГИ – СПб: Алетея. С. – 2001. – С. 465-492.
 5. Pollock G. What's wrong with Images of Women? // Looking On: Images of Femininity in the Visual Arts and Media, edited by R. Betterton–London and New York: Pandora Press. – 1987. с. 40-48.
 6. Van Rijnsingen M. How purple can purple be? Feminist Art History // Women's Studies and Culture. A Feminist Introduction, ed. by R. Buikema and A. Smelik. – Zed Books. – 1995. С. 94-105.
 7. Daly A. Dance History and Feminist Theory: Reconsidering Isadora Duncan and the Male Gaze // Critical Gestures writings on Dance and Culture. Middletown, Connecticut: Wesleyan University Press. – 2002. – 378 с.
 8. Алиева У. Кармен. Лики женщины // ASTANA BALLET. Алматы: TOO Brand Book. 2018. – 186 с.
 9. Showalter E. Feminist Criticism in the Wilderness // Critical Inquiry. Writing and Sexual Difference. The university of Chicago Press. – №2(8). – 1981. – С. 189-205.
 10. Косилкин М.Ю. Цыганская тема «Кармен» Ж. Бизе в контексте европейской культуры // Культурная жизнь юга России. – 2017. – №3(66). – С. 59-63.
 11. Лорка Ф.Г. Танец // Стихотворения. Проза. Театр. Серия: Библиотека всемирной литературы. Перевод А. Гелескула. – Москва: Эксмо. 2014. – 640 с.
 12. Из личного интервью с Мукарам Авахри. – Нур-Султан – 2020. – 08 апреля.

References:

1. Daly A. *The Balanchine Woman: Of Hummingbirds and Channel Swimmers* // The Drama Review. – 1987. – №1(31). – S. 8-21. (In Engl.).
2. *Dzhordzh Balanchin* // Internet resurs: <https://citaty.info/quote/461178> (Data obrashheniya 07.04.2020, vremya 16:43). (In Russ.).
3. Macaulay A. *The Ambiguous Sexism of Marius Petipa, Ballet's Towering* // The New York Times. – 23.12.2018. – С. 17. (In Engl.).
4. Usmanova A. *Zhenshhiny i iskusstvo: politiki reprezentacii* // Gendernye issledovaniya. Uch. posobie. HCGI – SPb: Aleteja. S. – 2001. S. 465-492. (In Russ.).
5. Pollock G. *What's wrong with Images of Women?* // Looking On: Images of Femininity in the Visual Arts and Media, edited by R. Betterton–London and New York: Pandora Press. – 1987. с. 40-48. (In Engl.).
6. Van Rijnsingen M. *How purple can purple be? Feminist Art History* // Women's Studies and Culture. A Feminist Introduction, ed. by R. Buikema and A. Smelik. – Zed Books. – 1995. С. 94-105. (In Engl.).
7. Daly A. *Dance History and Feminist Theory: Reconsidering Isadora Duncan and the Male Gaze* // Critical Gestures writings on Dance and Culture. Middletown, Connecticut: Wesleyan University Press. – 2002. – 378 с. (In Engl.).
8. Alieva U. *Karmen. Liki zhenshhiny* // Astana Ballet. Almaty: TOO Brand Book. – 2018. – 186 s. (In Russ.).
9. Showalter E. *Feminist Criticism in the Wilderness* // Critical Inquiry. Writing and Sexual Difference. The university of Chicago Press. – №2(8). – 1981. – с. 189-205. (In Engl.).
10. Kosilkin M.Ju. *Cyganskaja tema «Karmen» Zh. Bize v kontekste evropejskoj*

kul'tury // Kul'turnaja zhizn' juga Rossii. – 2017. – №3(66). – S. 59-63. (In Russ.).

11. Lorka F.G. *Tanec* // Stihotvorenija. Proza. Teatr. Serija: Biblioteka vseмирnoj literatury. Perevod A. Geleskula. – Moskva: Jeksmo. – 2014. – 640 s. (In Russ.).

12. *Iz lichnogo interv'ju s Mukaram Avahri*. – Nur-Sultan – 2020. – 08 aprelja. (In Russ.).

С.Ә. Бәкірова¹

*¹Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Нұр-Сұлтан, Қазақстан)*

Т.О. Ізім²

*²Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Нұр-Сұлтан, Қазақстан)*

ХОРЕОГРАФИЯ ПЕДАГОГИКАСЫ: БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕР МЕН КАТЕГОРИЯЛАР

Аннотация

Мақалада хореография өнері саласында мамандар даярлауда кәсіби пәндерді жүргізуде хореография мамандығының ерекшелігін, дәстүр сабақтастығын сақтай отырып, оқытудың негізгі категориялары айқындалады. Осы мақсатқа жетуде авторлар балалар шығармашылық би ұжымындағы жетекшілік, педагог-хореограф мамандарды даярлаудағы оқытушылық және орындаушылық тәжірибелерінің негізінде хореография өнері саласында білім берудегі ерекшеліктер мен тұжырымдамаларына сараптама жасайды.

***Түйінді сөздер:** хореография педагогикасы, оқытудың қағидалары, білім беру жүйесі, әдіс-тәсілдер, тәрбие.*

С.Ә. Бәкірова¹

*¹ Казахская национальная академия хореографии
(Нур-Султан, Казахстан)*

Т.О. Ізім²

*² Казахская национальная академия хореографии
(Нур-Султан, Казахстан)*

ПЕДАГОГИКА ХОРЕОГРАФИИ: ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ И КАТЕГОРИИ

Аннотация

В статье определены основные категории преподавания хореографии при подготовке специалистов в области хореографического искусства, при сохранении специфики специальности и преемственности традиции. Для достижения этой цели авторы анализируют особенности и концепции обучения в области хореографического образования на основе исполнительского и педагогического опыта в подготовке педагогов и хореографов.

***Ключевые слова:** педагогика хореографии, принципы обучения, система образования, методика, воспитание.*

S.A. Bakirova¹

*¹Kazakh National Academy of Choreography
(Nur-Sultan, Kazakhstan)*

T.O. Izim²²Kazakh National Academy of Choreography
(Nur-Sultan, Kazakhstan)**CHOREOGRAPHY PEDAGOGY: TEACHING FEATURES
AND CATEGORIES****Annotation**

The article defines the main categories of teaching choreography in the training of specialists in the field of choreography while preserving the specifics of the specialty and the continuity of traditions. To achieve this goal, the authors analyze the features and concepts of training in the field of choreography based on performance and pedagogical experience in the training of teachers and choreographers.

Key words: *pedagogy of choreography, principles of teaching, education system, methodology, upbringing.*

Кіріспе. Егемендікке қол жеткізген ширек ғасырдан астам уақыттың ішінде Қазақстан хореография өнері бүгінгі қоғамның да, көрерменнің де шығармашылық-көркемдік талабы мен сұранысына сай жауап беріп келеді. *Абай атындағы* мемлекеттік академиялық *опера және балет театры*, «Астана Опера», «Астана балет» театрларының шығармашылығынан балет өнерінің заманауи даму деңгейін, халық би ансамбльдерінің бай репертуарынан ұлттық хореография өнерінің өркендеуінің жаңа белесін көреміз. Қазақстан хореография өнерінің әлемдік деңгейде танылуы балетмейстерлердің шығармашылығымен, орындаушылардың жоғары орындаушылық шеберлігімен қатар отандық педагог-хореографтардың баға жетпес еңбегінің жемісі. Инновациялық, технологиялық-интеграциялық үдерістің қарқынды дамыған тұсында хореография педагогикасының өзіндік спецификасы мен педагог-хореографтардың негізгі функциялары мен кәсіби қызметі ғылыми-шығармашылық тұрғыдан зерттеуді, сауатты саралауды талап етіп отыр.

Зерттеу әдістері. Зерттеу барысында келесі әдістер қолданылды:

- хореографиялық білім беру жүйесін бақылау;
- қосымша білім беру мекемелеріндегі, жоғары оқу орнындағы педагогикалық қызмет және әдістемелік жұмыс;
- отандық және шетелдік ғалымдардың жалпы педагогика және хореография өнері бойынша ғылыми зерттеулерінің, педагогикалық эксперименттерінің қорытындыларын талдау.

Тақырып бойынша әдебиеттерге шолу. Мәдениеттану докторы, п.ғ.к. Т.А. Филановская: «Образование – это фундамент, основание для возведения всей хореографической культуры. Фундаментальные основы образования позволяют и дальше развивать, усложнять, углублять, совершенствовать исполнительское, балетмейстерское, педагогическое мастерство в области искусства танца» [1, 11 б.], А.В. Фомкин: «Хореографическое образование – целенаправленный процесс

воспитания и обучения хореографическому искусству в интересах человека, общества, государства, сопровождающийся констатацией достижения гражданином установленных государством образовательных уровней» [2, 16 б.], – деп хореография өнеріндегі білім беру жүйесіне ғылыми тұрғыдан баға береді. Отандық хореография өнерінің педагогикасын зерттемес бұрын, «балет өнеріндегі оқыту жүйесі» ұғымына тоқталатын болсақ, А.Я. Ваганованың «Классикалық бидің негізі» (1934 ж.) еңбегінде алғаш рет классикалық биді оқытудың педагогикалық жүйесінің негізі жасалынып, әлемдік хореографиялық өнердің тарихи даму үдерісінде қалыптасқан балет шеберлігінің әліппесін оқытудың әдістері мен тәсілдері біріктіріледі. А.Я. Ваганованың педагогикалық жүйесі Ленинград хореографиялық училищесінде классикалық биді оқыту процесінде орындаушылық техникаларының қағидаларын, қимылдың мағыналылығын қалыптастырып, қол мен аяқ қалыптарын жүйелеп, дененің дұрыс қойылуын зерттеді. Осы әдістеме балет өнерінің педагогикасының даму үрдісіне жол ашып, алғашқы педагог-балетмейстерлер мен балет өнеріне оқыту жүйесі пайда болды.

А.Я. Вагановаға дейін де хореография өнеріне оқытудың әдістері мен тәсілдері бойынша еңбектер жарық көрген. А.Я. Ваганова өзінің классикалық бидің негізі атты еңбегінде Ж.Ж. Новердың теориялық пікірі мен К.Блазистың практикалық тәсілдерін және XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басындағы орыс балет педагогтарының тәжірибесін біріктіре отырып, классикалық биді оқытудың педагогикалық жүйесін құрады.

А.Я. Ваганова: «Наши школы могут работать, лишь опираясь на солидный теоретический фундамент... Мы должны создать научно-исследовательский центр по хореографии и в первую очередь, журнал по вопросам балетного искусства, на страницах которого мы имели бы возможность обсуждать и разрабатывать педагогические, творческие и исторические проблемы нашего искусства. В связи с этим, я считаю вполне своевременным поставить вопрос о превращении наших ведущих балетных техникумов в высшие учебные заведения по хореографии с обеспечением за ними возможности вести научно-исследовательскую работу по теории и истории балетного искусства» – бұл деректерден хореография өнерінің педагогикасын, орындаушылық шеберлікке баулудың әдісі мен негізгі қағидаларын зерттеу әрбір тарихи кезеңдегі маңызды мәселе болғанын көреміз [3, 20 б.].

Зерттеу нәтижесі. Ғалымдардың зерттеулеріне сүйене отырып, хореография педагогикасының негізгі категорияларын төмендегі кесте бойынша бөліп қарастырамыз.

Кесте №1. *Хореография педагогикасының негізгі категориялары.*

Тәрбие – бишінің тұлғасын қалыптастыруға мақсатты түрде бағытталған үрдіс, балет өнері саласында жинақталған тәжірибемен бөлісу, болашақ кәсіби қызметке дайындау мақсатында оқушыға бағытты ықпал ету.

Қазақ әдебиетінің негізін қалаушылардың бірі, ағартушы, педагог М.Жұмабаев: «Баланы тәрбиелі қылу – тұрмыс майданында ақылмен, әдіспен күресе білетін адам шығару. Қаласа өзін, асса барлық адам баласын әділ жолмен өрге сүйрейтін ер шығару деген сөз. Тұрмыста түйінді мәселелерді тез шеше білетін, қысқасы, адамзат дүниесінің керек бір мүшесі бола алатын төрт жағы түгел кісі қылып шығару. Баланы мұндай сападағы адам ету үшін тәрбиеші бар күшін, бар білімін жұмсап, шаршамай үйрете білуі керек» деп тұжырымдама жасайды [4, 3 б.]. Педагогика ғылымының негізгі саласы тәрбие үдерісінің мақсаты қоғамның қажеттілігін қанағаттандыратын, бәсекеге қабілетті маман дайындау. Сапалы тәрбие үрдісін қалыптастыруда заманауи маман – педагог-хореограф меңгеруі қажет қасиеттер:

- коммуникативтік қасиет – педагог-хореографтың балалармен, ата-аналармен, әріптестерімен ынтымақтастығы және қарым-қатынас жасауы және т. б.;
- ұйымдастырушылық қасиет – білім алушылардың кәсіби мамандығына деген қызығушылықтарын арттыру, бір ұжымға, ортақ топқа біріктіру, ортақ мақсатты айқындап, сол мақсатқа жету жолында біріге жұмыс жасауға үйрету;
- конструктивтік қасиет – педагог-хореографтың сабақты жоспарлауда қажетті материалды тандай білуі;

- болжамдау қасиеті – бұл хореографтың болашақ қызметінде педагогикалық болжамдарды жүзеге асыру қабілеті;
- гносеологиялық қасиет – педагог-хореографтың шығармашылық ұжымдағы жұмысы және оның өздігінен білімін жетілдіруге деген ұмтылысы;
- перцептивті қасиет – әрбір орындаушының жан дүниесін ұғыну, қабілетін ескеру, эмоционалдық жағдайын сезіну;
- креативтілік қасиет – педагог-хореографтың интеллектуалдық қабілеттерінің бір түрі. Хореографиялық қойылымдарда айрықша образдарды шығару, ойлаудың дәстүрлі схемаларынан кете алу, мәселелік жағдаяттарды шеше алу қабілеті.
- экспрессивті қасиет – педагог-хореографтың дауыс ырғағының жағымдылығы және ашық эмоциялық көңіл-күйі.

Педагог-хореографтың әрдайым жоғарыда аталған қасиеттерді дамытуы – би ұжымдарының табысты қызметінің кепілі және білім алушылардың сапалы оқу үрдісін ұйымдастырудағы қажетті факторлар.

Бұл жөнінде Лукьянова Е.А.: «Но воспитание правильного положения тела танцора требует большого терпения, настойчивости и усилия, постоянного контроля, как со стороны педагога, так и самоконтроля со стороны исполнителя. Этот весь процесс выстраивается на таких личностных качествах как: дисциплинированность и трудолюбие. Эти качества так же необходимы и в повседневной жизни и определяют успех во многих делах. Это способствует формированию и становлению характера будущей личности. Черты характера педагоги-хореографы многими годами воспитывают у детей», - деген болатын [5, 46 б.]. Олай болса, зерттеушілердің ғылыми көзқарастарының, педагог-хореографтардың практикалық тәжірибелерінің негізінде тәрбие үдерісінің - хореография өнерінің даму тарихымен қатар жүргендігін, оның мәнінің қоғам мәдениетімен байланысты екеніне көз жеткіземіз.

Білім беру – хореография өнеріне оқыту барысында жинақталған әлемдік, ғылыми және мәдени құндылықтар жүйесін қамтитын әдістемелердің жиынтығы. Хореография өнеріне оқытудың педагогикалық жүйесін дамытудың негізгі көзі халық педагогикасының ғасырлар бойы жинақталған өмірлік тәжірибесі, ұлттық тәрбиесі болып табылады.

Адамзат өзінің өмір сүру сатысында, ұзақ жылдар бойы бір-бірінен тұрмыстық тіршіліктерді ғана үйреніп қойған жоқ. Түрлі еңбек әрекеттерінен туындайтын өз сезімдерін қимыл арқылы бейнелеуге тырысты. Сипатты, бейнелі және түсінікті қимылдар келер ұрпақтың есінде қалып, ол қимылдар белгілі бір мағынаға, жүйелілікке ие болды. Осылайша алғашқы билер пайда болды. Белгілі бір қимыл-

ды анық және дұрыс бейнелей білген бишілер өз тәжірибелерін жас орындаушыларға табыстау арқылы алғашқы би ұстаздары өмірге келді. Олар би элементін дұрыс көрсету және үйретумен қатар, тәрбиеші қызметінің ролін қоса атқарды, себебі, олар өз оқушыларын ескертулерді дұрыс қабылдай білуге тәрбиеледі.

Қазақстанда ХХ ғасырдың 30-шы жылдардың басында би өнеріне үйретудің алғашқы қадамдары жасалып, орыс хореографтарының педагогикалық идеяларының негізінде Қазақстанның балет педагогикасы қалыптасты. Осы кезеңді өнертану кандидаты, профессор Т.О. Ізім: «1933 жылы Қазақ Мемлекеттік драма театры жанынан ашылған музыкалық студияда балет бөлімі жұмыс істей бастады. 1934 жылы осы бөлімді А.Александров басқарды. Сол жылы балалар үйінің қабілетті деген 32 оқушысы алғаш би бөліміне қабылданып, балет мектебі ашылды. 1937 жылдан бұл мектепті А.Селезнев басқарды. А.Селезневтің тікелей араласуымен 1938 жылы музыка мектебінен бөлініп шыққан, би бөлімі хореография училищесінің негізін қалады» - деп жазды [6, 118б.]. Аталған училище қазақ би өнерінің қара шаңырағына айналып, қазіргі таңда дәстүр сабақтастығын сақтап, кәсіби хореография мектебінің оқу-әдістемелік базасының негізін қалады.

1965 жылы ашылған эстрада және цирк өнері студиясының хореография бөлімі (қазіргі Ж. Елебеков атындағы колледж) және аймақтық өнер колледждерінде ашылған хореография бөлімдері халық би ансамбльдері мен облыстық филармония ұжымдарына бишілер дайындауда үлкен үлес қосып отырған оқу орындары.

2010 жылы Астана қаласында (қазіргі Нұр-Сұлтан) Қазақ ұлттық өнер университетінің жанынан хореография факультеті ашылып, көп деңгейлі (мектеп-колледж-бакалавр-магистратура) білім беру жүйесін қалыптастырды. Аталған факультет білім алушылары мен оқытушылары 2016 жылы Қазақ ұлттық хореография академиясының негізін қалады. Қазіргі таңда академия заманауи және халықаралық стандартқа сай келетін Орта Азиядағы көп деңгейлі хореографиялық білім беретін бірден бір оқу орны. Сонымен қатар, Республикада хореография саласы бойынша білім беретін Т. Жүргенов атындағы Қазақ ұлттық өнер академиясы, Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті жұмыс атқарып отыр. Ал, аймақтық жоғары оқу орындарынан М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті, М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті, Қорқыт ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті педагог-хореограф мамандарды дайындауда сапалы еңбек етуде.

Оқыту – арнайы дайындығы бар маманның жетекшілігімен болашақ орындаушылардың бойында белгілі бір білік, білім, дағдыларды

калыптастыруды жүзеге асыратын үдеріс. Оқыту үдерісі барысында балет бишісі өз бойында белгілі бір орындаушылық дағдыларды қалыптастырумен қатар, оларды қайта-қайта жаттығулар барысында жетілдіру арқылы би қимылдары жүйесінде орындайды. Хореография педагогикасында бұл әрекет ең маңызды болып табылады, себебі, кәсіби мектепті жақсы меңгеру хореографиялық қойылымдардың негізін қалайтын түрлі би комбинацияларын үздіксіз қайталау мен үйрену жағдайында ғана мүмкін болады. Кәсіби орындаушының білімі оқу үдерісі барысында алынған жүйелі білім, білік, дағдылардың тұтас сипаттамасын көрсетеді. Сонымен қатар, хореография өнеріндегі білім беру жүйесінің мақсаты - орындаушылардың жаңа буынын және жас маманды тәрбиелеу. Себебі, оқу үдерісінде жас маман балет өнері ғана емес, жалпы бүкіл әлемдік мәдениет дамуының тәжірибесінің жиынтығы аясында өнер зерттеушілерінің жинақтаған қажетті, ғылыми және мәдени құндылықтарын меңгереді.

Қорытынды. Бүгінгі таңда қазақстандық балет педагогикасының қалыптасуы толықтай зерттелмегендігін нақтылай келе, отандық көрнекті хореографтардың жинақталған педагогикалық тәжірибелерін жүзеге асыру тәсілдерін саралау өзекті болып табылады.

Педагог-хореографтардың шығармашылығы хореография өнерінің өзіндік ерекшеліктерін сипаттайтын түрлі көзқарасты көрсететін шығармашылық ізденістер мен талпыныстардан тұратындығына көз жеткіздік. Хореография өнеріндегі әлемдік және отандық педагогикалық жүйеде, барлық педагогтар бір бағытта жұмыс істегенін, бірақ олардың жұмысқа деген шығармашылық тәсілі әр түрлі болғандығы белгілі. Педагогтардың оқытушылық шығармашылығының шынайы құндылыққа ие болуы немесе жоғары жетістіктерге қол жеткізе алмауы, оқыту мен тәрбиелеудегі қолданылатын әдіс-тәсілдерге, ұстанатын педагогикалық қағидаларға байланысты.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Филановская Т.А. История хореографического образования в России: Учебное пособие. – СПб.: Лань, 2016. – 320 с.
2. Фомкин А.В. Балетное образование: традиции, история, практика. – СПб: Академия Русского балета имени А.Я. Вагановой, 2013 – 643 с.
3. А.Я. Ваганова: статьи, воспоминания, материалы. / Редакторы Н. Д. Волков, Ю. И. Слонимский. – Л. – М.: Искусство, 1958. – 343 с.
4. Бабаев С.Б. Тұлғалық педагогика. Педагогикалық теория негіздері. Оқу құралы. – Алматы: Nurpress баспасы, 2013. – 336 б.
5. Лукьянова Е.А. Дыхание в хореографии. Учебное пособие. – СПб.: Лань, Планета музыки, 2016. – 184 с.
6. Ізім Т.О. Қазақ және шет ел хореография өнерінің тарихи даму кезеңдері: Оқу құралы. – Алматы: Мир Баспа Үйі, 2016 – 196 б.

References:

1. Filanovskaja T.A. *Istorija horeograficheskogo obrazovanija v Rossii: Uchebnoe posobie.* – SPb.: Lan', **2016.** – 320 s. (*In Russ.*).
2. Fomkin A.V. *Baletnoe obrazovanie: tradicii, istorija, praktika.* – SPb: Akademija Russkogo baleta imeni A.Ja. Vaganovoj, **2013** – 643 s. (*In Russ.*).
3. *A.Ja. Vaganova: stat'i, vospominanija, materialy.* / Redaktory N. D. Volkov, Ju. I. Slonimskij. – L. – M.: Iskusstvo, 1958. – 343 s. (*In Russ.*).
4. Babaev S.B. *Tulgalyq pedagogika. Pedagogikalyq teorija negizderi.* Oqu quraly. – Almaty: Nurpress baspasy, **2013.** – 336 b. (*In Kazakh.*).
5. Luk'janova E.A. *Dyhanie v horeografii.* Uchebnoe posobie. – SPb.: Lan', Planeta muzyki, **2016.** – 184 s. (*In Russ.*).
6. Izim T.O. *Qazaq zhane shet el horeografija onerinin tarihi damu kezenderi:* Oqu quraly. – Almaty: Mir Baspa Yji, **2016** – 196 b. (*In Kazakh.*).

I.A. Fedosova¹

*¹Kazakh national academy of choreography
(Nur-Sultan, Kazakhstan)*

DESIGNING THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF CHOREOGRAPHER IN THE CONTEXT OF SYNTHESIS OF CHOREOGRAPHIC ART AND GYMNASTICS

Аннотация

The article considers the designed model of professional activity of a choreographer in gymnastics. Graphic developments and modeling of important aspects of the choreographer's professional activity in the context of the synthesis of choreographic art and gymnastics are presented. The goals and objectives of the choreographer in professional activities with athletes are revealed.

Key word: *choreography, gymnastics, sports, synthesis, exercise.*

И.А. Федосова¹

*¹Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Нұр-Сұлтан, Қазақстан)*

ХОРЕОГРАФИЯЛЫҚ ӨНЕР ЖӘНЕ ГИМНАСТИКАЛЫҚ СПОРТ СИНТЕЗІ ЖАҒДАЙЫНДА ХОРЕОГРАФТЫҢ КӘСІБИ ҚЫЗМЕТІН ЖОБАЛАУ

Аннотация

Мақалада хореографтың гимнастикалық спорттағы кәсіби қызметінің жобаланған моделі қарастырылады. Хореографиялық өнер және гимнастикалық спорт синтезі жағдайында хореографтың кәсіби қызметінің маңызды аспектілерін модельдеу және графикалық әзірлемелер ұсынылады. Спортшылармен кәсіби қызметте хореографтың алдында қойған мақсаттары мен міндеттері анықталады.

Түйінді сөздер: *хореография, гимнастика, спорт, синтез, экзерсис*

И.А. Федосова¹

*¹Казахская национальная академия хореографии
(Нур-Султан, Казахстан)*

ПРОЕКТИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ХОРЕОГРАФА В УСЛОВИЯХ СИНТЕЗА ХОРЕОГРАФИЧЕСКОГО ИСКУССТВА И ГИМНАСТИЧЕСКОГО СПОРТА

Annotation

В статье рассматривается спроектированная модель профессиональной деятельности хореографа в гимнастическом спорте. Представляются графические разработки и моделирование важных аспектов профессиональной деятельности хореографа в условиях синтеза хореографического искусства и гимнастического спорта. Раскрываются цели и задачи, стоящие перед хореографом в профессиональной деятельности со спортсменами.

Ключевые слова: *хореография, гимнастика, спорт, синтез, экзерсис.*

Introduction. Nowadays, modernization of professional activity of choreographer is actively gaining momentum in various spheres of choreographic art and sport. The World School of Sports and Rhythmic Gymnastics is distinguished by high performing skills of sportsmen, a lot of styles, integrity of compositions, which is achieved by a synthesized process of choreographic art and gymnastics. Modern achievements in choreographic art, plasticity and gymnastics have marked the multifaceted activity of the choreographer. The need to consider these processes has determined the choice of the research topic.

Classes of choreography contribute to the development of the necessary skills for athletes. Undoubtedly, tremendous work is being done for the quality training of world-class athletes, both a coach and a choreographer. First of all, the choreographer must be a highly educated specialist in the field of dance art. The professional activity of the choreographer, encompasses many professional aspects, combines a number of goals and aims. In addition to physical preparation and the ability to methodically organize the educational process with students, the choreographer needs to know: the method of creation of choreographic works, the history of domestic and foreign choreographic art, musical deed, stage design and costume history. A choreographer should possess not only knowledge of classical dance, but also be fluent in teaching the technique of folk stage, contemporary, historical and everyday dance, and possess knowledge and skills of psychology and pedagogy. A choreographer is a highly erudite specialist who knows not only the professional secrets of choreographic art, but also related art forms: dramaturgy, music, visual arts, literature and theater.

The research method is based on the general experience of choreographic and sports pedagogy, masters of sports, trainers and choreographers of the Russian Federation and the Republic of Kazakhstan, as well as the methods of experienced teachers, athletes and researchers.

In considering the research problem, methods of observation and comparative analysis were used; study and generalization of the results; design and modeling of important aspects of the professional activity of a choreographer in the context of the synthesis of choreographic art and gymnastic sport.

As the authors E.N. Medvedev and R.N. Terekhina in the study letter “Ways of self-improvement of a teacher-trainer by the example of gymnastics” - the sphere of activity of a choreographer is directly related to the formation, accumulation and transmission of cultural values of a primarily person. Therefore, “a professional teacher is a person with developed intellectual and spiritual functions, bearing cultural values and ideals, an idea of trying his profession in society” [1, p.3].

As the researcher N.V. Mukhametzyanova: “the leading components

of educational activity is the following: contain the educational material, methods, forms, means and solution” [2]. So, starting a professional activity, the choreographer must find for himself the goals and aims, taking into account the specific features of art sport. Starting from the first lessons, the main tasks of the choreographer include:

- develop the interest of athletes and their introduction to the art of choreography;

- to interest young gymnasts in choreographic lessons by compiling not only a competent and methodical lesson, but also with the inclusion of interesting findings. Given that their basic gymnastic training is inherent in the implementation and study of many complex tricks, exercises with objects, directly to them the choreography may seem boring.

At the same time, considering important choreographic training in gymnastics, many authors recognize the positive impact of choreography on the achievement of high sports results (F. Morel, TS Lisitskaya, NI Lebedev, V.E. Zaglada, etc.) [3, p.52].

In our opinion, we should take the recommendations of the ballet dancer, teacher of the Novosibirsk State Choreographic College (NGHU), choreographer in groups of rhythmic gymnastics, the author of the developed methodology L.A. Savina (Novosibirsk). The teacher-choreographer focuses on develop and dance, musicality, coordination of movements, directly noting the important methodological aspects in the technique of rotation and jumping in the training of gymnasts. Also, an important point is the communicative principle between the main trainer and teacher - the choreographer. That is, before starting work, it is necessary to find a common contact with the trainer, discuss working moments, and find the goals and objectives of the upcoming work, focused on a specific result.

The choreographer must find specific tasks, and know what results need to be obtained after a certain time (after 3 months, after six months, by the end of the school year). After setting goals and aims, the choreographer needs to apply methods that will lead to effectiveness. The teacher should optimize the training process and offer help to athletes, which will directly improve the results of competitive performances. “The conditions for the success of any professional activity is the strength of special knowledge,” E.N. Medvedev [1, p.5].

Special professional knowledge is the main criterion, however, other professional qualities that a choreographer should have are no less important. We presented the qualitative characteristics in the following table (see Table 1).

	Name of professional qualities	Characterization and name of the qualities of a choreographer
Personal qualities of a choreographer in a professional activity		
1.	Business qualities	conscientiousness, diligence, responsibility, discipline, energy
2.	Reflective qualities	accuracy, self-criticism, erudition, broad outlook
3.	Empathic qualities	humanity, kindness, mutual understanding, tact, empathy
Professional qualities of a choreographer		
1.	Practical and theoretical knowledge, skills of specialized disciplines	classical dance, folk stage and characteristic dances, modern and national choreography, historical folk dance and etc.
2.	All-round development	knowledge of the history of choreographic art and theater, the formation and development of special disciplines, visiting cultural events (performances, museums, galleries, exhibitions, etc.)
3.	Mastery of special terminology and choreographic vocabulary	knowledge of the terminological apparatus of classical dance and the specific terminology of folk, national, modern choreography
4.	Self-criticism	adequate assessment of the situation, one's own capabilities, knowledge of one's own strengths and weaknesses in character and professional activity
5.	Principles of pedagogical impact	the principle of the formation of subjectivity, the principle of value orientation, the principle of integrity of interaction
6.	Organizational and pedagogical technique	speech culture, voice and intonation, facial expressions, glance epic norms, tactics of interaction, work with visual material
7.	Self development	advanced training, master classes, seminars, conferences, study of special-methodical literature

Choreographer capacity		
1.	Didactic capacity	transfer educational material in an accessible form, achieve the result of active and conscious perception of the material by students, systematically and consistently plan and conduct the educational process
2.	Academic capacity	creative scientific approach to work, the use of new techniques in the educational process based on advanced in scientific knowledge, improving pedagogical skills
3.	C o m m u n i c a t i o n capacity	the ability to easily make contacts, friendly relations, manage your mental state
4.	Gnostic capacity	the ability to analyze the personality and abilities of the student, their own activities, the experience of colleagues
The internal content of the communication of the choreographer		
1.	Material	exchange of products and items of activity that serve as a means of satisfying the actual needs of entities
2.	Cognitive	knowledge exchange
3.	Active	exchange of actions, skills, knowledge
4.	Conditioning	exchange of mental or physiological conditions
5.	Motivational	exchange of goals, interests, motives, needs
6.	Business	private moment in joint productive activity
7.	Personal	focuses on psychological issues of an internal nature
8.	Target	serves as a means of meeting a specific need

Table 1. *The qualitative characteristics a choreographer*

The choreographer must have knowledge in psychology: age, social, pedagogical, medical, labor psychology, physiology, anatomy and other branches of science. Knowledge itself is not a guarantee of success; it must be structured into a specific system. So, the professional tasks of the choreographer in terms of training gymnasts are as follows:

1) Choreography in sports is aimed at solving a set of tasks in the process of training athletes:

- comprehensive and harmonious development of athletes;
- improving their technical readiness;
- improving the quality level of physical fitness: coordination abilities, flexibility, performance techniques, strength, endurance, emotionality;
- posture formation;
- education of aesthetic and creative abilities;
- development of individuality, dance, plasticity, expressiveness and culture of movements, artistry of sports programs.

2) When conducting classes in choreographic training, it is necessary to take into account the specific features of this sport and physical capabilities;

3) The specific use of the means of various types of dance art and their ratio in the training session will depend on the tasks:

- tasks of the training session;
- age of athletes;
- the level of their training;
- the type of program in which athletes perform;
- individual characteristics of athletes;
- the challenges facing this lesson.

Based on the characteristics of the choreographic lessons in gymnastics, it should be noted that there is still a debate among experts about “whether it is worth varying the choreographic movements with the gymnastic, or is it worth conducting a pure choreography lesson, observing all the canons of classical dance.” In particular, questions arise about “whether it is worth performing movements on inverted positions or keeping straight”, “in what place it is necessary to keep the hands of gymnasts”, “is the use of other choreographic directions appropriate and effective” and similar controversial issues during the training process before there are still many. The results of the comparative analysis revealed that in choreography artists support rounded positions and positions of the hands, and during gymnastic programs for athletes, the arms should be extended as far as possible at the elbows, there is a concept like “turn off the elbows”. This question is still one of the most relevant and often arising between trainers and choreographers.

A review of the literature on the topic. Some authors are supporters of the education of athletes with classical choreography. This is confirmed by the works, scientific, methodological and special literature of such authors

as: TS Lisitskaya, V.B. Issurin, V.I. Lyakh, G.F. Bogdanov, D.A. Kablukov, V.M. Mironov, G.B. Rabil, T.A. Morozevich-Shilyuk, E.N. Medvedev, R.N. Terekhina, I.A. Wiener-Usmanova, E.S. Kryuchek, E.N. Medvedev, L.A. Savelyeva, V.Yu. Sosina, I.A. Shipilina, O.G. Rumba, who made a great contribution to develop methodological foundations in the study of specific features in gymnastics, as well as the use of choreography in sports.

So, the author M.N. Maksimova notes that choreography classes develop “the emotional and volitional sphere of personality, contribute to attraction to national and cultural values, orient a person towards a healthy lifestyle”, increase working capacity, which ensures the targeted development of vital spiritual, intellectual and physical qualities of the future generation [4, S. 284].

The results of the study confirm that the lessons of classical choreography contribute to the consolidation of the “foundation” of motor culture and a conscious attitude to this type of art, develop coordination of movements, attention, memory, emotional responsiveness and the cultivation of industriousness.

Exercise at the barre is an obligatory and part of the lesson of classical dance, academic characteristic and folk stage dances. The lessons of jazz dance and modern dance mainly consist of an exercise in the middle of the hall, however, many teachers also practice exercises at the barre in professional schools and educational institutions. It should be noted that today the exercise is used not only in the ballet class, but also in sports, rhythmic gymnastics, which purposefully contributes to the proper functioning of muscles, the setting of the musculoskeletal system, and the development of eversion, stability, coordination and elasticity of ligaments in athletes.

Also an indispensable part of choreographic training in gymnastics is the exercise in the middle of the hall. Do not transfer all movements from the barre to the middle, as usually happens in ballet. For gymnasts, this will not bring such benefits as for dancers. Therefore, it is important to select the most necessary combinations and exercises for gymnasts - to study the positions of the hands, go through basic poses, learn 6 forms of port de bras, the implementation of which is an important part in the performance technique of athletes in the formation of beautiful body lines and expressive plasticity of its upper part, first hands and overall coordination. Undoubtedly, it is useful to study the types of pas de bourrée (in all forms of its development from simple to pas de bourree en tournant). It is necessary to pay attention to teaching the temps lie on half-toes with a foot raised to 90° and above, you can include gymnastic tours with a foot in the ring, etc. It is also recommended to perform complex adagio forms for the development of dance, include waltz steps, amplitude dance

movements, ballance, always with different port de bras, spins and tours.

The movements of the Allegro group (jumping technique) contribute to the development of muscle strength for the work of the ankle joint and achilles muscles. In addition, the exercises of this group by the repeated method with ordinary or short-term rest intervals are aimed at training the physical endurance and respiratory apparatus of the athlete. It is necessary to develop the correctness of the “push” from the floor, the high jump with the “hovering in the air” and the correct landing. In particular, gymnasts land only at half-fingers, without putting their heels on the floor and dropping their knees.

Due attention should be paid to the study and improvement of techniques for performing various spins. Athletes must have the skills to do the spins correctly. It will be useful for gymnasts to learn these spins: small types of pirouettes from different techniques and approaches; tours chaines; large pirouettes (pirouettes a la seconde, pirouettes in attitude, pirouette in arabesque, pirouette in open leg forward 90). It will be useful for gymnasts to do poses in turns - tour lent, turns fouette, grand fouette turns.

After mastering the lesson in the classical format (pure form), it is recommended to vary with the elements of gymnastics (“wave”; “planche”; “balance” front, back, lateral vertical, horizontal; gripping the legs into a “ring” in a stretch or standing on a support; work with a shortened foot, etc.), apply movements from folk dance (folk stage or folk character).

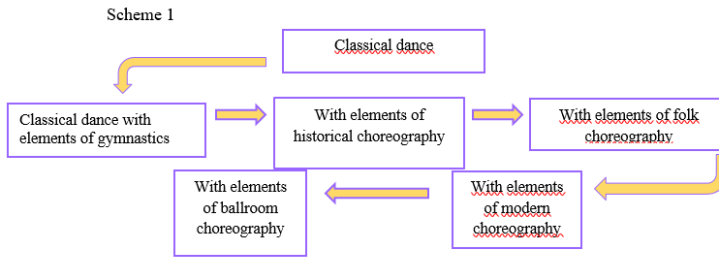
The national color is interesting in that it allows you to highlight the features that form the various ethnic styles. Firstly, the music itself dictates the character. In addition, in competitive programs we often see the performance to the music of folk themes and with the use of dance tracks consisting of a number of movements of folk dance. In the lesson of folk dance, you can use different rotations: “Obertas”, “Rotation with crouches”, “Running in a corner in place”, etc.

After fully mastering this program with elements of folk dance, you can turn on the elements of modern choreography (cross; torso spirals; contraction and release; changing levels; falls, etc.) in the same dosed method. This direction will teach athletes to own their body, feel it in free plastic. This will contribute to the beneficial implementation of plastic movements, in particular in working with the ball. Modern dance allows you to feel your own body, work with your own body weight, develops freedom of movement. The movements of the modern dance also teach the “eloquent” gesture, its freedom and the emancipation of the body.

The analysis of competitive programs and trainings revealed a connection with the movements of historical folk dance, this: “Gallop”; “Pas chasé”; “Polka step”; “Waltz step”, etc. Consequently, the movements of historical folk dance also have a place to be in the training of gymnasts. Even include elements of ballroom-dancing will be very useful. For example,

the main “cha-cha-cha” moves where accuracy, hammeredness, sharpness, rhythm, brisk knee work with a quick change of bent and straight knees to the limit brings a good result. Elements of the dance “jive”, “samba” develop springiness of leg movements.

We have developed a scheme for the sequential study of choreographic areas in gymnastics (see Scheme 1).

Scheme 1. *Consistent study of choreographic areas in gymnastics*

The lessons of such a plan with the inclusion of elements and combinations of folk, modern, historical, ballroom dance, must be done in a dosed manner, introducing into the main lesson of classical dance.

Due to the shortage of time and big program material, one has to vary the lessons. Perform movements at the machine from one leg, to the next lesson from the other leg (however, it is imperative to learn from two legs). For the development of dance and plasticity, it is necessary to do at the end of the lesson dance studies or performances with beautiful music. They can be lyrical or energetic, for developing the technique of legs. It is recommended to practice improvisation by asking the athletes a specific topic and to give the essence through move the body.

To conduct choreography lessons at a professional level, a teacher-choreographer needs to have methodological knowledge not only in profile and choreographic subjects, but also to have a good command of the specifics of artistic sports.

Choreographic training should be for developing the physical data of athletes, fostering stage culture, shaping moral qualities, broadening one’s horizons, contact with academic canons and traditions of choreographic art.

Conclusion. The results of the study confirm that classical, folk, historical dances and modern choreography expand the scope of motor skills. Classes of choreography create favorable conditions for improving such professional sports indicators as flexibility, coordination of movements, endurance, speed-power qualities, and the musculoskeletal system is

strengthened. Choreographic exercises are aimed at the harmonious development of dance variations (compositions), high aesthetic quality of the performance of competitive programs. A lesson in choreography in gymnastics is an important and part of the educational process in training world-class athletes.

Choreographic training should be for developing the physical data of athletes, fostering stage culture, shaping moral qualities, broadening one's horizons, contact with academic canons and traditions of choreographic art.

list of sources used:

1. Медведева Е.Н., Терехина Р.Н. Пути самосовершенствования педагога-тренера на примере гимнастики. Учебное пособие. – М.: Спорт, 2016. – 160 с.
2. Мухаметзянова Н. В. Психолого-педагогические аспекты деятельности будущего педагога //Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 6. Интернет ресурс: <http://www.scienceeducation.ru/ru/article/view?id=15616> (дата обращения: 14.01.2020, время 20:00).
3. Савельева Л.А., Терехина Р.Н. Спорт высших достижений: спортивная гимнастика: Учебное пособие. – М.: Человек, 2014. – 148 с.
4. Никитин В.Ю. Хореографическое образование и обучение: тенденции и перспективы // Вестник МГУКИ. – 2014. – № 2 (58).

References:

- 1, E.N. Medvedeva, R.N. Terekhina. *Ways of self-improvement of a teacher-trainer by the example of gymnastics*. Tutorial. – М.: Sport, **2016**. – 160 p. (*In Russ.*).
- 2, N.V. Mukhametzyanova. *Psychological and pedagogical aspects of the future teacher* // Modern problems of science and education. – 2014. – No. 6. Internet recourse // <http://www.scienceeducation.ru/ru/article/view?id=15616> (date of access: 01/14/2020, time 20:00). (*In Russ.*).
3. L.A. Savelyeva, R.N. Trekhina. *Sports of the highest achievements: gymnastics: Tutorial* /- М.: Chelovek, **2014**. – 148 p. (*In Russ.*).
4. V.Yu. Nikitin. *Choreographic education and training: trends and prospects* // Vestnik MGUKI, – **2014**. – No. 2(58).

A.M. Islyamova¹

*¹Kazakh national academy of choreography
(Nur-Sultan, Kazakhstan)*

METHOD OF CONTACT IMPROVISATION IN THE IMPLEMENTATION OF THE COMMUNICATION SKILLS OF PERSONALITY

Annotation

The article deals with the phenomenon of contact improvisation, which has recently received considerable attention in the world of choreographic art. Characteristic features of this dance technique are considered by the author; the idea of the influence of contact improvisation on the communicative skills of personality is justified from a scientific and theoretical point of view.

Key words: *modern choreography, contact improvisation, communication skills, dance, psychology, pedagogy of choreography.*

A.M. Ислямова¹

*¹Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Нұр-Сұлтан, Қазақстан)*

ТҮЛҒАНЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ДАҒДЫЛАРЫН ІСКЕ АСЫРУДАҒЫ СУЫРЫП САЛМА ӘДІСІ

Аннотация

Мақалада әлемдік хореографиялық өнерде соңғы кезде кең қызығушылыққа ие болған импровизация феномені қарастырылған. Автор берілген юи технологиясының сипаттамаларын қарастырды және ғылыми-теориялық тұрғыдан импровизациялық тұлғаның коммуникативтік дағдыларына байланысты импровизацияның әсері туралы идея негізделген.

Түйінді сөздер: *Заманауи хореография, қарым-қатынас импровизация, коммуникативтік дағдылар, би, психология, хореография педагогикасы.*

A.M. Ислямова¹

*¹Казахская Национальная Академия Хореографии
(Нур-Султан, Казахстан)*

МЕТОД КОНТАКТНОЙ ИМПРОВИЗАЦИИ В РЕАЛИЗАЦИИ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ ЛИЧНОСТИ

Аннотация

В статье рассмотрен феномен контактной импровизации, получившей в последнее время широкий резонанс в мировом хореографическом искусстве. Автором рассмотрены характерные особенности данной танцевальной техники, с научно-теоретической позиции обоснована идея о влиянии контактной импровизации на коммуникативные навыки личности.

Ключевые слова: *современная хореография, контактная импровизация, коммуникативные навыки, танец, психология, педагогика хореографии.*

«Dance is the only art are the stuff of which
it is made of which we serve ourselves» [1].
American dancer and choreographer, Ted Shawn

The modern world is characterized by a rapid process of popularization of free dance. Such concept as free dance arose at the beginning of the twentieth century and identified avoiding the conventionality of classical forms of dance.

As a result of these changes, through improvisation and creative searches in free dance, many techniques that, as a rule, include their own philosophy, principles, and methodology of performing, have emerged in one century.

The technique of “contact improvisation” before us comes into contact with the solution of the problem of communication skills. This technique confirms its relevance, according to the fact that one of the most important requirements in social implementation is the presence of communication skills.

The general scientific method was chosen by us as the main research method: analysis of the literature on the research problem, generalization, comparison of empirical and theoretical data. We relied on the works of researchers in the field of modern choreography, such as V.Yu. Nikitin, S. Zdor, M.A. Martynova, A. Rakhmanova.

At the present time, where society has the opportunity to easily get the necessary information via the Internet, such skill as “ability to communicate” is becoming increasingly valuable and rare. However, this is only one of the problems of communication. Criteria below could be attributed to the characteristics of social communication between people:

Types of character of the personality. If a person is an introvert, it is difficult for him to form social connections and it is uncomfortable in an unfamiliar society.

Psychological and physical clamps. The roots of such clamps usually extend back to childhood. This is a mistrust in society, lack of confidence, as well as non-acceptance of personality, etc.

The section of psychology naturally does not stand still in the XXI century, which is considered the century of discoveries in all areas. On the problem of communication skills, various training courses are being conducted, works are written and studied, and many techniques are practiced. And one of the most effective techniques in the implementation of communications is the method of contact improvisation.

The history of the formation of contact improvisation dates back to the 1970s, however, at the early stage of formation, the goal and idea of

creating this technique were in the search for new choreographic forms. At the same time, its influence and connection on the sphere of psychology were not considered yet.

The birth and the further development of this technique is associated with the name of the American choreographer Steve Paxton (1939). We will dwell in more detail on the history of the formation of contact improvisation. The beginning of the use and occurrence of contact improvisation can rightly be considered the performance of “Magnesium”, where Steve Paxton in tandem with the dancers contacted each other throughout the action using various contact methods (throwing, lying, lifting, etc.). Compared to the first performance, where only men took part, the choreographer included dancers of both sexes to the next one. Then the group learnt the principles of the previous performance during two weeks, experimented in pairs and simultaneously practiced and introduced the technique of contact improvisation to the public through five-hour performances at the John Weber Gallery in New York. Steve Paxton described this period of his life as follows: “When in 1972 a group of dancers began to work in contact improvisation, it was a research of possible ways of interacting through touching. Worked out movement was irrational, intuitive, and led to contingencies and unforeseen situations” [2].

The further step was that S. Paxton, together with the dance group, got on the tour, first in the territory of the United States and then in Europe, where they did not only perform, but provided master classes. Due to the fact that the direction was newly appeared, the whole performance was in an informal setting: the lack of musical accompaniment, the absence of stage costumes, the seating of the audience around the stage, the changing and unusual structure of the performance itself. Thereafter, Paxton, together with his students, organized the first group practicing contact improvisation called “Re-Union”, whose members met once a year to hold tour with performances and master classes.

It should be emphasized that the techniques used in setting the first performances, Steve Paxton borrowed from martial arts such as aikido, tai chi, as well as from the dance and therapeutic technique Body Mind Centering, developed by Bonnie Bainbridge Cohen. Though, in developing the technique of contact improvisation, the choreographer focused more on the physical and psychological interactions of the dancers, and the above techniques were used by him at the initial phases of his teaching activities.

In modern times, the popularity of contact improvisation techniques is so great that it splited off long ago from classical systems and is used as a separate form of dance. Contact improvisation has such a well development due to its functionality in using (sports, acting, in the social sphere, team building, trainings, etc.). The majority of opinions come down to the fact that the technique we deal with has an impact of therapeutic purposes, aimed

at the development of personality, on the other hand there are supporters whose opinions say only about the physical contact of two bodies.

The main idea of the last supporters involves the study of physical capabilities and the search for variability of contact methods: “This point of view came from the creator of CI Steve Paxton, who associated CI with biomechanics, gravity, and proposed to separate the “physics” of the body from its “chemistry” (emotions, sexuality, cognitive processes) at the ideological level and to use only the first in contact dance” [3].

The opposite opinion is related to the perception of contact improvisation as a means for developing personality traits, a pervasive work with the conscious and subconscious: “Cynthia Novak, author of one of the most famous books on contact improvisation, says that the atmosphere of the early 70s was “an era of openness and meeting groups” and the popularity of meeting groups contributed to the acceptance of contact improvisation” [3].

The basic principles of contact improvisation were developed in the manual “The mastery of the choreographer in modern dance” of Vadim Yurievich Nikitin, the Russian choreographer in modern choreography. We had studied and analyzed it, and established the connection of techniques with the communicative skills of the individual:

1. The first principle treats the following: “The movement follows the displacement of the point of contact between the bodies of partners” [4, p.135]. This principle implies partnership between the participants, because their main task is to keep a point of contact where it is very important to understand each other by continuum transfer of touching.

2. “To feel through the skin. Almost permanent physical contact between partners aims to use all body surfaces to support own weight and partner’s weight” [4, p.135]. The second principle covers topics such as trust and responsibility. In the process, a person completely trusts his body weight to a partner, that is, he acquires the skill of trusting others through working with body weight, but at the same time he must be ready to accept the body weight of his partner, thereby demonstrating responsibility.

3. The next principle specifies such concept as “Overflow. The attention is given to body segmentation and movement simultaneously in several directions. The consistent inclusion of body parts in combination with their message in several different directions” [4, p.135]. The constant change of the position and direction of movements in the body teaches us to stay focused on the present moment. Focusing on what is running at the moment is used in many therapies.

4. “The feeling of movement from the inside. Orientation and attention on body’s interior space” [4, p.135]. The process of studying the requirements and features of the physical and spiritual body occurs through this principle.

5. “Use of spherical space (360 degrees). Three-dimensional trajectories in space, spiral and curved rounded lines of body movement” [4, p.135]. In other words, the fifth principle is aimed at working with bodily clamps, at revealing own boundaries and creative potential.

6. “Following inertia, weight and flow of movement” [4, p.136]. The essence of this principle is freeing hypercontrol of the situation, others and yourself particularly.

7. “The implied presence of audience” [4, p.136].

8. “A dancer is an ordinary person. The acceptance of a behavioural or natural state of affairs, dancers generally avoid movements clearly identified with traditional dance techniques and do not differentiate between daily and dance movements” [4, p.136]. Similarity to daily life distinguishes contact improvisation from other forms of dance, which also allows you to practice dancing without age, gender and social restrictions.

9. “To let the dance happen” [4, p.136]. The mentioned principle is explained by the rejection of evaluative actions in the dance, in relation to you and to the partner. This approach is often applied in psychology, in allowing the acceptance of what is happening, the environment without evaluation.

In an article on the topic “The therapeutic potential of Contact Improvisation” a psychotherapist, a member of the Association of Dance Movement Therapy, Alfiya Rakhmanova summarized the responses of the participants in contact improvisation groups and compiled a range of reasons why people practice this technique:

1. The acceptance of the image of the “physical I”.
2. The need for free and spontaneous self-expression.
3. Awareness of the hidden sides of your personality.
4. The need for communication, for new forms of communication.
5. Discovery of resource states.
6. Acceptance by other people.
7. Belonging to the group.
8. Closeness, intimacy.
9. Building the boundaries of the personal space.
10. Self-acceptance, gaining self-esteem.
11. Work with fears. [3].

According to the responses of practitioners, we can observe the theory about the positive impact of contact improvisation not only on the communicative skills of the personality, but also on the positive impact on the personality as a whole. Conversely, we determined the developmental functions and possibilities of contact improvisation:

1. Regular choreography practices effect on improving physical condition.
2. The individual reveals his own creative potential through dance im-

provisation, through the influence of music and bodywork.

3. The topic of psychological aspect is addressed in the form of gaining self-esteem, confidence and self-perception.

4. Contact improvisation is successfully used in the issue of the relationships with the world around.

Certainly, observing the great potential of choreography regarding the development of a person's identity, experts in the field of practical psychology began to apply it as a therapy for people with various problems. Dance movement therapy appeared as a result. Meanwhile, the society was able to have new opportunities applicable in the rehabilitation system. So, in the process of therapy, clients can dance different kinds of dances at a spontaneous, intuitive level. In this context, practitioners began frequently to apply a similar, but more systematic technique - contact improvisation. Moreover, in the process of working by using innovative methods of dance technique, psychologists revealed its salutary effect.

Contact improvisation is a multifaceted system in the world of modern choreography. The analysed examples can also be applied in improvisation with a partner. This specificity can be considered as the solution of a number of tasks related to the formation of communication skills of the personality.

List of used sources:

1. Цитаты великих и известных людей. Тэд Шон // Интернет ресурс: <https://citaty.info/quote/490866> (Дата обращения 08.01.2020, время 15:30).
2. Контактная импровизация в контексте психологической практики // Интернет ресурс: <https://moluch.ru/conf/psy/archive/81/3482/> (Дата обращения 09.01.2020, время 14:30).
3. Рахманова А.Р. Терапевтический потенциал контактной импровизации // Интернет ресурс: <http://tdt-edu.ru/terapevticheskij-potencial-kontaktnoj-improvizacii-rahmanova-a-r/> (Дата обращения 10.01.2020, время 18:00).
4. Никитин В.Ю. Мастерство хореографа в современном танце: Учебное пособие. – М.: Российский университет театрального искусства – ГИТИС, 2011. – 472 с.

References:

1. *Citaty velikih i izvestnyh ljudej. Tjed Shon* // Internet resurs: <https://citaty.info/quote/490866> (Data obrashhenija 08.01.2020, vremja 15:30). (In Russ.).
2. *Kontaktnaja improvizacija v kontekste psihologicheskoj praktiki* // Internet resurs: <https://moluch.ru/conf/psy/archive/81/3482/> (Data obrashhenija 09.01.2020, vremja 14:30). (In Russ.).
3. *Rahmanova A.R. Terapevticheskij potencial kontaktnoj improvizacii* // Internet resurs: <http://tdt-edu.ru/terapevticheskij-potencial-kontaktnoj-improvizacii-rahmanova-a-r/> (Data obrashhenija 10.01.2020, vremja 18:00). (In Russ.).
4. *Nikitin V.Ju. Masterstvo horeografa v sovremennom tance: Uchebnoe posobie.* – М.: Rossijskij universitet teatral'nogo iskusstva – GITIS, 2011. – 472 s. (In Russ.).

А.Ә. Құлмахамбет¹

*¹Казахская национальная академия хореографии
(Нур-Султан, Казахстан)*

СОВРЕМЕННЫЕ ТАНЦЕВАЛЬНЫЕ ТЕХНИКИ КАК ИСТОЧНИК САМОРЕАЛИЗАЦИИ ОБУЧАЮЩИХСЯ

Аннотация

В статье рассматривается проблема развития творческой индивидуальности обучающихся. Автор определяет специфическую особенность самореализации и развития творческой индивидуальности будущих артистов балета на уроках современной хореографии на основе сопоставительного анализа современных техник хореографического искусства как одной из основных технологий развития индивидуальности личности.

***Ключевые слова:** современный танец, самореализация, психология, танцтерапия, личность.*

А.Ә. Құлмахамбет¹

*¹Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Нұр-Сұлтан, Қазақстан)*

ЗАМАНАУИ БИ ТЕХНИКАЛАРЫ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӨЗІН-ӨЗІ ДАМУЫ

Аннотация

Мақалада білім алушылардың жеке шығармашылығын дамыту мәселесі қарастырылады. Автор жеке тұлғаны дамытудың негізгі технологияларының бірі ретінде хореографиялық өнердің заманауи техникаларын салыстырмалы талдау негізінде заманауи хореография сабақтарында болашақ балет әртістерінің шығармашылығын дамыту мен өзін-өзі жетілдірудің өзіндік ерекшеліктерін айқындайды.

***Түйінді сөздер:** Заманауи би, өзін -өзі жетілдіру, психология, би терапиясы, тұлға.*

А.А. Kulmakhambet¹

*¹Kazakh national academy of choreography
(Nur Sultan, Kazakhstan)*

MODERN DANCE TECHNIQUES AS A SOURCE OF STUDENTS' SELF-REALIZATION

Annotation

The problem of development of creative individuality of students is considered in the article. The author defines specific features of self-actualization and development of creative individuality for future ballet dancers at the lessons of modern choreography on the basis of comparative analysis of modern techniques of choreographic art, as one of the main technologies of development of individuality.

***Key words:** modern dance, self-realization, psychology, dance therapy, personality.*

Введение. Танец всегда был и остается современным искусством. Современный танец – это больше, чем просто инструмент для танцовщика и способ, которым можно укрепить тело, развить гибкость и т.д. Мы наслаждаемся танцем, его чувством, социальным взаимодействием и самое главное – мы самореализуемся как личность.

Сегодня мир и общество стремительно меняются. В настоящее время человечество все более привлекает проблемы индивидуальности, развития творческой индивидуальности, вопросы индивидуализации процесса воспитания и обучения. Все эти направления имеют развивающий гуманистический характер и являются новыми направлениями современной педагогической науки.

Творчество как способ самореализации личности рассматривали многие видные учёные. Так, известный ученый-психолог А.А. Леонтьев считает, что непременным продуктом любого творчества является «осознание человеком себя как «нового открытия», как активного преобразующего (в широком смысле) начала, как строителя мира, реализующего в процессе этого строительства свою личность и свои отдельные способности, знания и умения. То есть осознания себя как субъекта самореализации» [1, с.39].

Актуальность исследования определяется необходимостью уделить достойное внимание развитию и формированию творческой индивидуальности обучающихся, а также самореализации их личного потенциала на основе физиологического и внутреннего самопознания на уроке современного танца.

Методы исследования. Анализ учебно-методической и специальной литературы по современному танцу; метод наблюдения в учебном процессе; анализ различных техник в современном танце.

Обзор литературы по теме. Снежана Здор в своей книге углубленно рассматривает технику импровизации, акцентируя внимание на внедрение в обучение различных техник импровизации с учетом особенностей тела танцовщика. В книге Джо Баттерворта «Танец. Теория и практика» предоставлена хронология танца. Автор анализирует основные техники танца modern. Это книга-путеводитель в современный танец как для танцовщика, так и для педагога [2]. Автор книги Салли Бейнс «Терпсихора в кроссовках. Танец постмодерн», подробно описывает развитие танца постмодерна. Рассказывает о метрах того времени, о их свободном танце и развитии своей техники [3]. В.В. Козлов, А.Е. Гиршон, Н.И. Веремеенко в книге «Интегративная танцевально-двигательная терапия», исследуют психологию и психотерапию. Раскрывают взаимосвязь психологии и танца, осознанность своего тела и «Я» [4]. Рудольф Вон Лабан в своей работе «Der Moderne Ausdruckstanz» изучает рассматривает пространство, ощущение тела в пространстве. Анализирует каждое движение, ракурсы, обучая танцовщиков [5].

В этих книгах мы видим взгляд каждого автора на развитие самореализации и понимания своего тела. В своих книгах они показывают как современный танец и изучение своего тела может раскрыть способности обучающихся, а именно техники импровизации.

Результаты исследования. Проблема развития личности всегда стояла в центре изучения наук о человеке. Наиболее широкое развитие проблема самореализации получила в рамках гуманистической психологии, рассматривающей человеческую сущность, с точки зрения ее личностного роста и творческой деятельности. Психология – это наука о внутреннем состоянии человека, его душе.

В центре самореализации личности с позиции гуманистической психологии актуализируются понятия, так или иначе, связанные с ее самосознанием.

Термин «самореализация» (англ. Self – realisation) впервые был приведен в Словаре по философии и психологии, изданном в 1902 году. Данный термин чаще применяется в зарубежной справочной литературе. Самореализация объясняется как реализация собственного потенциала.

Выдающийся русский философ XX века писал: «Личность есть неизменность в изменении. Субъект изменения остается одним и тем же лицом. Для личности разрушительно, если она застывает, останавливается в своем развитии, не возрастает, не обогащается, не творит новую жизнь. И так же разрушительно для нее, если изменение в ней есть измена, если она перестает быть самой собой, если лица человеческого больше нельзя узнать» [6, с.1].

Жизнь современного человека полна стрессов и переживаний. Из древней истории мира известно, что наши предки на раздражение или переживание реагировали действием. Убегает добыча – нужно догнать, нападает противник – нужно защищаться. Все эмоции и переживания точно отображались в действии. В связи с этим в жизни современного общества всегда существовала возможность запечатлеть такой вид последовательных движений в танце, а также понять, как танцевальные движения воздействуют на человека.

Для людей, имеющих прямое или косвенное отношение к хореографическому искусству, понимание танца отлично от взглядов тех, кто к профессиональному искусству танца не имеет никакого отношения. Каждый танцующий испытывает разные эмоции и чувства.

И в целом необходимо отметить, что современные направления хореографического искусства все глубже передают внутренний мир танцовщика через пластику его тела.

Рассматривая танец с точки зрения психологии, можно с уверенностью сказать, что для непрофессионалов танец – это некий толчок для погружения в самого себя.

Танцы официально и довольно давно были признаны своего рода терапией для человеческого организма. Танцами не только под силу поднимать настроение, но и избавлять от многих серьезных недугов. 1946 год считают периодом рождения танцевально-двигательной терапии. Танцевально-двигательная терапия (ТДТ) – направление психотерапии, в котором танец и движение используются как процесс, который способствует эмоциональной и физической интеграции индивида.

Раньше ТДТ использовали для работы с людьми с тяжелыми нарушениями. На сегодняшний день применяется в работе со здоровыми людьми для того, чтобы развивать у них самопринятие, эффективное межличностное и групповое взаимодействие, самоактуализацию, интеграцию частей «Я».

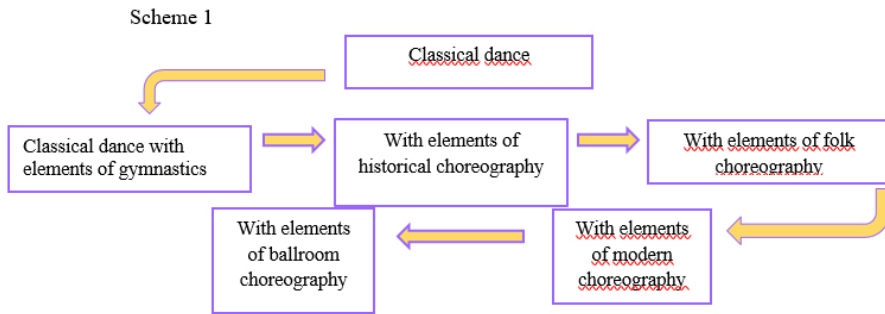

Таблица .1. Танцевально-двигательная терапия

В настоящее время наибольшим потенциалом для развития творческой самореализации, самоопределения личности обладает хореографическое творчество. Поэтому танец и психология способствуют самореализации личности обучающихся.

Сегодня современное хореографическое образование в большей степени ориентировано на самообразование и творческую самореализацию личности. Эти процессы вполне закономерны, так как самореализация личности является внутренним условием, движущей силой и мотивом осуществления предметных и социальных преобразований человека. Поэтому в системе профессионального хореографического образования, состоящей из последовательно следующих друг за другом ступеней обучения, самореализации личности и развитию творческой индивидуальности должно уделяться достойное внимание. Так, образовательная среда обогатится инновационными подходами, а это, в свою очередь, является необходимым условием динамичного развития нашего общества.

Таким образом, профессиональная хореографическая подготовка способствует более успешному формированию и развитию личности, так как здесь развивается творческий потенциал человека, его личностные качества, а также приобщение к прекрасному. Танец является стимулом для саморазвития личности и развития ее творческой активности.

Одной из главных составляющих развития творческой индивидуальности будущих артистов балета на уроках современной хореографии является грамотное составление урока, который условно можно обозначить этапами: 1) начинается с упражнений на полу, которые расслабляют и освобождают суставы в теле; 2) далее следуют упражнения на середине, они способствуют нахождению баланса развивают ощущение пространства; 3) одна из главных частей урока – танцевальная импровизация.

Для первоначального освоения танцев техники нужно позволить ощутить себя в пространстве. Необходимо отметить, что у каждого педагога имеются свои авторские подходы. Однако, можно выделить один из главных – это работа с воздушными шарами. Обучающиеся во время этого упражнения не замечают, как они перемещаются по пространству без скованности, находя в своем теле легкость и воздушность, то есть вместе с шаром они становятся намного раскованнее.

Положительный эмоциональный фон при обучении позволяет прийти к результату, где приобретаемые знания и профессиональные навыки вступают в условно-рефлекторную связь только с положительными эмоциями:

— большинство студентов склонно обучаться тому, что дается легче, что приятнее и интереснее, поэтому изначально лучше предлагать задания, которые основываются на уже изученном материале, т.е. использовать принцип «от простого к сложному»;

— отказ от осуждения и критики также создают устойчивый положительный эмоциональный фон, а он, в свою очередь, предрасполагает к творческим манипуляциям полученными знаниями и навыками и способствует увеличению скорости и качества исполнения предложенных заданий;

— При самостоятельном освоении обучающиеся непроизвольно нащупывают наиболее приемлемые и наиболее приятные для себя способы обучения. Задача педагога в этом случае сводится к точной постановке задания и оценке полученных результатов.

Помимо создания положительных эмоционального фона во время практического обучения необходимо активизировать процесс творческого мышления, процесс усвоения и применения теоретических знаний.

В хореографии этот процесс протекает достаточно сложно, по-

сколько по образному выражению, «хореограф мыслит ногами». Однако в современной хореографии только эмпирический опыт является недостаточным, поэтому педагог должен сосредоточить свое внимание на активизацию умственной деятельности обучающихся:

— повторение. Любое усвоение знаний нужно организовывать так, чтобы механическое запоминание было сведено к минимуму и знания усваивались бы осмысленно:

— запоминание. Практическое использование запоминаемого в творческой работе, понимание и осознание того материала, который предлагается педагогом;

— ассоциативность знаний.

Художественная педагогика основывается на принципе ассоциативности знаний, наш мозг – это изобразительно ассоциирующий механизм. Педагог должен сосредоточить внимание на том, чтобы знания, необходимые для профессиональной деятельности, вызывали целый пласт художественных ассоциаций, которые могли бы быть переведены в реальную видимость танца. Тем самым образуются условия для самореализации личности.

Необходимо отметить, что каждая из техник имеет свои цели и задачи, а также направлена на самореализацию обучающихся, как исполнителя, так и личности с собственным мировоззрением. Для современного поколения эти методики и техники являются бесценным фундаментальным материалом, который подлежит тщательному изучению, анализу, освоению и применению в учебном процессе профессиональных хореографических заведений.

Выводы. В ходе проведенного исследования мы определили основные педагогические задачи в развитии творческой индивидуальности у будущих артистов балета на уроках современного танца. Они сосредоточены на:

— развитию и формировании индивидуальных способностей обучающихся;

— максимальном выявлении индивидуального потенциала (внутреннего и физического);

— содействии обучающимся в поиске собственной творческой манеры;

— создании условий для творческой самореализации в рамках учебной дисциплины, где полученный опыт и навыки будут способствовать общему профессиональному становлению будущих артистов балета – исполнителей любого хореографического жанра.

Авторы Хореограф	Открытия в области техники и движения	Цели, задачи, основная характеристика
Рудольф фон Лабан (1897-1958)	Основоположник и теоретик немецкого «свободного танца». Освободил движение от всех формальных ограничений: Лабана – «кинесфера» – сферическое пространство вокруг тела человека.	Техника «свободного танца». Движение осуществляется перемещением пространства вместе с танцовщиком
Айседора Дункан (1877-1927)	Возвращение к природе Танец и движения рождаются за счет связи с природой, а не заботой об эстетических условиях. Взаимосвязь движения и четырех элементов (воды, земли, огня, воздуха)	Техника «Высокая духовность в свободном теле», «Подсознательность». Использование естественных поз и движений, раскрыть душу зрителю, делая каждое движение легким.

Мэри Вигман (1886-1973)	Танцевальная экспрессия Работа с воображением в пространстве.	«Пространственность». Работа с партером, постоянное тяготение к полу, что символизирует возвращение к матери-земли. Движения показывают напряженность и динамику.
Хосе Лимон (1098-1972)	Театрализация хореографии 9 принципов Хосе лимона.	«Использование энергии в связи с тяжестью и работой с весом в условиях падения, отскока, подъема и поддержки».
Мерс Каннингем (1919-2009)	Абстракции. Роль непреднамеренностей (случайности) Тело децентрализовано; отказ от типичных представлений о теле. Развитие виртуозности.	«Рациональность» Фокусируется на архитектуре тела в пространстве, ритме и «артикуляции». Каннингем использует идею о собственной «линии энергии» тела.

Пина Бауш (1940-2009)	«Танцтеатр» Танцор играет самого себя. Личность на первом месте.	«Танцтеатр» Пина Бауш – внутренний мир личности. Инструмент – исследование тела.
Дорис Хэмфри (1895-1952)	Работа с гравитацией: выбор между сопротивлением падению и его принятием. Падение – как элемент движения и динамики.	«Падения и восстановления» Использование энергии в связи с гравитацией, а также работает с весом, то есть с падением, отдачей, восстановлением и зависанием.

Таблица.2. Основные техники на уроках современного танца

Образование в XXI века акцентировано на творческую самореализацию личности. Проблема самореализации человека как личности присутствовала на всех этапах развития человечества, сегодня она достигла наибольшей актуальности. Это обосновано тем, что мировой прогресс возвысил человека над его индивидуальным опытом, раскрывая перед ним новые перспективы и горизонты развития творческого потенциала, его природных задатков, что является одним из важнейших условий, способствующих осуществлению самореализации личности.

Систематическим и планомерным изучением современного танца расширяется диапазон технических и танцевальных возмож-

ностей артистов балета, а также создаются условия для творческого поиска и самосовершенствования. На наш взгляд, процесс самореализации личности и развитие творческой индивидуальности у будущих артистов балета на уроках современной хореографии, окажет положительное воздействие на развитие творческой индивидуальности обучающихся и процесс их самопознания.

Список использованных источников:

1. Леонтьев А.А. «Научите человека фантазии...» (творчество и развивающее образование) // Вопросы психологии. – 1998. – №5. – С.39.
2. Джо Баттерворт. Танец. Теория и практика / Пер. с англ.-Х.: изд-во «Гуманитарный Центр»/Ю.С. Вовк. – Москва, 2016. – 244 с.
3. Бейнс Салли. Терпсихора в кроссовках. Танец постмодерн. – Москва, 2018. – 312 с.
4. Laban R. von. Der Moderne Ausdruckstanz in der Erziehung. Eine Einführung in die kreative tänzerische Bewegung als Mittel zur Entfaltung der Persönlichkeit. Wilhelmshaven, 2001 – 160 с.
5. Козлов В.В, Гиршон А.Е, Веремеенко Н.И. Интегративная танцевально-двигательная терапия. – Москва, 2006. – 545 с.
6. Цитаты Бердяев Н.А. / Интернет ресурс: <http://cpsy.ru/cit1293.htm> (Дата обращения 07.04.20, время 20:00).

References:

1. Leontev A.A. «*Naúchite cheloveka fantazu...*» (tvorchestvo i razvivaiúyee obrazovanie) // *Voprosy psihologii*. – 1998. – №5. – S.39. (In Russ.).
2. Djo Battervort. *Tanets. Teoria i praktika* / Per. s angl.-H.: izd-vo «Gýmanitarny Tsentr»/Íý.S.Vovk. – Moskva, 2016. – 244 s. (In Russ.).
3. Sally Baines. *Saucia Terpsichore in amabam. Post recentem Carmina*. – oscow: Ars Guide LLC, 2018. – 312 p. (In Engl.).
4. Laban R. von. Der. Moderne Ausdruckstanz in der Erziehung. Eine Einführung in die kreative tänzerische Bewegung als Mittel zur Entfaltung der Persönlichkeit. Wilhelmshaven, 2001. – 160 p. (In Germ.).
5. Kozlov V.V, Girshon A.E, Veremeenko N.I. *Integrativnaia tantsevalno- dvigatelnaia terapia*. – Moskva, 2006. – 545 s. (In Russ.).
6. Tsitaty A.N. Berdyayev. / Internet resýrs: <http://cpsy.ru/cit1293.htm> s.1 (data obraenna 7.04.20 vremia 20:00). (In Russ.).

**ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР ЖӘНЕ ӨНЕП
SOCIAL AND HUMAN SCIENCES AND ART
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ И ИСКУССТВО**

IRSTI 16.21.07

J. Rau¹

¹Academy of the Leading personnel of Bundeswehr
(Berlin, Germany)

U.U. Aimbetova²

²Kazakh national academy of choreography
(Nur-Sultan, Kazakhstan)

**INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF
LINGUACULTURAL STUDY: THE CONCEPT OF CULTURE
AND LINGUISTIC WORLD PICTURE**

Annotation

The study of key issues related to the processes of the interaction of language and culture is one of the fundamental problems of language theory, as well as the theory and practice of intercultural communication.

The language in the communication process not only performs the function of encoding the transmitted information, but also plays a special role in the processes of obtaining new knowledge about the world, processing this knowledge, storing and transmitting it, which makes language the most important tool not only for learning another culture, but also for interpreting it and adaptation.

The processes of generation and understanding of a statement suggest a certain creative processing of certain areas of personal experience in order to create new meanings in the process of speech generation and recreate them in the process of understanding. The problem of organizing personal experience of an individual and the collective experience of native speakers is, therefore, one of the most important areas of linguistic science.

In this regard, the relevance of this study is determined by the fact that in the context of growing globalization and the expansion of the boundaries of the dialogue of cultures, the linguistic foundations of intercultural communication, including the linguistic picture of the world, as well as mechanisms and methods of organizing discourse, become a determining factor in the study of communicative activity, since they allow taking into account both human factor and semantic content of communication activity.

Key words: *intercultural, communication, context, linguacultural, study, concept, culture, linguistic, world, picture.*

Й. Рау¹

¹Бундесвер кадрлар басқару академиясы
(Берлин, Германия)

Ұ.Ө. Аймабетова²

²Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Нұр-Сұлтан, Қазақстан)

ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ КОНТЕКСТІНДЕГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ: МӘДЕНИЕТ ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ ЖӘНЕ ӘЛЕМНІҢ ТІЛДІК БЕЙНЕСІ

Аннотация

Тіл мен мәдениеттің өзара әрекеттесу процесстерімен байланысты негізгі мәселелерді зерттеу тіл теориясының, сондай-ақ мәдениетаралық қарым-қатынас теориясы мен практикасының негізгі мәселелерінің бірі болып табылады.

Қарым-қатынас процесінде тіл берілетін ақпаратты кодтау функциясын орындап қана қоймай, әлем туралы жаңа білім алу, осы білімді өңдеу, сақтау және беру процесстерінде ерекше рөл атқарады, бұл тілді басқа мәдениетті зерттеу үшін ғана емес, сонымен бірге оны түсіндіру мен бейімдеу үшін де маңызды құрал етеді.

Мәлімдемені қалыптастыру және түсіну процесстері сөйлеуді қалыптастыру процесінде жаңа мағыналар құру және оларды түсіну процесінде қайта құру мақсатында жеке тәжірибенің белгілі бір салаларын белгілі бір шығармашылық өңдеуді қамтиды. Жеке тұлғаның жеке тәжірибесін және ана тілінде сөйлеушілердің ұжымдық тәжірибесін ұйымдастыру мәселесі, осылайша, лингвистикалық ғылымның маңызды бағыттарының бірі болып табылады.

Осыған байланысты, бұл зерттеудің өсіп келе жатқан жаһандану және мәдениеттер диалогының шекараларының кеңеюі жағдайында өзекті мәселе болып табылады.

Мәдениетаралық коммуникацияның лингвистикалық негіздері, оның ішінде әлемнің тілдік көрінісі, сондай-ақ дискурсты ұйымдастырудың жолдары мен әдістері коммуникативті қызметті зерттеудің шеңберіне айналатындығымен анықталады, өйткені олар адами факторды да, коммуникативті іс-әрекеттің семантикалық мазмұнын да ескеруге мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: *мәдениетаралық коммуникация, контекст, лингвомәдениеттану, зерттеу, тұжырымдама, мәдениет, тіл білімі, әлем, әлем бейнесі.*

Й. Рау¹

¹Академия руководящего состава Бундесвера
(Берлин, Германия)

У.У. Аймбетова²

²Казахская национальная академия хореографии
(Нур-Султан, Казахстан)

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ В КОНТЕКСТЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИИ: КОНЦЕПЦИЯ КУЛЬТУРЫ И ЯЗЫКОВАЯ КАРТИНА МИРА

Аннотация

Изучение ключевых вопросов, связанных с процессами взаимодействия языка и культуры, является одной из фундаментальных проблем теории языка, а также теории и практики межкультурного общения.

Язык в процессе общения не только выполняет функцию кодирования передаваемой информации, но также играет особую роль в процессах получения новых знаний о мире, обработки этих знаний, их хранения и передачи, что делает язык важнейшим инструментом не только для изучения другой культуры, но и для ее интерпретации и адаптации.

Процессы генерации и понимания высказывания предполагают определенную

творческую обработку определенных областей личного опыта с целью создания новых значений в процессе генерации речи и воссоздания их в процессе понимания. Поэтому проблема организации личного опыта индивида и коллективного опыта носителей языка является одной из важнейших областей лингвистической науки.

В связи с этим актуальность данного исследования определяется тем, что в условиях нарастающей глобализации и расширения границ диалога культур языковые основы межкультурной коммуникации, в том числе языковой картины мира, также как механизмы и методы организации дискурса, становятся определяющим фактором при изучении коммуникативной деятельности, поскольку позволяют учитывать как человеческий фактор, так и смысловое содержание коммуникативной деятельности.

***Ключевые слова:** межкультурное, коммуникация, контекст, лингвокультурология, исследование, концепт, культура, лингвистика, мир, картина.*

Introduction. The subject of this study is the fact of the mutual influence of culture and language, which in one way or another reflected in the system and functioning of the language. Such an approach to highlighting the problem of the relationship between language and culture is a logical continuation of the entire previous evolution of views on this issue.

The first stage in the development of these views is connected with the idea of V. von Humboldt about language as to be the spirit of the people. The clearly stated W. von Humboldt understanding of language as a direct reflection of culture was further developed and brought to its extreme expression by American scientists [1; 2].

It should be borne in mind that in a communicative situation, the role of language depends on the work of universal cognitive mechanisms, cultural-specific knowledge, ways of organizing information and is manifested in three possible options

- 1) For one of the interlocutors, the language of communication can be native, and for the other (others) to be foreign;
- 2) Interlocutors choose an intermediate language, but for all participants in the communication it is foreign (for example, English);
- 3) Interlocutors communicate through an interpreter; whose task is to ensure effective communication.

The action of linguistic mechanisms is common to all variants of the situation, since each of the participants, including the translator, relies primarily on its culturally specific linguistic picture of the world [3; 4].

A broad interpretation of the linguistic foundations of the communication process was characteristic of scientists who saw in linguistics not only the science of the language system, but also the sphere of research that considers language as a psychological, socio-cultural and semiotic phenomenon.

Thus, the second stage was marked by the birth of the theory of linguistic relativity, the essence of which lies in the fact that every nation, limited in its own native language, is also limited in its vision of the world [5].

The third step in the development of the idea of cultural-linguistic interaction is presented in works mutually exclusive of each other's points

of view. Relativistic theory has been confirmed in the hypothesis of a linguistic picture of the world.

On the other hand, a point of view was expressed that rejected the direct relationship between language and culture, and the idea of the universality of language gained a new strength. In works of this kind, the national-linguistic specificity was reflected in isolated facts, which in no way represented an integral and unified system.

The fourth period is marked by the rejection by linguists of the extremes of the above approaches and the desire to reveal the subtle interconnections of language and culture.

An understanding has come of such an interdependence of language and culture that cannot be unambiguously described in the framework of hitherto practiced approaches. The maximalist points of view gave way to more balanced, compromise decisions, indicating a rejection of the unambiguous interpretation of the relationship between language and culture, since language is both an instrument of cultural expression and education that itself influences culture.

This understanding of the complexity of linguistic and cultural ties led to the emergence of a new direction of linguistic research, concentrating around the triad language, national identity, culture, since “the relationship of language and culture can be adequately understood only in the context of a broader problem, which could conditionally be designated as “man and culture” [6].

In this case, we are talking about a linguoculturological approach to the study of linguistic units. The content of linguoculturological research includes the study of the linguistic expression of the lifestyle and traditions of the people. The mentality of the people as “the psychological determinant of the behavior of millions of people, as a kind of invariant of socio-cultural changes” [7] also falls into the sphere of interests of linguistic and cultural studies, as it manifests itself in the language.

Linguistic and cultural studies include purely linguistic works that enter the “extra-linguistic spheres” and are engaged in the search for cognitive, cultural and social explanations [8] to the facts of language.

This study adjoins precisely the last of the aforementioned series of works, in which the analysis of the linguistic component of the linguocultural complex is paramount.

Thus, the relevance of this study is due to the appeal to linguistic and cultural topics, the front of research of which is wide and multifaceted. Considering or starting from classical theories of the relationship and interaction of language and culture [9; 1] modern linguistic and cultural experts [10; 11; 7; 12; 3] develop, rethink, clarify the concept of language as an element of the linguistic-cultural complex and the role of language in it.

Due to the fact that the orientation of linguistic and cultural studies is so different, the objectives of this study, along with others, include the definition and identification of approaches to linguistic and cultural research. Indeed, the term “culturology” is now so widely used that it often covers various areas of research.

Accordingly, linguacultural science can be attributed to the so-called dissipative, fuzzy terms. In relation to linguistics, cultural research is often understood as belonging to ethnopsychology. In this study, linguistic specificity is paramount: orientation is made to the language as a system and product of speech activity. As shown above, linguists turned to the idea of the national specificity of the linguistic picture of the world at different stages of development linguistics.

Therefore, every time a linguoculturological study was based on various methodological premises and involved various analysis procedures. All this contributed to the development of conclusions of a diverse and multilateral nature. A real return to the idea of V. von Humboldt about language as the spirit of the people took place against the backdrop of the achievements of a communicative-functional approach, pragmatolinguistics, cognitive science, studies of the subjective factor in language, and semantic research. Such a wide front of linguistic research makes it possible to draw large-scale conclusions of linguocultural properties. On the other hand, such a versatile development of the problems of linguoculturology associated with the “semi-paradigmatic state” [13] of modern linguistics leads to an abundance of terms, their competitiveness, and different interpretations.

Accordingly, the fundamental problem that needs to be solved when embarking on linguoculturological research is the procedure for identifying facts of linguoculturological adhesions, that is, the results of the interaction of culture and language that are obvious and recorded in linguistic units.

Three promising approaches to solving the problem are seen. Perhaps a tiered study of the language system in order to identify linguacultural relationships. However, another approach is possible. Based on the distinction between the three functions of the language and, accordingly, the three formal apparatuses of the language, we believe that linguoculturological research can be carried out within the framework of three language paradigms in accordance with their belonging to the three formal apparatuses of the language: semantics, syntactics, pragmatics [14].

In addition, linguistic and cultural research can be based on the idea of the organizational structure of a linguistic personality. It is the approach from the point of view of the structure of the linguistic personality that is compositionally constitutive for this work, because it considers all the latest achievements in the field of linguistics and linguacultural studies.

National-cultural specificity as an integral feature of linguistic consciousness is becoming the subject of research in the framework of a

number of linguistic areas: linguoculturology, linguistic studies, cognitive science, sociological studies.

Moreover, each of the indicated areas has its own specific field of study of this problem, its own terminological and methodological apparatus. So, sociolinguistics aims at identifying the correspondence between language and factors of the social order.

Linguoculturology as a philological discipline that studies a pre-selected set of spiritual values and the experience of the linguistic personality of a given national-cultural community, directly focuses on the manifestations of the interaction of language and culture. Each of the above disciplines has the goal of determining both universal phenomena and the national specificity of each particular language.

At the same time, undoubtedly, the problems of the relationship between language and culture prevail in the framework of linguoculturology. It is in this vein that the present study has been completed. The identification of the cultural specificity of linguistic units determines the appeal to a linguistic personality, not only located at the intersection of the worlds of language, culture and thinking, but also being a projection of all these areas and “a certain knot in a conflict space, always inconclusive stabilization in a game of various forces” [15].

A language-specific interaction of language, culture and thinking is manifested as cultural marking. Cultural marking of linguistic units is characteristic of ethnocultural or national specificity.

The description of the abovementioned specificity can be carried out within the organizational structure of a linguistic personality. The identification of ethnocultural specificity in the structure of a linguistic personality serves to form a “cultural mentality” [16].

“Cultural mentality “develops as a result of the action of a special informational component of the linguistic unit of the cultural component. The action of the cultural component is traced at three levels in the structure of the linguistic personality: lexico-grammatical, cognitive and pragmatic-extralinguistic.

The cultural component relates to the semantics, syntactics and pragmatics of the linguistic sign. In connection with a comprehensive analysis of the linguistic and cultural strata, it is necessary to clearly verify the procedure of linguoculturological research that affects all sections of the linguistic system. This will necessarily entail a variation in research methods. It seems that significant conclusions can be obtained by combining and mutually correcting various approaches and analysis schemes. An attempt of such a multilateral study was undertaken in this work.

Moreover, many of them relied on data from a number of related sciences. Thus, R. Jakobson believed that the study of communication should be

carried out in the framework of such intersecting areas as sociolinguistics, social anthropology together with economics, ethnolinguistics, semiotics.

A similar point of view was shared by G.V. Kolshansky, who considered communication as a manifestation of the existence of individual social consciousness in language [17].

Even earlier, the complex psychological, social and cultural aspects of the processes of generation and understanding of statements were written by Humboldt, A. Potebnya.

Such an expansion of the boundaries of linguistic research is connected with the very nature of communicative activity, which, as V.A. Zvegintsev pointed out, does not “boil down to an exchange values inherent in linguistic signs”, combined in linear sequences [18].

And even text as a product of the language system cannot be considered unambiguously only on the basis of the correct choice of lexical units and grammatical structures, and in the case of oral communication and correct pronunciation schemes

In the modern theory of the picture of the world, the problem of organizing the personal experience of an individual and the collective experience of native speakers is considered as the interaction of individual pictures of the world of communicants in the communication process, which allows us to include the human factor in the attention of researchers. Many researchers believe that the picture of the world is a combination of concepts, ideas, ideas, images, associations, and in general any ideational formations that make up in the individual or collective consciousness a certain integral deal of the real world “The picture of the world” seems to be a better term, than “personal experience”, as it opens up opportunities for identifying ways and forms of organizing our knowledge and ideas, as well as for determining.

The main goal of the study is to identify and describe linguistic-cognitive mechanisms that influence the success or failure of intercultural communication in order to offer an effective model of the process of intercultural communication considering the obtained data. To achieve the goal of the study, the following research questions were set

What are the main system characteristics of the process of intercultural communication as a special type of activity, in culturally determined content?

What are cultural aspects, the study of which can help in identifying culturally determined factors in the context of intercultural communication?

Methods. The theoretical and methodological base of the study was composed by the works of leading domestic and foreign scientists on the problems of cognitive linguistics and intercultural communication.

The following research methods were used in the study: transformational analysis of vocabulary definition, component analysis of word semantics,

application of semantic metalanguage mechanisms, conceptual analysis, text-based discourse analysis, discursive-historical analysis.

Discussion. During the analyses it was obvious that the following aspects such as intercultural communication is an extremely complex phenomenon, an objective study of which involves a comprehensive consideration of the sociocultural characteristics of the conditions and participants of communication, cognitive mechanisms and communicative-behavioral strategies used in the communication process, as well as verbal and non-verbal means of achieving communication goals.

The field nature of the organization of the linguistic picture of the world and, accordingly, of the individual thesaurus of each participant in intercultural communication, as well as the presence of universal cognitive structures in the cultural-conceptual picture of the world, create the necessary grounds for comparing specific cultural and linguistic experience.

The cultural, conceptual and linguistic worldviews that form a single whole in the minds of a carrier of language and culture interact in the process of intercultural communication based on the functioning of a number of cognitive and semantic mechanisms.

In the process of intercultural communication, there are both universal cognitive mechanisms of understanding and generating discourse, as well as culturally determined factors, which include cultural-specific models of categorization of objects and phenomena of reality, reflected in language classifications, differences in background knowledge and cultural presuppositions, cultural-specific perception of the context situations and cultural-specific features of the construction of different types of discourse.

In the process of intercultural communication, background knowledge and value orientations affect the organization and understanding of discourse through cultural presuppositions, formed on the basis of the cultural and conceptual picture of the communicant's world, a culturally appropriate scenario of speech behavior, as well as attitudes to communicative behavior, which form the basis of the system expectations.

Analysis of the communicative situation, timely correction of communicative and discursive strategies in order to prevent communicative failures, assessment of their effectiveness based on the interlocutor's reaction ensures the successful implementation of communicative intentions.

According to the established point of view, the intercultural communication, in contrast to ordinary communication, is characterized by the belonging of communicants to different cultures.

Cultural differences in communication and behavior patterns, values and beliefs cause errors in the perception of a message, in other words, communicative failures.

The multidimensional nature of the content, forms and conditions led to the participation in the development of the theory of intercultural communication of representatives of the widest range of scientific disciplines of linguists, anthropologists, sociologists, psychologists and other specialists.

Culturological aspect of intercultural communication – is dedicated to identifying those aspects of cultural research that can help in determining culturally determined factors that influence the interaction of individuals in the context of intercultural communication. Culturally determined factors in the work are understood not only as distinctive characteristics of interacting cultures, but also certain cultural universals, providing the very possibility of interaction.

Some answers to the questions posed in the dissertation can be found in cultural and anthropological theories, which we analyze in detail in this research.

In particular, an analysis of the concept of E. Hall leads the author of the research to the conclusion that a deeper study of the context category is necessary in the context of intercultural communication.

The role of context is examined in detail by E. Hall in *Beyond Culture*.

By definition of E. Hall, contexting is the ability of the human brain to fill in missing information. Internal contextualization is based either on background knowledge or on signals supplied by the nervous system. External contextualization is information retrieved from the context of the situation. As Hall studies show, differences in contextualization methods lead to differences in behaviors. For example, in cultures of the so-called high context, an important part of the information in the communication process should be extracted from the external context of the situation or from the interlocutor's perceptions. The speaker expects the listener will understand his problems, although they are not named and not explicitly stated. In cultures of this type, there is a clear distinction between "friends" and "strangers," while within the framework of a certain social higher groups are responsible for the actions of lower ones. The communication process in these cultures proceeds economically, quickly and efficiently, but the extra time is spent on extracting hidden information. It is not what is said that matters, but the way it is said, who says and what stands behind. Low context cultures are more open to strangers, they have high hopes for the work of the "system" of created social institutions, and not for personal relationships in a group. In the process of communication, all the main information. When transmitting a message, it is contained in it explicitly [19].

The culturological and cultural anthropological theories and concepts analyzed in this section have largely contributed to the awareness of those usually unrecognized, cultural characteristics that directly affect the

success or failure of intercultural communication.

At the same time, there is at least one factor that does not hinder, but contributes to a successful dialogue of cultures, is the community of functions of culture as a whole and its universal phenomena.

It is well known that a communicative act involves the interaction of two or more individuals, each of which brings their psycho-cultural characteristics, personal experience, individual world view to the communication situation. It is important to remember that culture, on the one hand, determines the formation of an individual world view and individual behavior patterns (including communicative), and on the other hand, the degree of influence of the native culture on its representative can be different, and this depends on many factors.

The interaction of culture and the individual is usually seen through a comparison of different types of identity.

Traditionally, several types of identities are distinguished: cultural, ethnic, linguistic, gender, professional, personal, etc.

Moreover, cultural identity is understood as self-identification with a certain culture, with the forms and norms of behavior accepted in this culture, with the cultural picture of the world. Each individual who identifies himself as a member of a cultural community is the bearer of his cultural heritage.

Thus, the shortcomings of existing theories lead us to the conclusion that when studying the process of intercultural communication from the point of view of communication theory, attention should be paid to both the universal cognitive mechanisms of receiving and transmitting information, as well as the cultural-specific characteristics of all components of this process. In particular, it is necessary to consider the influence cultural picture of the participant's world of communication, his ability to extract information received through different channels, as well as the features of his communicative behavior due to native culture.

From the analysis carried out in the research, it follows that intercultural communication is an extremely complex phenomenon, the study of which involves considering many parameters within the framework of the three types of semiotic relationships: sign - object, sign - sign, sign - person these parameters are realized.

The study of these parameters should be carried out in their relationship, because only in this case can we create holistic models of the components of the process of intercultural communication and the whole process as a whole.

In order to study the above problems, in our opinion, one should turn to a number of linguistic areas of cognitive linguistics, pragmatics, communicative linguistics, ethnosemiotics, and discursive analysis.

In this case, it is necessary to consider the psychological, cultural and

anthropological characteristics of intercultural communication. Expanding the scope of research of all these phenomena will make it possible to study intercultural communication as a process of interaction between individuals and their pictures of the world.

Intercultural communication as an interaction of linguistic pictures of the world”- an analytical review of various points of view on a picture of the world as a way of organizing an individual’s cultural experience is carried out, a methodology for comparative analysis of fragments in linguistic pictures of the world is substantiated.

Conclusion. The theoretical significance of the study is to justify the leading role of the linguistic picture of the world and culturally determined discursive strategies used by individuals in the process of communication, to ensure the success factor of intercultural communication. The linguistic picture of the communicant’s world and the discursive strategies chosen by him to achieve a communicative goal are those linguistic foundations that directly affect discourse organization and interpretation

In addition, the study shows the effectiveness of a multidimensional approach to studying the process of intercultural communication, integrating data from cultural studies, communication theory, linguoculturology, cognitive linguistics, ethnosemiotics, psycholinguistics, sociolinguistics, text linguistics and discourse linguistics

The practical significance of the work is primarily associated with the creation of a multilevel method of discourse analysis and with the development of a comprehensive methodology for studying the units of the linguistic picture of the world. The combination of a number of methods, including the use of intercultural communication as one of the modeling methods, as well as the addition of the contextual method with translation analysis, - all this allows opening up new opportunities for deeper penetration into the linguistic picture of the world of communicants and in the organization of discourse

The results of the study can be used in the development of lectures and seminars for a number of courses, such as Introduction to the Theory of Intercultural Communication, General Linguistics, Cognitive Linguistics, Discourse Theory, and Discursive Analysis

References:

1. Sepir E. *Selected works on linguistic and cultural studies*. – M., **1992**. – 319 p. (In Russ.).
2. Whorf B. *Language, Thought, and Reality*. – Cambridge, Mass.: MIT Press, **1956**. – XI. – 278 p. (In Engl.).
3. Ter-Minasova S.G. *War and the world of languages and cultures*. – M, **2008**. –334 p. (In Russ.).
4. Mironov V.V. *Philosophy and metamorphoses of culture*. – M, **2005**. – 424 p. (In Russ.).
5. Zvegintsev V.L. *Language and knowledge // Questions of Philosophy*. – **1982**.

–№1. – p.71-80. (In Russ.).

6. Tarasov E.F. *Language as a means of transmitting culture // Language as a means of transmitting culture.* – M.: Nauka, **2000.** – P. 45-53. (In Russ.).

7. Vorobiev V.V. *On the status of linguoculturology // Materials of the IX Congress of MAPRYAL (Bratislava 1999): Reports and reports of Russian scientists.* – M.: **1999.** – P. 96-117. (In Russ.).

8. Kibrik A.A. *Cognitive Discourse Studies // Questions of Linguistics.* – **1994.** – No.5. – P. 126-139. (In Russ.).

9. Humboldt V. *The Character of Languages // Selected Works on Linguistics.* – M., **1984.** – 400 p. (In Russ.).

10. Vezhbitskaya, A. *Language. The culture. Cognition / A. Vezhbitskaya.* – M.: Russian dictionaries, **1997.** – 416 p. (In Russ.).

11. Vereshchagin E.M., Kostomarov V.G. *Language and culture.* – M., **1983.** – 269 p. (In Russ.).

12. Telia V.N. *The connotative aspect of the semantics of nominative units.* – M.: Nauka, **1986.** – 143 p. (In Russ.).

13. Kubryakova E.S. *The nominative aspect of speech activity.* – M.: Science, **1986.** – 158 p. (In Russ.).

14. Stepanov Yu.S. *Indo-European proposal.* – M.: Science, **1989.** – 248 p. (In Russ.).

15. Serio P. *The analysis of Discourse at the French school [Discourse and interdiscourse] // Semiotics: The Anthology / Comp. Yu.S. Stepanov.* – M.: Academic Project; – Ekaterinburg: The Business book, **2001.** – P. 549-562. (In Russ.).

16. Trostnikov M.V. *Translation and intertext from the point of view of poetology // Semiotics: Anthology / Comp. Yu.S. Stepanov.* – M.: Academic Project; – Yekaterinburg: Business book, **2001.** – P. 563-580. (In Russ.).

17. Kolshansky G.V. *Contextual semantics.* – M, **1980.** – 154 p. (In Russ.).

18. Zvegintsev V.A. *Sentence and its relation to language and speech.* – M.: Editorial URSS, **2001.** – 312 p. (In Russ.).

19. Hall E.T. *Beyond Culture.* – NY, Anchor Books (reissue of **1976** volume), 280 p. (In Engl.).

IRSTI 16.21.07

*A.R. Raimkulova¹**Ministry of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan
(Nur-Sultan, Kazakhstan)**Z.N. Bissenbayeva²**²Defence Institute of Land Forces
(Almaty, Kazakhstan)*

THE CONCEPT OF CULTURE IN THE LINGUO-CULTURAL ASPECT

Annotation

A characteristic feature of world linguistics is the emergence and rapid development of linguacultural branch of linguistics. Now cognitive research has become an integral part of modern linguistic science. However, this area of scientific knowledge is in the process of formation, it has not yet fully developed, since the lines of interaction between language and culture have not yet been fully studied, and methods and techniques of linguo-cognitive analysis have not been precisely developed. That is why research in linguo-culturology is so relevant today.

One of the main categories of linguistics is the concept of culture. At the same time, the concept in modern science has not yet received a consistent understanding and adequate metalanguage description.

The methods and techniques of linguistic-cognitive analysis of concepts are not well-established, they have not found the optimal solution to the problem of combining structural-semantic and cognitive procedures, diachronic and synchronous aspects, the linguistic and verbal existence of concepts, their comparative study in the framework of both one and different ethnic language continuums. This largely determines the choice of the topic of the research.

Key words: *concept, lingua, cultural, text of art, modern, linguistics.*

*A.P. Райымқұлова¹**¹Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрлігі
Нұр-Сұлтан, Қазақстан)**Ж.Н. Бисенбаева²**²Құрлық Әскерлері әскери институты
(Алматы, Қазақстан)*

ЛИНГВО-МӘДЕНИ АСПЕКТІДЕГІ МӘДЕНИЕТ ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ

Аннотация

Әлемдік лингвистикаға тән белгі-тіл білімінің лингвомәдениет саласының пайда болуы және тез дамуы. Қазіргі таңда танымдық зерттеулер заманауи тіл білімінің ажырамас бөлігі болды. Алайда, ғылыми білімнің бұл саласы қалыптасу процесінде, ол әлі толық дамымаған, өйткені тіл мен мәдениеттің өзара әрекеттесу сызықтары әлі толық зерттелмеген және лингвокогнитивті талдаудың әдістері мен тиімді жолдары толығырақ зерттелмеген. Сол себепті лингвомәдениеттану саласындағы зерттеулер бүгінде өте өзекті.

Тіл білімінің негізгі категорияларының бірі-мәдениет ұғымы. Сонымен бірге, қазіргі ғылымдағы тұжырымдама әлі дәйекті түсінік пен барабар Мета-тілдік сипаттама толығымен алған жоқ.

Тұжырымдамаларды лингвистикалық және когнитивті талдаудың әдістері мен тиімді жолдары жеткілікті дамымаған, олар құрылымдық-семантикалық және танымдық процедураларды, диахрондық және синхрондық аспектілерді, тұжырымдамалардың тілдік және ауызша өмір сүруін, оларды бір және әртүрлі этникалық тілдік континуумдар шеңберіндегі салыстырмалы зерттеуді үйлестірудің оңтайлы шешімін таппады. Бұл көбінесе зерттеу тақырыбын талдауды анықтады.

Түйінді сөздер: тұжырымдама, лингвистикалық мәдениет, көркем мәтін, заманауи, лингвистика.

А.Р. Раимкулова¹

¹Министерство культуры и спорта Республики Казахстан
(Нур-Султан, Казахстан)

Ж.Н. Бисенбаева²

²Военный институт Сухопутных войск
(Алматы, Казахстан)

КОНЦЕПЦИЯ КУЛЬТУРЫ В ЛИНГВО-КУЛЬТУРНОМ АСПЕКТЕ

Аннотация

Характерной чертой мировой лингвистики является возникновение и быстрое развитие лингвокультурологической отрасли языкознания. Теперь когнитивные исследования стали неотъемлемой частью современной лингвистической науки. Однако эта область научного знания находится в процессе формирования, еще не полностью развита, так как линии взаимодействия языка и культуры еще не полностью изучены, а методы и приемы лингвокогнитивного анализа в полной мере не изучены. Вот почему исследования в области лингвокультурологии сегодня так актуальны.

Одна из основных категорий лингвистики – понятие культуры. В то же время данная концепция в современной науке еще не получила последовательного понимания и адекватного метаязыкового описания.

Методы и приемы лингвистико-когнитивного анализа концептов недостаточно отработаны, они не нашли оптимального решения, существуют проблемы совмещения структурно-семантических и когнитивных процедур, диахронических и синхронных аспектов, языкового и вербального существования концептов, их сравнительное исследование в рамках как одного, так и разных этнических языковых континуумов. Это во многом определяет выбор темы исследования.

Ключевые слова: концепт, лингвистическая культура, художественный текст, модерн, лингвистика.

Introduction. This research is devoted to a comparative examination of linguistic representations of the concept of “culture” and is carried out in line with linguistic and cultural studies.

Modern sciences are characterized by the interpenetration of branches of knowledge, which leads to the emergence of interdisciplinary sciences. The study was carried out at the intersection of cognitive science, concept

ology and cognitive linguistics.

Linguo- culturology considers language in inseparable interaction with culture. Moreover, the language reflects the worldview of the people and is formed in the process of man's knowledge of the environment. The most significant moments of human cognitive activity are expressed in concepts.

The analysis of such significant concepts in different linguistic cultures makes it possible to identify the features of the national image of the world.

The range of issues addressed in the study goes beyond the boundaries of linguistics directly, in contact with philosophy, cultural studies, art criticism, and sociology.

The relevance of the study is explained by the importance of the concept of "culture" in the value system of modern texts of art for revealing the phenomenon of a national character, with the increasing interest of researchers not only in the resources of science and technology, but also in the potential creative potential of a person.

At first, we need to answer the question what is concept by itself?

The term "concept" in linguistics is both old and new at the same time. S.A. Askoldov says that the question of the nature of concepts, or general concepts, or, according to medieval terminology, is universal and old. He, pointing to the substitute function of a concept, defines it as follows: "a concept is a mental formation that replaces an indefinite number of objects of the same kind in the process of thought" [1]. A concept is a tool and at the same time a result to which seeks researcher. With the help of concepts, it is possible to describe and represent the cultural and historical world, and at the same time, deriving the concept, giving the term such a status is a serious result for a scientist.

"Concepts are points of the most complicated inflorescences of mental specificities. The concept cannot be disclosed and defined unambiguously, because it can contain the most diverse layers of history and culture" [1].

V.N. Telia also believes that "a concept is what we know about an object in all its extension" (Telia, 1996). With this understanding of the term "concept," the role of language is secondary, it is only an auxiliary tool which is a form of language of a clot of culture of the concept.

Concept, according to E.S. Kubryakova is "an operational substantial unit of memory, mental lexicon, conceptual system and language of the brain (*lingua mentalis*), the whole picture of the world reflected in the human psyche" [2].

So, E.S. Kubryakova believe that the concept does not directly arise from the meaning of the word, but is an intermediary between words and reality.

An interesting theory of the concept was proposed by Yu.D. Apresyan, it is based on the following provisions [3]:

1) "every natural language reflects a certain way of perceiving and or-

ganizing the world; the values expressed in it form a certain unified system of views, a kind of collective philosophy, which is imposed by language on all its carriers;

2) the language-specific way of conceptualizing the world is partly universal, partly nationally specific;

3) a view of the world (a method of conceptualization) is “naive” in the sense that it differs from the scientific picture of the world, but these are not primitive ideas.”

The concept in modern science is a kind of interdisciplinary concept that receives coverage in various schools and areas. Being a multidimensional education of an interdisciplinary nature, the concept can be described from different perspectives.

The concept can be characterized as a complex, multidimensional and multidimensional formation, significant for a given culture, reflected in the collective consciousness, assigned to a certain area of reality and expressed in various linguistic forms.

Based on the analysis and generalization of the available points of view and opinions, the following main essential features of the concept can be distinguished: community, abstract representation of something; identity of understanding by recipients with the same mentality and cultural affiliation; cultural, ethnic, historical significance for native speakers; participation in the formation of the concept of collective consciousness; ability to modeling, schematic representation.

In modern linguistics, there are various typologies of concepts. In the description of the concept, we do not set the goal to characterize this phenomenon fully and consistently: the state of modern linguistics does not allow, and the tasks of this study do not require this. We intend to describe the concept in general terms, in order to have the basic material for conducting a linguo-cultural analysis of the concept “culture”

Analysis of the linguistic and cultural features of the concept should be based on a synchronous approach (for the most part), as well as on elements of diachronic analysis. The linguo-cultural analysis of the concept is understood as the study of all possible means of verbalization of the concept “culture” in the whole diversity of its content and the identification of integral and differential features.

Since the concept is the central concept of linguo-culturology, it seems important to present vision of the term. The linguo-culturology approach to the concept suggests that the latter is recognized as the basic unit of culture, its concentrate. The structure of the concept includes the etymology of lexical units, modern associations, metaphors, ratings, etc. Concepts in this understanding are often correlated with a naive picture of the world, opposed to a scientific picture of the world. Thus, the linguo-cognitive and linguo-cultural approaches differ in the research vectors: the study of

the concept in cognitive science involves a direction from individual consciousness to society, culture, and linguo-culturology studies the concept from culture to linguistic consciousness, i.e. from the knowledge recorded in the language about the lexical units that make up the field of the concept, to speech and perception of the concept by individual linguistic personalities. Thus, the concept in the linguo-culturological sense is a unit of collective consciousness that has a linguistic expression and is marked by ethnocultural specificity. The study of the concept is based on the principle of the semantic field, the essence of which is expressed in the opposition of the center and the periphery and their interaction, which assumes the variable and moving boundaries of the conceptsphere [4].

The concept of “culture” denotes the achievements of man and conveys an axiological attitude to the results of his work and self-expression.

The relevance of the work is also determined by the needs of modern areas of linguistics: linguo-culturology and cognitive linguistics, characterized by an anthropocentric approach to the study of mental linguistic phenomena and the ability to clarify the system of linguistic value priorities community, identification and systematization of specific features of various linguistic cultures.

In addition, linguistic and cultural research can be based on the idea of the organizational structure of a linguistic personality. It is the approach from the point of view of the structure of the linguistic personality that is compositionally constitutive for this work, because it considers all the latest achievements in the field of linguistics and linguacultural studies.

National-cultural specificity as an integral feature of linguistic consciousness is becoming the subject of research in the framework of a number of linguistic areas: linguoculturology, linguistic studies, cognitive science, sociological studies.

Moreover, each of the indicated areas has its own specific field of study of this problem, its own terminological and methodological apparatus. So, sociolinguistics aims at identifying the correspondence between language and factors of the social order.

Methods. The theoretical and methodological base of the study was composed by the works of leading domestic and foreign scientists on the problems of cognitive linguistics and intercultural communication.

The following research methods were used in the study: transformational analysis of vocabulary definition, component analysis of word semantics, application of semantic metalanguage mechanisms, conceptual analysis, text-based discourse analysis, discursive-historical analysis.

The purpose of the study is to identify, systematize, compare lexical and phraseological means that nominate and describe the concept of “culture” in art texts and clarify the role of this concept in the national consciousness of peoples.

Achieving the intended goal required the following research questions:

What are the theoretical foundations of the study?

What is a clarification of verbalizers for the concept culture?

What is an identification of conceptual attributes of a concept?

During the study from 2015 to 2018, a lot of art texts were analyzed, but in this study, we present examples specifically for 2018 from January to December. The analyzed material will be presented later in the practical part of this research. For the indicated period, 180 texts of 10550 sentences were studied and considered.

Discussion. The concept is verbalized and becomes part of the semantic space of the language, receiving for its expression a system of linguistic signs. At the same time, a linguistic concept, as one plunges into the cultural space of a particular ethnos, acquires additional secondary features as a cognitive element - image and evaluation. Concepts are often implemented in words, phrases, utterances, text, discourse.

The linguo-culturological approach considers the concept within the framework of the problem “language-consciousness-culture”, from the point of view of its place in the system of values, functions in human life, etymology, history, associations caused by it. The concept appears as a mediator, carrying out the interaction between man and culture, and this process is interpreted differently.

The cultural, conceptual and linguistic worldviews that form a single whole in the minds of a carrier of language and culture interact in the process of intercultural communication based on the functioning of a number of cognitive and semantic mechanisms.

The concept of “culture” occupies a unique place in the concept sphere of language culture; moreover, it is considered the value dominant of national culture [5].

The high value and significance of the concept of “culture” becomes apparent. Being multi-valued and having a complex structure, this concept undoubtedly needs a deep and detailed study from the point of view of a linguist.

In recent years, linguists have been studying the mental-psychological and national-cultural specifics of the concept of “culture”, its value component for the people; using the concept of “culture”, scientists create models of the language and conceptual picture of the world [6]. We studied the concept culture through the Art texts.

An art text is, first of all, a complex semantic organization, within the framework of which universal elements of meaning are distinguished – cultural concepts.

The study of culture concepts in art text is interesting in that they model the artistic picture of the writer’s world as a variant of the linguistic picture of the world, the interaction of the general and the individual author in a

creative style.

The study of the linguistic representation of the concept of culture is important and necessary for understanding the ideological meaning of the art text and for understanding the mentality, and creative manner.

The main specificity of an art text is to enclose a variety of semantic units, and passing through the text, it becomes, as it were, the equivalent of the work as a whole. This fact allows us to consider the language of art text as a special form of creative knowledge of the world and, in turn, consider linguistics as a part of art. Thus, the use of conceptual analysis methods in the linguistic and art text description is most preferable.

In art discourse, the concept of “culture” is one of the most complex and ambiguous. The significance and value of this concept is quite high, because within the framework of the art text, the word-concept “culture” acquires maximum semantic diversity.

The lexical paradigms of the concept of “culture” are represented in the art texts by the relations of conceptual-synonymy, and conceptual oppositions.

Numerous combinations of the lexeme “culture” (with predicates; nouns, adjectives, pronouns; numerals) testify to the variety, syntagmatic connections of this lexeme, represent the high number of notions and the strong generalizing potential of the word-concept “culture” in the art texts. The dynamic component revealed the main verbal combinations on the basis of which we can recreate a structure that reflects the variative and invariant positions of the concept.

The analysis of the pragmatics of the artistic ‘concept “culture” in the art texts revealed a variety of connotations, the presence of an evaluative component of this word-concept, its use in different styles. This indicates the manifestation of the person’s individuality, the expression of the person’s attitude to the depicted objects and phenomena. In the art text,” the concept of “culture” serves to realize the person’s intention. We use the concept of “culture” to create unique images; and also, with the help of the word-concept “culture” art texts most accurately describe the moods and feelings; conveys their philosophical concept of culture, creativity.

The formation of the concept of the “culture” in the art discourse is a process that goes in two directions: the traditional understanding of the concept (in reality, philosophy, culture, language) and the individual author’s understanding influenced by life experience, his system of values and worldview, as well as features of the artistic thinking of a creative person.

The study made it possible to identify and describe the linguistic representation of the concept of “culture” in an art text in a semiotic aspect.

We investigated the concept of “culture”, which is one of the keys in world culture. The deep level of ideas about the culture, the level of uni-

versal semantics turns us to art texts, works of philosophers; works of psychologists and linguists. The traditions of European and Eastern art enrich the national conceptual sphere of culture and expand the conceptual picture of the world of an educated person.

Our study confirmed the position that the art text structuring of the concept of “culture” is associated with three levels, the allocation of which is practiced in modern semiotics in the study of sign systems: with the level of semantics, syntactics and pragmatics.

During the study of the semantic level, it was established that art texts expands the traditional understanding of the concept of “culture”, guided by personal impressions, feelings, sensations. The individual author’s understanding of the concept of “culture” is realized in figurative means (metaphors, metonyms and personifications), where the word culture acts as the main element, comparisons of the word concept of “culture” with other units.

From a substantive point of view, the concept of “culture” has a similar content of art contexts. In the course of our work, we have identified “the lexical paradigms of the concept “culture” in the texts of art, which are represented by the relations of conceptual synonymy and conceptual oppositions. We have defined conceptual synonyms for the word-concept culture.

In the process of research, the syntactic level functioning of the concept “culture” in art texts, we have compiled a list of regular combinations, which made it possible to judge the syntagmatic valencies of the concept. In the art texts, the compatibility of the lexeme and culture is noted with predicates, nouns, adjectives; pronouns for numerals.

Analysis showed the compatibility of the culture token that there are the variety of verb combinations in art texts. The token of the culture, combined with predicates, forms the dynamic component of the concept of “culture” and expresses the actant relationship.

The dynamic component considered by us revealed the main verbal combinations on the basis of which we can recreate a structure that reflects the variative and invariant positions of the concept. It is established that the concept of “culture” in the art texts occupies four invariant positions.

As a result of the study, of the concept “culture” in the art texts at the level of pragmatics, we determined the value of this concept in the language picture of the author’s world. The connotations of the lexeme, the culture is found in associations, figurative meanings, comparisons that arise in the author when using this word ‘and testify to the art abilities of the author, the ability to accurately and vividly reflect in the text the phenomena of imagination.

Evaluation, emotional coloring and expressiveness author’s speech in contexts within art texts that uses the word-concept “culture”, allows to

express various feelings.

Derivatives of the culture lexeme, which are characterized by stylistic coloring, have an expressive character and contribute to the transfer of the attitude to the depicted characters and events, were found in the art texts.

The language reflects concept that is important for speakers of a given language, where a person sees the world from the angle of view suggested by language and culture. The main form of representing knowledge about the world are concepts, the study of which seems relevant in modern linguistics. Currently, there are various approaches to the problem of the concept and the study of its components. The linguistic-cultural-logical approach to the study of concepts is especially promising, and the problem of classifying and describing the types of cultural concepts is one of the most relevant aspects of this branch of science, in addition, the cultural concept reflects the mentality of the linguistic personality, the centuries-old experience, culture and ideology of the people are concentrated in it. Cultural concepts exist in the field of culture and bear the imprint of the sociocultural system within which they were formed. The linguistic-cultural concept differs from the mental units used in various fields of science by the accentuation of the value element. The center of the concept is value, since the concept serves the study of culture, and at the heart of culture lies the value principle.

Linguistic and cultural concepts occupy an important position in individual and collective linguistic consciousness, which determines the extreme relevance of the study of the concept of culture, which is significant for human life, for its existence in society.

Conclusion

The study of the concept not only through phraseology, but also through the prism of texts of various functional styles, revealed the intertextual nature of the concept and the need to study it through a text that is a symbol of culture. In other words, the consideration of the concept as a text-forming category allowed us to conclude that the concept serves to create artistic images, and they, in turn, expand and enrich the concept itself.

The concept is recognized as the basic unit of culture and is the central concept of linguo-culturology. The structure of the concept includes the etymology of lexical units, modern associations, metaphors, ratings, etc. Concepts in this understanding are often correlated with a naive picture of the world, opposed to a scientific picture of the world. The linguo-cognitive approach involves the study of the concept in the direction from individual consciousness to society, culture, and the linguo-cultural approach (used in our work) studies the concept in the direction from culture to linguistic consciousness. The concept in the linguo-culturological sense is a unit of collective consciousness that has a linguistic expression and is marked by

ethnocultural specificity. Along with categorical and subcategory features, the concept has variability, abstractness, chrono-spatial lability, imagery and evaluation.

The practical significance of the work is primarily associated with the creation of a multilevel method of discourse analysis and with the development of a comprehensive methodology for studying the units of the linguistic picture of the world. The combination of a number of methods, including the use of intercultural communication as one of the modeling methods, as well as the addition of the contextual method with translation analysis, - all this allows opening up new opportunities for deeper penetration into the linguistic picture of the world of communicants and in the organization of discourse

The results of the study can be used in the development of lectures and seminars for a number of courses, such as General Linguistics, Cognitive Linguistics, Discourse Theory, and Discursive Analysis

References:

1. Askoldov S.A. *Concept and Word*. – M.: Academia, **1997**. – P. 267-279. (*In Russ.*).
2. Kubryakova E.S. *The nominative aspect of speech activity*. – M.: Science, **1986**. – 158 p. (*In Russ.*).
3. Apresyan Yu.D. *Selected Works. Volume II. Integral*. – Moscow: School of Languages of Russian Culture, **1995**. – 767 p. (*In Russ.*).
4. Vorkachev S.G. *Indifference as an ethno-semantic characteristic of a personality: the experience of comparative paremiology* // *Issues of Linguistics*, **1997**. – No.4. – P. 115-124. (*In Russ.*).
5. Vezhbitskaya, A. *Language. The culture. Cognition* / A. Vezhbitskaya. – M.: Russian dictionaries, **1997**. – 416 p. (*In Russ.*).
6. Buyanova O.N. *Concept as a linguistic and linguistic-cultural category* // *Vladimir Dal and modern philology: Materials international, scientific. conf. Vol. 1*. – Nizhny Novgorod, **2001**. – P.104-106. (*In Russ.*).

А.У. Ауелбекова¹

*¹Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Нұр-Сұлтан, Қазақстан)*

ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ БОЙЫНША ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРІ

Аннотация

Мақалада оқытудың интерактивті әдістерінің түрлері және оларды білім беру процесінде қолданудың артықшылықтары келтірілген. Интерактивті сабақты өткізу, оның негізгі бөлігінің ерекшеліктері сипатталған алгоритмі ұсынылды. Сонымен қатар, оқытудың интерактивті формаларын енгізу ерекшеліктері сипатталған.

***Түйінді сөздер:** оқытушы, білім алушы, инновациялық оқыту, интерактивті әдістер, қабілетті тұлға, шығармашылық белсенділік.*

А.У. Ауелбекова¹

*¹Казахская национальная академия хореография
(Нур-Султан, Казахстан)*

ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ПО ПРОГРАММАМ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье представлены виды интерактивных методов обучения и преимущества их использования в образовательном процессе. Предложен алгоритм проведения интерактивного занятия, изложены особенности проведения его основной части. Кроме того, описаны особенности реализации интерактивных форм обучения.

***Ключевые слова:** преподаватель, обучающийся, инновационное обучение, интерактивные методы, способная личность, творческая активность.*

A.U. Auyelbekova¹

*¹Kazakh national academy of choreography
(Nur-Sultan Kazakhstan)*

INTERACTIVE TEACHING METHODS FOR HIGHER EDUCATION PROGRAMS

Annotation

The article presents the types of interactive methods as one of the types of innovative learning and the advantages resulting from their use in the educational process. An algorithm for conducting an interactive lesson is proposed, and the features of its main part are described. In addition, the features of implementing interactive forms of learning are explained.

***Key words:** teacher, student, innovative learning, interactive methods, capable personality, creative activity.*

Кіріспе. Ғылым мен техниканың қарыштап дамуына негізделген қоғамның қазіргі даму жағдайында стандартты емес ойлы шығармашылық тұлғаларға деген қажеттілік артып келеді. Қазіргі уақытта оқытатын пәндер аясында қажетті білімді, дағдылар мен іскерлікті қалыптастыру арқылы мамандар даярлау ісі заманауи талаптарға толық жауап бермей, біршама артта қалып отыр. Қазіргі білім беру жүйесінің негізі оқу пәндері емес, білім алушылардың кез келген жағдаяттардағы ойлауы мен іс-әрекетінің тәсілдері болуы тиіс. Бүгінгі таңда жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ісін жүзеге асырып отырған жоғары оқу орындарының міндеті жоғары деңгейлі кәсіби мамандарды даярлап шығару ғана емес, сонымен қатар:

— дүниетанымы, азаматтық және моральдық ұстанымы қалыптасқан, қазақстандық қоғамды жаңғыртуға белсенді қатысатын, ақпараттық және коммуникациялық технологияларды меңгеру негізінде бәсекеге қабілетті, қазақ, орыс және шет тілдерінде коммуникациялық бағдарламаларды құруға, салауатты өмір салтын қалыптастыруға, өзін-өзі жетілдіруге, табысқа жетуге және кәсіби деңгейге бейімдеуге бағытталған;

— дүниетанымдық, азаматтық және адамгершілік ұстанымдардың қалыптасуы негізінде әлеуметтік-мәдени тұлғаның дамуын қамтамасыз ететін жалпы құзыреттілік жүйесін құрайтын;

— қазақ, орыс және шет тілдерінде тұлғааралық әлеуметтік және кәсіби қарым-қатынас жасау қабілеттерін игерген;

— өмірі мен қызметінің барлық салаларында заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологияларды меңгеру және пайдалану арқылы ақпараттық сауаттылықты дамытуға үлес қосатын;

— өзін-өзі дамыту және өмір бойы білімін жетілдіру дағдылары қалыптасқан;

— қазіргі әлемде ұтқырлыққа, сыни ойлау мен физикалық өзін-өзі жетілдіруге қабілетті тұлғаны қалыптастыру [1]. Сондай-ақ, оқыту барысында білім алушылардың шығармашылық белсенділігі, креативті ойлау, бағалай білу, нарықтың өзгермелі қажеттіліктеріне тез бейімделе білу қабілеттерін дамыту маңызды.

Зерттеу әдістері. Қазіргі ғылыми әдебиеттерде білім алушыларды оқытудың инновациялық тәсілдері жүйелі болуға және болашақ мамандарды даярлауда оқу-тәрбие жұмысының барлық аспектілерін қамтуға тиіс. Сондай-ақ білім беру мазмұнына, оқытушылардың кәсіби-педагогикалық дайындығына, оқытудың жаңа технологиялары мен әдістерін әзірлеудегі теориялық және практикалық тәсілдерді қайта қарау қажет. Осы міндеттерді орындау үшін талдау, салыстыру, сипаттамалық әдістер қолданылды.

Тақырып бойынша әдебиеттерге шолу. Аталған зерттеу жұмысында шетелдік әдіскер-ғалымдар М.Н. Черкасов, М.В. Булано-

ва-Топоркова және өзге де ғалымдардың еңбектерін басшылыққа ала отырып, Қазақстан Республикасы Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартында көрсетілген міндеттерді шешудің жолдары, яғни құзіретті маман даярлауды жүзеге асыруды қамтамасыз ететін білім беру процесінде қолданылатын белсенді әдістерге талдау жасалынды.

Зерттеу нәтижесі. Оқу процесінде қолданылатын инновациялық білім беру технологияларының негізін әлеуметтік тапсырыс, еңбек нарығындағы сұраныс, болашақ мамандардың кәсіби мүдделері, білім алушылардың жеке және жеке тұлғалық ерекшеліктерін есепке алу құрауы тиіс. Сондықтан жоғары мектепте мамандарды даярлау кезінде инновациялық формалар мен әдістерді қолдану кадрларды даярлау мен оқытудың мақсаттары мен міндеттерін прагматикалық түсінумен міндетті түрде үйлестіру қажет. Қазіргі психологиялық-педагогикалық әдебиетте инновациялық әдістер оқу-тәрбие процесін дамыту мен жетілдіруге және заманауи қоғам өмірінің түрлі салаларында мамандарды кәсіби қызметке даярлауға бағытталған оқытудың көптеген технологияларында көрініс табады [2, 201-206 б.]. Олар білім алушылардың кәсіби білімін, іскерлігін және дағдыларын қалыптастыру және бекіту үшін жағдай жасайды, болашақ маманның кәсіби қасиеттерін дамытуға ықпал етеді. Оқытушылардың оқыту процесінде инновациялық әдістерді қолдануы әртүрлі пәндерді оқытуда стереотиптерді жеңуге, кәсіби жағдайларға жаңа көзқарасты қалыптастыруға, білім алушылардың шығармашылық, креативті ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді [3, 125-134 б.].

Қазіргі уақытта білім алушыларды оқытудың жаңа түрлері мен әдістерін қарқынды іздеу және енгізу жүргізілуде. Осыған байланысты, заманауи оқытушы алдына қоятын негізгі міндеттердің бірі мыналар:

- интерактивті режимде оқытуды жүргізу;
- оқытын пәнге білім алушылардың қызығушылығын арттыру;
- оқу процесін күнделікті өмір тәжірибесіне жақындату, атап ай-

тқанда: коммуникация дағдыларын қалыптастыру, жылдам өзгеретін өмір сүру жағдайларына тез бейімделу, әлеуметтендіру, келеңсіз жағдайларға қарсы психологиялық төзімділікті арттыру, қақтығыстарды реттеу дағдыларын үйрету және т. б. Осылайша, сапалы жаңа білім беру жүйесінің негізгі міндеті білім алушылардың оқылатын пәнге деген тұрақты қызығушылығына қол жеткізуге, оқытудың бірінші курстарынан бастап өз бетімен білім алуға, сондай-ақ ғылыми ізденістерге тартуға негізделеді. Ол үшін, бастапқыда білім алушылардың психологиялық ойлау жүйесін «білім алу және болашақ мамандықты меңгеру қажет» - деген бағытқа қарай жол сілтеу керек. Білім алушы, болашақ маман ретінде әлеуметтік және кәсіби дағдыларды алған соң, оларды практикалық қызметте қалай қолдана

алатынын түсінуі тиіс. Оқытудағы инновациялық әдістер мен технологиялар оқытушыға қойылған міндеттерді шешуде үлкен мүмкіндік береді.

Бастапқыда, оқыту екі негізгі компонентті қамтуы тиіс: ақпаратты беру және оны қайта алу. Көптеген оқытушылардың негізгі проблемасы - олар өз тәжірибесі мен меңгерген біліміне ғана бағдарланып, өз пәнін түсіну призмасы арқылы білімді таратуға тырысады. Ал білімді бағалау кезінде, білім алушы оқулықтар мен дәрістердің нақты фразасымен емес, өз сөздерімен жауап бергенде оқытушы жауапты пәнді түсінуге сәйкес келмейді деп бағалай бастайды. Оқытудағы инновациялық әдістер пәнді түсінудегі шығармашылық тәсілдерді бағалауды, сондай-ақ стандартты мәселелерді стандартты емес шешуді табу керектігін қарастырады.

Білім беру дипломды алу үшін формальды рәсім емес, адамның тұлғалық және кәсіби өсуіне ықпал ететін қызықты процесс болуы тиіс.

«Классикалық» білім контексінде оқытушы ақпаратты жіберуші, ал студент-алушы болып табылады. Бұл жағдайда «chalk-and-talk» әдісі жиі қолданылады, яғни «бор-және-әңгіме». Бұл көптеген оқу орындарында білім беру стратегиясы ретінде көптеген онжылдықтар бойы қолданылған танымал әдіс. Мұндай жағдайларда, оқу тәртібі, әдетте, пассивті, ал білім алушылар оқу процесінде жеткіліксіз деңгейде рөл атқарады [4].

Дәстүрлі білім беру тәсілдері жоғары оқу орнында білім алушыларға оқытылып жатқан және сала қажеттігіне сәйкес келмеуіне алып келді. Осылайша, көптеген мекемелер нақты проблемалардың көмегімен міндеттерді шешуге негізделетін проблемалық - бағдарлы оқытуға көшеді.

Негізгі әдістемелік инновациялар оқытудың интерактивті түрлері мен әдістерін қолданумен байланысты. Оқытудың мұндай түрлерін енгізу қазіргі заманғы жоғары оқу орындарында білім алушылардың дайындығын жетілдірудің маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Білім алушылар оқу процесіне белсенді қатыстыру арқылы оқыған материалды түсіну, есте сақтау оңай.

Жалпы, оқытушы мен білім алушылардың өзара әрекеттестігінің үш түрін бөліп көрсетуге болады:

1. Пассивті, ол кезде оқытушы негізгі әрекет етуші тұлға және сабақ барысын басқарушы болып табылады, ал білім алушылар белсенді тыңдаушылар рөлінде болады.

2. Активті, білім алушылар белсенді қатысушылар болып табылатын білім алушы мен оқытушының іс-әрекеті тең болады.

3. Интерактивті, білім алушылардың өзара әрекеттесуі тек оқытушымен ғана емес, сонымен қатар бір-бірімен де орын алады.

Сабақ берудегі интерактивті әдістердің мақсаты – білім алушы өзінің зияткерлік әлеуеті мен табыстылығын сезінеді, бұл оқу процесін тиімді етеді. Басқаша айтқанда, интерактивті оқыту - бұл, бірінші кезекте, диалогтық оқыту, оның барысында білім алушы мен оқытушы арасында, сондай-ақ білім алушылардың өздері арасында қарым-қатынас жүреді.

Оқытудың интерактивті әдістерінің міндеттері:

- білім алушылардың пәнге және өздігінен білім алуға қызығушылығын ояту;
- білім алушылардың өз пікірін қалыптастыру және өз позицияларын қорғай білу;
- әлеуметтік және кәсіби дағдыларды қалыптастыру;
- оқытылатын материалды тиімді игеру;
- білім алушылардың қойылған міндеттерді шешу жолдары мен нұсқаларын өз бетінше іздеуі, сондай-ақ қабылданған шешімді негіздеу;
- білім алушылар арасында белсенді қарым-қатынас орнату, топта жұмыс істеуге үйрету;
- білім алушылардың саналы құзыреттілік деңгейін қалыптастыру.

Білім беруде әртүрлі интерактивті формалар бар [5]:

- дөңгелек үстел әдісі;
- дебат;
- миға шабуыл;
- іскерлік және рөлдік ойындар;
- case-study (нақты жағдайларды талдау, ситуациялық талдау);
- тренингтер, шеберлік сабақтары.

Нақты жағдайға байланысты оқытушы оқытудың ең ыңғайлы түрлерін өзі таңдайды.

Интерактивті сабақта оқу материалдары беріліп, жұмыстың белгілі бір қағидаларын ұстану керек.

Бірінші принцип: сабақ – бұл монотонды дәріс емес, жалпы жұмыс және білім алушылардың бір-бірімен және оқытушымен өзара әрекеттесуі.

Екінші принцип: барлық білім алушылар әлеуметтік мәртебесіне, жасына, тәжірибесіне, жұмыс орнына және т. б. қарамастан тең.

Үшінші принцип: әр білім алушы кез келген мәселе бойынша өз пікірін айтуға құқылы.

Төртінші принцип: бірде-бір жағдайда жеке тұлғаны сынауға болмайды, тек идеяның өзі сынға ұшырауы мүмкін.

Бесінші принцип: сабақта айтылғандардың барлығы іс-қимылға басшылық емес, тек ойға ақпарат болып табылады.

Осы принциптерді басшылыққа ала отырып, оқытушы да, білім

алушылар да интерактивті сабақтардан барынша әсер алады.

Сонымен, интерактивті сабақ өткізудің келесі алгоритмі бар.

Сабақты дайындау:

- оқытушы тақырыпты, сондай-ақ сабақ жағдайын таңдайды;
- барлық білім алушылар міндетті түрде бірдей түсінуі тиіс барлық терминдерді, ұғымдарды және т. б. анықтайды.;
- осы тақырып пен топта жұмыс істеу үшін неғұрлым тиімді болатын интерактивті сабақтың нақты түрін таңдайды.

Кіріспе:

- білім алушыларға сабақ тақырыбын хабарлау;
- сабақтың мақсатын қалыптастыру.

Негізгі бөлім: интерактивті сабақтың түріне байланысты оны жүргізу ерекшеліктері қалыптасады.

Қорытынды: рефлексия студенттердің сабақ барысында сезімге, сезімге шоғырлануынан басталады. Сабақтың рефлексивті талдауының келесі кезеңі - бағалау. Рефлексия оқытушы жасайтын жалпы қорытындылармен аяқталады.

«Дөңгелек үстел» әдісіне негізделген сабақтың негізгі бөлігін өткізу ерекшеліктері осы әдісті қолдану бұрын алынған білімді бекітуге, жетіспейтін ақпаратты толтыруға, бар мәселелерді шеше білуге, пікірталасты жүргізу мәдениетіне үйретуге мүмкіндік береді. «Дөңгелек үстелдің» өзіндік ерекшелігі - тақырыптық пікірталастың топтық кенеспен үйлесуі.

«Дөңгелек үстел» әдісін пайдалана отырып сабақты ұйымдастыру ерекшеліктері пікірталас барысында берілген тақырып бойынша бір-екі проблемалы жағдай талқылануы тиіс; пікірлер мен айтылған ережелер әртүрлі көрнекі материалдарды (мысалы, схемалар, диаграммалар, графиктер, аудио-бейнежазбалар) пайдалана отырып көрсетілуі қажет; негізгі сөз сөйлеулер тақырып бойынша мұқият дайындалуы тиіс.

Пікірталасқа негізделген сабақтың ерекшелігі, мақсаты оқыту, диагностика, тренинг, түрлендіру, орнатуды өзгерту, шығармашылықты ынталандыру және т.б. болып табылатын белгілі бір мәселені, мәселелерді немесе ақпаратты, идеяларды, пікірлерді, ұсыныстарды және т. б. салыстыруды ұжымдық талқылау болып табылады.

Дебаттар – «дөңгелек үстел» нысаны болып табылады, оның негізінде берілген тақырыптық тезис бойынша еркін пікір алмасу, пікір алмасу жатыр. Білім алушылар тобы екі топқа бөлінеді. Пікірталастың ерекшелігі – алынған нәтиже, онда қойылған сұраққа бір жақты жауап берілуі тиіс - иә немесе жоқ. Бір кіші топ оң жауаптың жақтастары (бекітетін), ал екінші кіші топ – теріс жауаптың жақтастары (теріс) болып табылады. Пікірталастар барысында қатысушылар мысалдар, фактілер келтіреді, фактіні дәлелдейді, түсіндіреді, әртүрлі

ақпаратты және т. б. ұсынады.

Сонымен қатар, дебаттар өз позицияларын қалыптастыру және қорғау, шешендік дағдыны және аудиториямен қарым-қатынас жасай білуді нығайтады, командалық рух пен көшбасшылық қасиеттерді қалыптастырады, білім алушылардың коммуникативтік мәдениетін және көпшілік алдында сөйлеу дағдыларын дамытады. Пікірталасты өткізу барысында зерттеу дағдылары қалыптасатыны маңызды, сонымен қатар нақты дәлелдер мен нақты мысалдарды қажет етеді, оларды іздеу үшін әдебиетпен және ақпарат көздерімен жұмыс істеу қажет. Сондай-ақ, дебаттың арқасында білім алушылардың ұйымдастырушылық дағдылары, жазбаларды тыңдау және жүргізу дағдылары қалыптасады.

Білім алушылардың шығармашылық белсенділігін ынталандырудың ең танымал әдістерінің бірі әртүрлі міндеттерді дәстүрлі емес шешімдерді іздеу үшін қолданылатын әдіс - миға шабуыл әдісі. Мұнда талқылауға қатысушылар шешімнің барынша көп нұсқаларын айтады. Содан кейін практикада қолданылуы мүмкін ең сәтті шешімдер іріктеледі.

Интерактивті оқытудың тағы бір түрі – кәсіби қызметтің пәндік және әлеуметтік мазмұнын жаңғыртуға негізделген іскерлік ойын. Іскерлік ойынның маңызды құрамдас бөлігі қарым-қатынас жүйелерін, кәсіби қызметтің әртүрлі жағдайларын модельдеу болып табылады, бұл білім алушылардың практикалық кәсіби қызметі басталғанға дейін іскерлік дағдылар мен құзыреттіліктерді игеруде маңызды рөл атқарады.

Іскерлік ойын кезінде қатысушы өзінің рөлі мен функциясына сәйкес өзінің белгілі бір міндетін шешеді, ал қатысушыларды өз бетінше оқыту олардың бірлескен қызметі барысында жүргізіледі.

Іскерлік ойында білімді бірлесіп игеру процесінде болып жатқан қарым-қатынас нақты зерттелетін қызметте адамдардың қарым-қатынасын имитациялайды және жаңғыртады, бұл ынтымақтастықтың шеберлігі мен дағдыларын алуға мүмкіндік береді.

Шеберлік сабақтар - бұл педагогикалық жүйенің жаңа идеяларын берудің басты құралы. Бұл шағын топтарда өз бетінше жұмыс істеу әдісі, ол тәжірибе және пікір алмасуға мүмкіндік береді. Шеберлік сабақтарды өткізу кезінде барлық білім алушыларға белсенді қызметке қатысуға мүмкіндік беретін жағдайлар жасалады. Бұл әдістің идеясы проблемалық мәселені қою және оны әртүрлі жағдайларды ойнату арқылы шешу болып табылады. Шеберлік сабақтағы өзара іс-қимыл түрі – ынтымақтастық, шығармашылық, қажетті шешімдерді бірлесіп іздеу, бұл оқытушының және шеберлік сабағына қатысушы білім алушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға мүмкіндік береді. Бұл әдістің мақсаты - білім алушыларды кәсіби ғылым тіліне оқыту, сон-

дай-ақ зияткерлік, кәсіби және эстетикалық тәрбие беру.

Зерттеу нәтижесі. Жоғарыда айтылған материал бойынша қорытынды жасай отырып, интерактивті оқыту коммуникативтік дағдылар мен дағдыларды дамытуға бағытталған бірнеше міндеттерді бір уақытта шешуге мүмкіндік беретінін атап өтуге болады.

Интерактивті әдістер білім алушылар арасында эмоционалдық қарым-қатынас орнатуға көмектеседі, креативтілікті, стандартты емес ойлау және өз мүдделерін қорғай білу мүмкіндігін дамытады, командада жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырады, өзін-өзі дамыту мен өзін-өзі оқытуда жоғары ынталандыруды, белсенді өмірлік позицияны, шығармашылық әлеуетті ашуды қамтамасыз етеді.

Тәжірибе көрсетіп отырғандай, оқытуда интерактивті әдістерді қолдану білім алушылардың жүйке жүктемесінің деңгейін төмендетуге мүмкіндік береді, білім алушылардың назарын сабақ тақырыптарына және негізгі сұрақтарға ауыстыруға мүмкіндік береді.

Оқытудың интерактивті түрлерін қамтитын инновациялық әдістерді пайдалану қазіргі заманғы нарық қажеттілігі жағдайында білім алушыларды дайындау кезінде ерекше маңызға ие болады.

Инновациялық әдістердің артықшылықтарын асыра бағалау қиын, өйткені олар болашақ маманның жеке қасиеттерін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Инновациялық әдістер білім алушыларға жаңа білім алудың белсенді тәсілдерін үйренуге көмектеседі, әлеуметтік белсенділіктің жоғары деңгейін меңгеруге мүмкіндік береді, сондай-ақ студенттердің шығармашылық қабілеттерін ынталандырады және оқуды күнделікті өмір тәжірибесіне жақындатуға көмектеседі.

Қорытынды. Білім берудегі интерактивті әдістердің басты ерекшелігі - білім алушылардың оқу процесінде ынта танытуы, оны педагогтың әріптес-көмекші позициясынан ынталандыруы. Білім алу процесі мен нәтижесі әр білім алушы үшін жеке мәнге ие болады, бұл проблеманы өз бетінше шешу қабілетін дамытуға мүмкіндік береді.

Оқытудағы инновациялық технологияларды жүргізу үшін, ең алдымен, оқытушылардың өздерінде дәрістер өткізу әдеттері мен стереотиптерін өзгерту қажет. Сондай-ақ, білім алушылармен жұмыс істеуде білім алудың дәстүрлі тәсілін қайта бағдарлау қажет, бұл оларды өз бетінше ойлауға, ақыл-ой қабілеттерін дамытуға, талдау жасай білуге, қорытынды жасауға белсенділігін арттыруға мүмкіндік береді.

Оқытудың тиімді түрлерін табысты енгізу үшін оқытушы білім алушылармен қарым-қатынаста қазіргі инновациялық әдістерді қолдануға негізделген дағдылар мен білімнің кешенді жинағына ие болуы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2018

жылғы 31 қазандағы №604 бұйрығы).

2. Симоненко Н.Н. Управление образовательными услугами с применением инновационных методов обучения // Вестник Тихоокеанского государственного университета. – 2012. - №2. – С.201-206.

3. Черкасов М.Н. Инновационные методы обучения студентов // XIV Международная научно-практическая конференция «Инновации в науке». Новосибирск, 2012. – С. 125-134.

4. Глоссарий современного образования (терминологический словарь) // Народное образование. – 1997. – № 3.

5. Буланова-Топоркова М.В. . Педагогика и психология высшей школы: Учеб. пособие для вузов. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. – 504 с.

References:

1. *Zhogary zhane zhogary oqu ornynan kejingi bilim berudin memlekettik zhalpyga mindetti standarty* (Kazakstan Respublikasy Bilim zhane gylym ministrinin 2018 zhylgy 31 qazandagy №604 bujrygy). (In Kazakh.).

2. Simonenko N.N. *Upravlenie obrazovatel'nymi uslugami s primeneniem innovacionnyh metodov obuchenija* // Vestnik Tihookeanskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2012. - №2. – S.201-206. (In Russ.).

3. Cherkasov M.N. *Innovacionnye metody obuchenija studentov* // XIV Mezhdunarodnaja nauchno-prakticheskaja konferencija «Innovacii v nauke». Novosibirsk, 2012. – S. 125-134. (In Russ.).

4. *Glossarij sovremennogo obrazovanija (terminologicheskij slovar')* // Narodnoe obrazovanie.– 1997. – № 3. (In Russ.).

5. Bulanova-Toporkova M.V. *Pedagogika i psihologija vysshej shkoly: Ucheb. posobie dlja vuzov*. – Rostov-na-Donu: Feniks, 2002. – 504 s. (In Russ.).

А.И. Қасабекова¹

*¹Қазақ ұлттық хореография академиясы
(Нұр-Сұлтан, Қазақстан)*

ТАРИХИ САНАНАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ САБАҚТАСТЫҒЫ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛІК МАҢЫЗЫ

Аннотация

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында-ақ тарихымыздағы «ақтаңдақтарды» жою және тарихи санананы қалыптастыру мақсатында бірқатар іс-шаралар атқарылды. Мақалада «Мәдени мұра», «Халық – тарих толқынында», « Мәңгілік ел», «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламалары мен «Ұлы Даланың жеті қыры» мақаласының тарихи сананы қалыптастырудағы сабақтастығы мен тәрбиелік маңызы ашып көрсетіледі. Ата-бабаларымыздың адамзат тарихында алғаш болып ашқан жаңалықтары арқылы жастардың бойына еліне, жеріне деген мақтаныш сезімдерін қалыптастырып, Қазақстанның патриоттарын тәрбиелеуге көмектеседі.

***Түйінді сөздер:** Тарихи сана, Мәдени мұра, Мәңгілік ел, Рухани жаңғыру, Ұлы дала.*

А.И. Kassabekova¹

*¹Kazakh national academy of choreography
(Nur-Sultan Kazakhstan)*

CONTINUITY AND EDUCATIONAL VALUE OF THE PROGRAM FORMATION OF HISTORICAL CONSCIOUSNESS

Annotation

In the early years of independence of the Republic of Kazakhstan, to eliminate the “blank spots” in our history and the formation of historical consciousness, many events were held. The article reveals the educational significance and continuity in the formation of historical consciousness of the program “Cultural Heritage”, “People - in the stream of history”, “Eternal country”, “The Future of Kazakhstan: the program “Spiritual revival” and “Seven faces of the Great steppe”.

Created by our ancestors, historical values in the history of mankind instill in youth a feeling of love for their native land and native country, and help educate Kazakhstani patriots.

***Key words:** historical consciousness, Spiritual heritage, Manggilik el, Spiritual re-birth, Great steppe.*

А.И. Касабекова¹

*¹Казахская национальная академия хореография
(Нур-Султан, Казахстан)*

ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ И ВОСПИТАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРОГРАММЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ

Аннотация

В первые годы независимости страны, в целях устранения «белых пятен» нашей истории и формирования исторического сознания, были организованы значимые проекты. В статье раскрывается воспитательное значение и преемственность в формировании исторического сознания программ «Культурное наследие», «Народ – в потоке истории», «Мәңгілік ел», «Будущее Казахстана: Программа «Рухани жаңғыру» и «Семь граней Великой Степи».

Исторические ценности, созданные нашими предками, в истории человечества прививают молодежи чувство любви к своей родной земле и родной стране, помогают воспитывать патриотов Казахстана.

Ключевые слова: историческое сознание, духовное наследие, Мәңгілік ел, духовное возрождение, Великая степь.

Кіріспе. Еліміздің мақсаты әлемдегі дамыған 30 мемлекеттің қатарына ену. Бұл мақсатқа жету үшін бәсекеге қаблетті, елін, жерін, Отанын сүйетін патриот мамандар тәрбиелеу бүгінгі күннің өзекті мәселелерінің бірі. Сондықтан тарихи сананы қалыптастыруға бағытталған бағдарламалардың сабақтастығы мен тәрбиелік маңызын ашып көрсетуден де қажеттігі осыдан туындайды.

Зерттеу әдістері. Мақалада «Мәдени мұра», «Халық – тарих толқынында», «Мәңгілік ел», «Қазақстанның болашағы: Рухани жаңғыру» бағдарламалары мен «Ұлы Даланың жеті қыры» мақаларын салыстыру, сараптау, жүйелеу, жалпылау әдістерін қолдану арқылы олардың логикалық жағынан байланысты және қоғамның өзгеруіне қарай бірін-бірі толықтырып отыратыны дәлелденеді.

Тақырып бойынша әдебиеттерге шолу. Қазақстан Республикасының тұңғыш президеенті Н.Ә. Назарбаевтың «Тарих толқынында» кітабы тарихи сананы қалыптастыруға бағытталған барлық бағдарламалардың теориялық негізі болып табылады деп айтуға болады. Өйткені бұл еңбекте тарихи сананы өзгертудің нақты себебтерін ашып берді. Тарихи болашағына деген ғасырлар бойғы үмітсіздік ұлттық мініз - құлықты күйретіп, қадір-қасиетін шайды, қазақ халқының небір данышпан перізенттер мен көсемдері тарихтың қарғыс атқан тұзағында тұншықты, ұлттың амандығы үшін олар тарихтың тәлкегіне көнуіне мәжбүр болды. Ал, халқымыз тәуелсіздігін алғаннан кейін құлдық санадан арылуға мүмкіндіктер туғанын айтады.

Н.Ә. Назарбаевтың «Ұлт жоспары – қазақстандық арманға бастайтын жол» атты 2016 жылғы 6 қаңтардағы жолдауында Қазақстанды Ұлы Дала елі атауды және Мәңгілік елді құру ұлттық идеямызға айналғанын айтты. Мәңгілік ел Патриоттық актісінің тарихы және рухани күші де осыдан танылуы тиіс деген бағдар жасады.

Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» бағдарламасы және «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласы мақаламда кеңінен талдау жасалған.

Х. Әбжанов «Ұлы Дала – ұлттық тарих тірегі» атты мақаласында Ұлы дала дегенім не? Оның адамға, қоғамға, тарихқа ықпалы қандай?

Осы сұрақтарға жауап іздегенде сүйенетін методологиямыз бар ма? деген мәселелерге тоқталады. Дала ықлым заманнан бергі байлығымыз, атамекеніміз, бәріне тірек діңіміз дейді. Х. Әбжанов мақаласынды ғалым байырғы түркілерден жеткен «Мәңгі ел» нені білдіретінін, мәні мен мазмұнына тоқталады.

С.Айнақұлов пен Д. Айнақұловтың «Қазақстан Республикасы тұңғыш Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласының тарихи, философиялық, мотивациялық және стратегиялық мәні» атты мақаласында Ұлы Даланың жеті қырына философиялық көзқарас тұрғысынан талдау жасаған.

Зерттеу нәтижесі. Шынайы жазылған тарих – бүкіл халықтың, жас ұрпақтың тарихи санасын қалыптастыруға ықпал ететін тәрбие құралы. Алайда, Кеңес өкіметі жылдарында Қазақстан тарихы бұрмаланып, шындықты жасырып келді. Сондықтан республикамыздың Президенті Н.Ә. Назарбаев тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында-ақ ұлт тарихындағы «ақтандақтарды» жоюға бағытталған шараларды іске асыра бастады. Республикамызда 1997 жылды – «Ұлттық бірлік және жаппай саяси жазалау құрбандарын еске алу жылы», 1998 жылды – «Ұлттық тарих жылы» деп жариялады. Қазақстан тарихшылары өз еліміздің тарихына байланысты деректерді зерттеп, шынайы тарихын жазуда.

Ұлттық тарих мәселесіне бұрыннан жіті көңіл бөліп келе жатқан ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаев 1999 жылы жарық көрген «Тарих толқынында» еңбегінде ұлттық тарихты тереңінен зерделеді. Қазақ жерлерін Ресей империясының жаулау тарихы қайта зерттеу қолға алынды. Сонымен қатар тоталитарлық жүйенің бетпердесін ашып, «Тоталитаризмнің өзге бір «тамаша формуласы – ұлттық санананы элеументтік – таптық санамен алмастыру... Ұлттық тарихты саналы түрде әдейілеп қаралау тоталитаризмнің сүйегіне біткен әдеті болатын. Тоталитаризмнің психологиялық зардаптарынан арылу біздің болашақты жобалауымыз үшін ғана емес, өткенді жаңаша түсіндіру үшін қажет», – деп тарихшы ғалымдарға жол көрсетті [1, 230-231 б].

2003 жылды «Мәдениетті қолдау жылы» деп белгіленіп, тарихымыздың ақтандақ беттері қайта қаралып, құлдырап бара жатқан мәдениетімізді сақтап қалу үшін көптеген жұмыстар атқарылды. Осы атқарылған жұмыстарды кешенді түрде жалғастыру мақсатында Президенттің жарлығымен 2004 – 2006 жылдарға арналған «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы қабылданды. Бұл бағдарламаның мақсаты: рухани және білім беру жүйесін дамыту, мәдени мұраның сақталуын және тиімді пайдаланылуын қамтамасыз ету, тарихи және сәулет ескерткіштерін жаңғырту, мәдени мұраны зерделеудің біртұтас жүйесін құру – фольклор, дәстүр, әдет-ғұрыптар, мемлекеттік тілде гуманитарлық білімнің толық бағалы қорын құру.

Қытайға, Түркияға, Монғолияға, Ресейге, Жапонияға, Египетке, Өзбекстанға, Арменияға, АҚШ пен Батыс Европа елдеріне ғылыми – іздестіру экспедициялары ұйымдастырылып, Қазақстанның тарихы, этнографиясы, өнері жөнінде еліміздің ғылыми топтарында бұрын белгісіз болып келген 5 мыңға жуық қолжазбалар мен баспалық басылымдар табылып, сатып алынды. Тек, Қытайға жасалған экспедицияның барысында Қазақстанның тарихы мен мәдениеті бойынша бұрын зерттелмеген 3500 – ге жуық дереккөздер табылды. Оған қоса ұлттық және әлемдік ой – сана басылымдарының сериялары бойынша барлығы 218 аталым кітап әзірленіп, жарыққа шықты.

«Мәдени мұра» бағдарламасы бойынша тарихи - мәдени мұрамызды қалпына келтірудің тәрбиелік мәні зор. Білімгерлердің саяси санасын көтеру - біздің мемлекетіміздің аса маңызды рухани негіздерінің бірі болып табылады.

Еліміздің рухани әлемін дамытуда сүбелі үлес болып табылатын, ұлттық мәні зор «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасын ЮНЕСКО тарапынан да – дүниеде сирек кездесетін жоба, басқа елдерге де өнеге болатын құжат деп ерекше атап көрсетті.

2013 жылы «Халық – тарих толқынында» бағдарламасы арқылы әлемнің ең белді архивтерінен төл тарихымызға қатысты құжаттарды жүйелі түрде жинап, зерттелуде. Бұл бағдарлама аясында қазақтың ұлттық тарихының шеңбері кеңейді және ұлттың жаңа тарихи дүниетанымын қалыптастыруға жол ашылды. Елбасы бағдарламасының жаңа тарихи сананы негіздеудегі маңызы өте зор.

Президент Н. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» Стратегиялық – бағдарламасында Қазақстанды 2050 жылға қарай әлемнің ең дамыған отыз елінің қатарына қосу және болашақта тәуелсіз елімізді «Мәңгілік Ел» ету мұраты алға қойылды. Оған жетудегі жеті басымдықтың бірі - біздің көпұлтты және көп конфессиялы қоғамымызда жаңа қазақстандық патриотизмді қалыптастыру, яғни ел бірлігін сақтау және нығайту міндеті алға қойылды.

Н. Назарбаев 2016 жылғы 6 қаңтардағы «Ұлт жоспары - қазақстандық арманға бастайтын жол» атты жолдауында: «Біз көптеген сынақтарға абыройлы төтеп бердік, шынықтық, рухымызды күшейттік. Біз жаңа Қазақстанды – Ұлы Дала Елін құрдық. Ұлт жоспарын орындай отырып, біз өзіміздің Ұлттың Өрлеу Дәуірінің көкжиектерін кеңейтеміз, өзіміз Тәуелсіздік жылдары ішінде қол жеткізген және бізге жаһандық даму берген барлық мүмкіндіктерді пайдаланамыз», - деп Ұлы Дала Елінің алға қойған мақсаттарын айқындап берді [2].

Ата – бабаларымыз осындай кең байтақ жерді жауларымыздан қорғап, бізге жеткізіп берді. Сондықтан Елбасының жолдауындағы «Мәңгілік ел» идеясы адамгершілік пен Отан сүйгіштік сезіммен өскен жас Қазақстан қоғамының рухани өзегі болуға тиісті. Президи-

дент рухани құндылықтарымызды: тарихты, мәдениетті, даланың дана ойларын ең биікке қойып отыр. Өзінің өткенін білмеген келешекке жылжи алмайды. «Мәңгілік ел» ата - бабаларымыздың армандаған негізгі құндылықтарын бейнелеп қана қоймайды, сонымен қатар республикамыздың келешекте дамуын, дамыған 30 елдің қатарына ену жоспарын да айқындап берді. Мәңгілік Ел – Қазақстанның ұлттық идеясы және оны мемлекеттік идеологияға айналдыру мақсаты алға қойылып отыр.

Елбасы 2017 жылы жарық көрген «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» мақаласында Қазақстанның үшінші жаңғыруы басталғанын жариялады. Қоғамның санасын жаңғыртудың бірнеше бағытын айшықтап көрсетіп берді: бәсекелік қабілет, прагматизм, ұлттық бірегейлікті сақтау, білімнің салтанат құруы, Қазақстанның революциялық емес, эволюциялық дамуы, сананың ашықтығы [3].

Ұлттық код, ұлттық мәдениет сақталмаса, ешқандай жаңғыру болмайды.

Елбасының «Рухани жаңғыру» мақаласының екінші бөлімі таяу жылдардағы міндеттерге арналған. Сол міндеттердің ішінде, «Қазақ, Туған жерге туынды тік» деп бекер айтпаған. Патриотизм кіндік қаның тамған жеріңе, өскен ауылыңа, қалаң мен өңіріңе, яғни туған жеріңе деген сүйіспеншіліктен басталады. Сол себепті «Туған жер» бағдарламасын қолға алуды ұсынады. Оның ауқымы ізінше оп - оңай кеңейіп, «Туған елге» ұласады. Туған жерге деген сүйіспеншілік қалыптастыру мақсатында білім беру саласында ауқымды өлкетану жұмыстарын жүргізуді, экологияны жақсартуға және елді мекендерді абаттандыруға баса мән беруді, жергілікті деңгейдегі тарихи ескерткіштер мен мәдени нысандарды қалпына келтіруді көздейді. Патриотизмнің ең жақсы үлгісі орта мектепте туған жердің тарихын оқытуға көңіл аударуды ұсынды.

Халықтың санасына жалпыұлттық қасиетті орындау ұғымын сіңіру мақсатында «Қазақстанның қасиетті рухани құндылықтары» немесе «Қазақстанның киелі жерлерінің географиясы» жобасын жасауға тапсырма берді.

Тарихи сананы жаңғыртудың жолдарын көрсеткен жоғарыда айтылған «Халық – тарих толқынында», «Мәдени Мұра», «Мәңгілік ел», «Рухани жаңғыру» бағдарламаларының жалғасы ретінде Елбасымыздың «Ұлы Даланың жеті қыры» мақаласы 2018 жарық көрді. Бұл мақала әр қазақстандықты мақтаныш сезіміне бөледі, ел мен жердің өткені, бүгіні, келешегі жайлы ойға қалдырады. Ұлы Дала дегеніміз – ата – бабаларымыздың ғасырлар бойы мекендеп, жауларынан қорғап, ұрпақтарына жеткізген қасиетті жері. «Халыққа мекен, тілі мен мемлекеттігіне тірек болған даланың тарихындағы нағыз ұлылықтың белгісі оның мәңгілігінде. Жердің мәңгілік болуы – бол-

мауы халқының бар-жоғымен, аз-көбімен анықталмайды. Керісінше, халықтың мәңгілік болу - болмауы жерінің бар - жоғымен, жерін қорғай алуымен шешіледі. Міне, осы тұрғыдан келгенде 2014 жылы Елбасымыз ресми түрде жария еткен «Мәңгілік ел» ұлттық идеямыздың тағдыры бірінші кезекте жерге байлаулы. Оның бастау бұлағын іздесек байырғы түркі заманына кетеміз. Елбасы бабалар мұрасына заманауи мән беріп, оны ХХІ ғасырдағы қазақ қоғамының басты идеясы биігіне көтерді [4, 12-13 б], - деп айтқан ҰҒА академигі Хангелді Әбжановтың пікірі жастарды «Мәңгілік ел» құруға, жерін қорғауға шақырады.

Дәстүрлі қазақ қоғамында жас ұрпаққа тәрбие беру тарихи білім беруден басталады. Соның айғағы ретінде, «Жеті атасын білмеген жетесіздік» деген қанатты сөздің мағынасы өте тереңде жатыр. Шыққан тегің мен ата - бабаларын біліп қана қоймай, келешек ұрпақ пен елдің тағдырын ойлау деген сөз. Қазақ қоғамында жеті саны киелі, қасиетті сан, сондықтан ел басымыз киелі санды мақалаға арқау етіп алып отыр.

«Ұлы Даланың жеті қыры» мақаласы екі тараудан тұрады. «Ұлт тарихындағы Кеңістік пен Уақыт» деп аталатын бірінші тарауында атқа міну мәдениеті, ұлы даладағы ежелгі металлургия, аң стилі, алтын адам, түркі әлемінің бесігі, Ұлы Жібек жолы, Қазақстан - алма мен қызғалдақтың отаны деп аталатын бөлімшелерден тұрса, екінші тарауы «Тарихи сананы жаңарту» деп аталып, төмендегі бөлімшелерден тұрады: «Архив – 2025», Ұлы Даланың ұла есімдері», «Түркі әлемінің генезисі», «Ұлы Даланың ежелгі өнер мен технологиялар музейі», «Дала фольклоры мен музыканың мың жылы», «Тарихтың кино өнері мен телевизиядағы көрнісі» деп аталатын тақырыптардан тұрады [5].

Атқа міну мәдениеті мен жылқы шаруашылығы жер жүзіне Ұлы даладан тарағаны тарихи ақиқат. «Жылқының қазақ жерінде Ботай мәдениетінде алғаш болып үйретілгенін археологиялық қазба жұмысы кезінде қымызды сақтаған ыдыстар мен жылқы тістеріндегі ауыздықтың түсірген сызаттары дәлелдейді. Археологиялық олжалар мұны б.з.д. 3500 жыл шамасында болғанын дәлелдейді» [6. 4 б]. Біздің өткеніміздің бәрі де атпен байланысты. Қазақстанның осындай үлкен территориясын ұрпақтарына сақтап қалуы да салт атты батырлардың арқасы емес пе? Елбасы мақаласында ата - бабаларымыздың жылқы өсіру, оны баптап күтіп, құрметтеу ата-кәсібін ұрпақтардың жалғастыруына рух беріп отыр. Сонымен қатар жылқының қолға үйретілуінің өзі әлемдік дамуға орас зор әсер етті. Оның бүгінгі киім үлгісінің қалыптасуынан бастап, халықаралық дамуға ықпал еткен, ірі империяның құрылуына әсер етті.

Ұлы далада ежелгі металл өндірудің ошақтарының бірі болды.

Солтүстік, орталық, батыс Қазақстан аумақтарында металлургия IV-III мыңжылдықтарда дами бастады. Жылқының қазақ даласында қолға үйретілгенін ескерсек, металл өндірудің де бізден басталуы заңды құблыс. Себебі, жылқы әбзелдері үзеңгі, ауыздық, таға сияқты бұйымдар металдан жасалады. Ежелгі замандағы тұрғындар өздеріне қажетті өнімдерді өндіріп, экономикалық жағынан тәуелсіз өмір сүргені белгілі. Мұны археологиялық қазба жұмыстары дәлелдеп, кен орындары мен ежелгі пеш қалдықтары айғақ болып отыр. Сол заманғы адамдар метал қорыту үшін пеш салып, балқыту температурасын табуы, көріктерді қолдануы, түрлі металдарды тәжірибе жүзінде білуі олардың ой-өрісі мен санасының жоғары болғандығын дәлелдейді. Осы арқылы Елбасы жас ұрпаққа ата - бабаларымыздың көрші елдерге бәсекелестік тудыра аларлықтай күшті ел болғанын көрсетуді мақсат еткендей. Ата – бабаларымыз алтынды өндіріп қана қойған жоқ, оны тұрмыстың барлық саласына кеңінен қолданды. Оған дәлел Алтай мен Атыраудың арасындағы кең байтақ даламыздан оншақты «Алтын адам табылды». 1969 жылы Есік орғаннан табылған «Алтын адам» дүние жүзіне әйгілі болды. Одан басқа алтын ат-әбзелдермен жерленген жылқылар да табылып отыр.

Елбасы мақаласында Ежелгі қазақ жеріндегі «Аң стильді» мәдениет арқылы сақ өркениетінің өте жоғары деңгейде болғанын көрсетеді. Яғни мемлекеттіліктің болуы, мәдениеттің дамығандығы, жазу үлгісінің болуы ешбір өркениеттен кем түспейтінін дәлелдейді. Елбасы «Біздің ата –бабаларымыз қоршаған ортамен етене өмір сүріп, өздерін табиғаттың ажырамас бөлшегі санаған. Ұлы Даланы мекендеген халықтардың дүние танымы мен құндылықтарын қалыптастырды. Өз жазуы мен мифологиясы бар Қазақстанның ежелгі тұрғындарының озық мәдениеті болды» деп қазақ жерінде өркениеттің жоғары болғандығын айтып отыр [5].

Еуразияның кіндігінде орналасқан Ұлы даламыз – Шығыс пен Батыстың арасында жатқан қақпа, өркениеттер мен мәдениеттер тоғысқан алтын көпір. Әлемдік сауда жүйесінің дамуына, бүгінгі транзиттік «дәліздердің» пайда болуына ықпал еткен «Ұлы жібек жолының» біздің жерімізден өтуінің маңызы зор. Жібек жолының бойында мәдениет пен өнердің, сауданың орталықтары қалаладың пайда болуы елдің экономикасының дамуына әсер етті. Сонымен қатар ұлыстар мен елдер арасындағы әлемдік өзара тауар айналымы мен халықтар ынтымақтастығын дамытуға негіз болды.

«Түркі әлемінің бесігі» арқылы түркі мемлекеттері империялық деңгейге көтеріліп, Қазақстанның экономикалық, саяси, мәдени өміріне өшпес із қалдырғаны паш етілді.

Елбасы «Ұлы Даланың жеті қыры» мақаласында «Асқақ Алатаудың баурайы алма мен қызғалдақтың «тарихи отаны» екені ғылыми

тұрғыда дәлелденген» деп жария етті. Қазақстандағы Іле Алатауының бөктері барлық алмалардың шыққан түбірі деп есептеледі. Алматы қаласы алманың отаны. Ол алмалар Жібек жолы арқылы басқа өңірлерге тараған. Қазақстанның әрбір азаматы өз елінің тарихы мен мұрасының терең екенін білуге тиісті.

«Ұлы Даланың жеті қыры» мақаласының «Тарихи сананы жаңғырту» деп аталатын екінші бөлімінде еліміздің тарихы мен ұлы тұлғаларымыз жайлы зерттелмеген деректер әлі де жеткілікті. Сондықтан жеті жылдық бағдарлама қабылданып, «Архив - 2025» бағдарламасы бойынша құжаттарды цифырлық форматқа көшіріп, баршаға қолжетімді етуге тапсырма берді.

«Өз тарихыңа деген мақтаныш сезімін ұялатып, отаншылдық тәрбие беру мектеп қабырғасынан басталу тиіс. Сондықтан мектептер мен барлық өңірлердегі өлкетану музейлерінің жанынан тарихи – археологиялық қозғалыстар құру маңызды. Ұлт тарихын санаға сіңіру барша қазақстандықтардың бойында өз бастауларына деген ортақтық сезімін қалыптастырады» [5] деп елінің, жерінің тарихы мен мәдениетін мақтаныш ететін, отансүйгіш жастарды даярлау қажеттігін көрсетеді.

«Ұлы даланың ұлы есімдері» атты бағыт бойынша биылғы жылы Хәкім Абайдың 175 жылдығы, ғұлама ғалым Әбу - Насыр Әл-Фарабидың 1150 жылдығы кең көлемде аталып өтіп жатыр. Бұл іс-шаралардың жалпы халық үшін, әсіресе жастар үшін тәрбиелік маңызы орасан зор. Қазақстан республикасының Президенті Қ.К.Тоқаев «Абай және ХХІ ғасыр» аты мақаласында Ұлы Абайдың осы «толық адам» тұжырымын мемлекеттік деңгейде ұлт өміріне қолданатын өміршең концепцияға айналдыруға болатыны туралы келелі ой айтты және ойшылдың мұрасынан тағылым алуға шақырады. Абай айтқан «ыстық қайрат, нұрлы ақыл, жылы жүрек» сияқты адамдық қасиеті бар, өзін зиялы санайтын әрбір азаматты жас ұрпақтың тәрбиесі толғандыра анық [7].

Қорытынды. Өз елінің ұлттық дәстүріне, тарихы мен мәдениетіне құрметпен қарау кез келген тәрбиенің негізі болып табылады және ең зор ұлттық құндылығымызды көрсетеді. Шыққан тегімізге зор мән беріп қарау арқылы ғана нағыз азаматтар тәрбиелеп, мықты мемлекет құра аламыз.

Еліміз тәуелсіздігін алғаннан кейін экономикамызды көтерді, ұлттық рухымызды, тарихи санамызды қалыптастыру мақсатында «Мәдени мұра», «Халық – тарих толқынында», «Мәңгілік ел», «Қазақстанның болашағы: Рухани жаңғыру» «Ұлы Даланың жеті қыры» бағдарламаларын қабылдады. Бұл бағдарламалар бірін бірі толықтырып, бір-бірінің логикалық жалғасы сияқты жүйелі түрде заман талабына сай жазылған тәрбиелік мәні зор ерекше туындылар.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. Тарих толқынында. – Алматы: Атамұра, – 1999. – 296 б.
2. Назарбаев Н.Ә. Ұлт жоспары – қазақстандық арманға бастайтын жол. // Егемен Қазақстан. – 2016. – № 2 (28730).
3. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. // Егемен Қазақстан. – 2017. – №70 (29051).
4. Әбжанов Х. Ұлы Дала – ұлттық тарих тірегі. // Ақиқат. – 2019. – №4. – 10-14 бб.
5. Назарбаев Н.Ә. Ұлы даланың жеті қыры. // Егемен Қазақстан. – 2018. – № 223 (29454).
6. Айнақұлов С., Айнақұлов Д. Қазақстан Республикасы Тұңғыш Президенті-Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Ұлы даланың жеті қыры» мақаласының тарихи, философиялық, мотивациялық және стратегиялық мәні. // Қазақстан тарихы: әдістемелік журнал. – 2019. – №4 (197). – 3-11 бб.
7. Тоқаев Қ.К. Абай және XXI ғасыр. // Егемен Қазақстан. – 2020. – №5 (29734).

References:

1. Nazarbaev N.A. *Tarih tolkynynda*. – Almaty: Atamura, **1999**. – 296 b. (*In Kazakh*).
2. Nazarbaev N.A. *Ult zhospary – kazakstandyk armanga bastajtyn zhol*. // Egemen Kazakstan. – **2016**. – № 2 (28730). (*In Kazakh*).
3. Nazarbaev N.A. *Bolashakka bagdar: ruhani zhangyru*. // Egemen Kazakstan. – **2017**. – №70 (29051). (*In Kazakh*).
4. Abzhanov H. *Uly Dala – ulttyk tarih tiregi*. // Akikat. – **2019**. – №4. – 10-14 bb. (*In Kazakh*).
5. Nazarbaev N.A. *Uly dalanyyn zheti kyry*. // Egemen Kazakstan. – **2018**. – № 223 (29454). (*In Kazakh*).
6. Ajnakulov S., Ajnakulov D. *Kazakstan Respublikasy tungysh Elbasy N.A. Nazarbaevtyn «Uly dalanyyn zheti kyry» makalasyryn tarihi, filosofijalyk, motivacijalyk zhane strategijalyk mani*. // Kazakstan tarihy: adistemelik zhurnal. – **2019**. – №4 (197). – 3-11 bb. (*In Kazakh*).
7. Tokaev K.K. *Abaj zhane XXI gasyr*. // Egemen Kazakstan. – **2020**. – №5 (29734). (*In Kazakh*).

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ:

1. Шомаева Дилара Ержанқызы – 1 курс докторанты, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Ғылыми жетекшісі – **Жұмасейітова Гүлнар Тазабекқызы** – Өнертану ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан;

2. Бәкірова Самал Әбілпатташқызы – 1 курс докторанты, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан;

3. Ізім Тойған Оспанқызы – өнертану ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан;

4. Федосова Ирина Андреевна – 2 курс магистранты, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Ғылыми жетекшісі – **Күлбекова Айгүл Кенесқызы** – педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан;

5. Ислямова Анель Маратовна – 2 курс магистранты, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Ғылыми жетекшісі – **Күлбекова Айгүл Кенесқызы** – педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан;

6. Құлмахамбет Альмира Әбдіганиқызы – 4 курс студенті, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Ғылыми жетекшісі – **Күлбекова Айгүл Кенесқызы** – педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан;

7. Йоханнес Рау – философия докторы, профессор, Бундесвер кадрлар басқару академиясы, Берлин, Германия;

8. Айымбетова Ұлболсын Өтегенқызы – PhD докторы, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан;

9. Райымқұлова Ақтоты Рахметоллақызы – музыка өнері және музыкатану докторы, ДВА, Қазақстан Республикасының Мәдениет және спорт министрі;

10. Бисенбаева Жанат Николаевна – PhD докторы, қауымдастырылған профессор, Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрлігі Құрлық әскерлерінің Әскери институты, Алматы, Қазақстан;

11. Әуелбекова Ақмаржан Үсемханқызы – филология ғылымдарының кандидаты, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан;

12. Қасабекова Айнур Ильясқызы – тарих ғылымдарының кандидаты, доцент, Қазақ ұлттық хореография академиясы, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS:

1. Shomaeva Dilara Erzhanovna – 1st year doctoral student, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Scientific supervisor – **Zhumaseitova Gulnara Tazabekovna** – Candidate of Art History, Professor, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan;

2. Bakirova Samal Abilpattashkyzy – 1st year doctoral student, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan;

3. Izim Toygan Ospanovna – Candidate of art history, professor, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan;

4. Fedosova Irina Andreevna – 2nd year undergraduate student, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Scientific supervisor – **Kulbekova Aigul Kenesovna** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan;

5. Islyamova Anel Maratovna - 2nd year undergraduate student, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Scientific supervisor – **Kulbekova Aigul Kenesovna** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan;

6. Kulmakhambet Almira Abdiganikyzy – 4th year student, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Scientific supervisor – **Kulbekova Aigul Kenesovna** – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan;

7. Johannes Rau – Doctor of Philosophy, Professor, Bundeswehr Leadership Academy, Berlin, Germany;

8. Aimbetova Ulbolsyn Utegenovna – PhD, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan;

9. Raiymkulova Aktoty Rakhmetollaevna – Doctor of Music Art and Musicology, DBA, Minister of Culture and Sports of the Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Kazakhstan;

10. Bissenbayeva Zhanat Nikolaevna – PhD, Associate Professor, Military Institute of the Ground Forces of the Ministry of Defense of the Republic of Kazakhstan, Almaty, Kazakhstan;

11. Auelbekova Akmarzhan Usembekovna – Candidate of Philology, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan;

12. Kassabekova Ainur Ilyasovna – Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Kazakh National Academy of Choreography, Nur-Sultan, Kazakhstan.

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ:

1. Шомаева Дилара Ержановна – докторантка 1 курса, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан.

Научный руководитель – **Жумасейтова Гульнара Тазабековна** – кандидат искусствоведения, профессор, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан;

2. Бакирова Самал Абилпатташкызы – докторантка 1 курса, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан;

3. Ізім Тойған Оспановна – кандидат искусствоведения, профессор, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан;

4. Федосова Ирина Андреевна – магистрантка 2 курса, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан.

Научный руководитель – **Кульбекова Айгуль Кенесовна** – доктор педагогических наук, профессор, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан;

5. Ислямова Анель Маратовна – магистрантка 2 курса, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан.

Научный руководитель – **Кульбекова Айгуль Кенесовна** – доктор педагогических наук, профессор, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан;

6. Кульмахамбет Альмира Абдиганикызы – студентка 4 курса, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан.

Научный руководитель – **Кульбекова Айгуль Кенесовна** – доктор педагогических наук, профессор, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан;

7. Йоханнес Рау – доктор философии, профессор, Академия руководящего состава Бундесвера, Берлин, Германия;

8. Айымбетова Улболсын Утегеновна – доктор PhD, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан;

9. Райымкулова Актоты Рахметоллаевна – доктор музыкального искусства и музыковедения, ДВА, Министр культуры и спорта Республики Казахстан, Нур-Султан, Казахстан;

10. Бисенбаева Жанат Николаевна – доктор PhD, ассоциированный профессор, Военный институт Сухопутных войск Министерства обороны Республики Казахстан, Алматы, Казахстан;

11. Ауельбекова Акмаржан Усембековна – кандидат филологических наук, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан;

12. Касабекова Айнур Ильясовна – кандидат исторических наук, доцент, Казахская национальная академия хореографии, Нур-Султан, Казахстан.

«ARTS ACADEMY» ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫНЫҢ РЕДАКЦИ- ЯЛЫҚ САЯСАТЫ

«Arts Academy» журналының редакциялық саясаты ғылыми қызметтің этикасына тікелей байланысты. Редакциялық саясатта ғалымдар өз жұмыстарына дайындық жасау барысында редакциялық саясатта басшылыққа алатын қағидаттар мен ұйғарымдар жиынтығы баяндалады.

«Arts Academy» журналының жоспары – рецензияланатын, дәйексөз алынатын журналдардың қатарына ену. Бұл өз кезегінде редакция алқасын маңызды өнегелі-этикалық қағидаттарды және ұйымдастыру нормаларын сақтауға міндеттейді.

«Arts Academy» журналының редакциялық саясатының жалпы ережелері

Журналдың тақырыптық бағыты бар. Журнал беттерінде ғылыми мақалалар, шолулар, қысқаша хабарландырулар мен дискуссиялық мақалалар жарияланады.

Басылым өзекті мәселелерге:

- хореографиялық өнердің тарихына,
- хореография педагогикасына,
- өнертануға,
- қазіргі мәдениетке,
- өнер және білім беру саласындағы менеджментке,
- әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдарға арналған.

Журналдың шығу мерзімділігі – тоқсан сайын.

Журналдың редакция алқасы – Қазақстан Республикасындағы, ТМД елдеріндегі және алыс шетелдегі білім беру және ғылыми-зерттеу ұйымдарының жетекші ғалымдары мен мамандары.

Ғылыми журналдың редакция алқасы тұпнұсқаны, бұрын ешбір жерде жарияланбаған және бірмезгілде басқа басылымдарда басылуға арналмаған мақалаларды ғана қабылдап, қарастырады.

Журнал редакциясына келіп түскен барлық ғылыми мақалалар қатаң түрде рецензиялаудан өтеді.

Ғылыми журналдың редакциялық саясатының негізгі қағидаттары

Журнал редакциясы төмендегі заңдармен қорғалатын өз жұмыстарын басылымға жіберген авторлардың құқықтарына құрметпен қарайды:

1. Қазақстан Республикасының Конституциясымен (1995 жылғы 30 тамыздағы республикалық референдумда қабылданған) (10.03.2017 жылғы жағдай бойынша барлық өзгертулермен және толықтырулармен);

2. Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 18 ақпандағы № 407-IV «Ғылым туралы» Заңымен;

3. Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 23 шілдедегі № 451-I «Бұқаралық ақпарат құралдары туралы» Заңымен;

4. Қазақстан Республикасының 1996 жылғы 10 маусымдағы № 6-I «Авторлық құқық және аралас құқықтар туралы» Заңымен (24.11.2015 жылғы жағдай бойынша барлық өзгертулермен және толықтырулармен);

5. Қазақстан Республикасының 2007 жылғы 27 шілдедегі № 319-III «Білім туралы» Заңымен (09.04.2016 жылғы жағдай бойынша барлық өзгертулермен және толықтырулармен).

«Arts Academy» журналының редакция алқасына басылымға ұсынылған авторлық құқық міндетті түрде келесі шарттарды орындауға негізделеді:

- зерттеудің құрылымына және концепциясына немесе мәліметтерді талдауға және түсіндіруге айтарлықтай үлес қосуға;

- мақаланың мәтінін жазуға немесе оған түбегейлі өзгерістер енгізуге;

- баспаға берілетін соңғы нұсқаны мақұлдауға.

«Arts Academy» журналына өз жұмыстарын ұсынатын авторлар өз тарапынан мақаланың келесі талаптарға сай болуына кепілдік беруі тиіс:

- түпнұсқалық болуы (басқа басылымдарда бұрын соңды осы формада немесе мазмұны жағынан ұқсас формада жарияланбаған);

- басқа баспалардың редакциясында қаралымда жатпаған және авторлық құқыққа және қарастырылып жатқан мақаланың жариялануына қатысты мүдделер жанжалы реттелген;

- қандай да бір авторлық құқықтар бұзылмаған, соған орай осыған ұқсас бұзушылықтар анықталған жағдайда баспагерге шығындарды өтеуге кепілдік береді;

- материалдарды қолдану саясатын жүзеге асыруға және материалдарды таратуға жағдай жасау үшін авторлар баспагерге, егер басқа да жағдайлар қарастырылмаған жағдайда, меншік құқығын береді.

Келесі жағдайлар ғылыми этиканы бұзушылық ретінде қарастырылады:

- мәліметтерді жасырын түрде іріктеу арқылы оларды бұрмалау, фабрикациялау және суреттермен бұрмалау арқылы қажетсіз нәтижелерден бас тарту;

- қолдау алу үшін жазылған өтінімхаттағы немесе өтінімдегі қате мәлімдемелер (соның ішінде басылымға қатысты, сондай-ақ басылымға қабылданған жұмыстарға қатысты жалған өтініштер);

- өзге автордың авторлық құқықпен қорғалатын жұмыстарына, ғылыми жаңалықтарына, болжамдарына, зерттеу теориясына немесе әдістеріне қатысты интеллектуалдық меншік құқығын бұзушылық:

- a) рұқсатсыз пайдалану, соның ішінде плагиат;

- b) сарапшылардың пікірі бойынша біреудің зерттеу әдістерін және ойын заңсыз иемдену (ойын ұрлау);

- c) ғылыми авторлықты немесе бірлескен авторлықты иемдену немесе оларды негізсіз иемдену;

- d) мазмұнын өзгерту (бұрмалау);

- e) әлі жарияланбаған жұмыстармен, жаңалықтармен, болжамдармен, теориялармен немесе ғылыми әдістермен танысуға бөгде адамдарға рұқсат беру және оларды рұқсатсыз жариялау;

- автордың келісімінсіз өзге адаммен бірлесіп автор болуға талпыну;

- зерттеу жұмысына кедергі келтіру (зерттеуге қажетті құралдарға нұқсан келтіру, бұзу, көшірмесін жасау);

- бірлескен жауапкершілік келесі жағдайлардың нәтижесі болуы мүмкін:

1. ғылыми этиканы бөтен адамдардың бұзушылыққа белсенді қатысу;

2. өзгелер жасаған бұрмалаушылық туралы хабардар болу;

3. бұрмаланған басылымдарға бірлесіп автор болу;

4. бақылау міндеттерін ескермеу.

«Arts Academy» журналының редакциялық саясатына сәйкес келесі жағдайларға жол берілмейді:

- өзге автордың жұмысын, оның автор екенін көрсетпей, мәлімет алынған жерге сілтеме жасамай және жақшаға алмай, сөзбе-сөз көшіруге;

- өзге автордың шығармасын өзгертіп жазу, бір параграфта немесе мәтін бөлігінде бір сөйлемнен артық өзгертілсе немесе сөйлемдер алынған жерге сілтеме жасалмай олардың тәртібі ауыстырылып жазылса. Сөйлемдер алынған жерге сілтеме жасалмай, олар едәуір өзгертіліп жазылған болса онда ол сөзбе-сөз көшірілген болады;

- біреудің шығармашылық элементтерін авторын көрсетпей қолдану, мысалы, суреттің, кестенің немесе абзацтың қай жерден алынғанына, дереккөзіне сілтеме жасалмаса, жақшаға алынбаса. Авторлар шығарманың авторлық құқығы бар иесінен оның шығармалық элементтерін қолдану үшін рұқсат алуы тиіс;

- авторлар өз жұмыстарын алғаш рет жарияланып жатқанын көрсетуі тиіс.

Егер қолжазба элементтері бұрын басқа мақалада жарияланған болса,

онда сол жарияланымға сілтеме жасалуы тиіс. Сондай-ақ оның алдыңғы жұмыстан қандай айырмашылығы барын көрсете отырып, оның зерттеу нәтижелерімен және қорытындыларымен байланысын анықтау. Өз жұмыстарын сөзбе-сөз көшіріп жазуға және оны өзгертіп жазуға болмайды.

Ғылыми зерттеулерде зерттеу барысында кеткен бұрмаланбаған қателіктер, даулы мәліметтер, алынған нәтижелерді әртүрлі түсіндіру және оларды эксперименттік өңдеу секілді зерттеу процестеріне тән әрекеттер этиканы бұзушылық болып саналмайды.

Рецензия берушінің қызметіне кіретін этикалық қағидаттар

Рецензент авторлық материалдарға ғылыми сараптама жасайды, сонымен қатар келесі қағидаттарды орындауы тиіс:

- Рецензия алуға қабылданған қолжазба құпия құжат ретінде қарастырылуы тиіс, және оны редакциядан рұқсат алмаған бөгде адамдарға оқып танысу үшін беруге болмайды.

- Рецензент зерттеу нәтижелеріне объективті және дәлелді баға беруі тиіс. Автордың жеке сыны қабылданбайды.

- Қарастырылымға ұсынылған қолжазбалардан алынған жарыққа шықпаған мәліметтерді рецензент өз мақсатында пайдаланбауы тиіс.

- Рецензент жұмысты бағалауға өзінің біліктілігі жетпейтіндігіне көзі жетсе немесе автор мен ұйым арасында даулы мәселелер туындаған жағдайда әділ шешім қабылдай алмайтын болса, онда ол рецензия беруден бас тарту үшін алдын ала редакторға ол туралы хабар беруі тиіс.

Журнал редакциясы авторлардың беделін қорғай отырып, ғылыми этика стандарттарын ұстанады және шығармашылық ұрлық болған жағдайда оған жауапты қарайды, себебі шығармашылық ұрлық жасады деген айып зерттеушінің мансабына нұқсан келтіреді. Мұндай жағдайда шығармашылық ұрлық туралы айыптауларға әсер етуге мүмкіндік беретін тәртіптер жүйесі қолданылады.

Объективтілікті қамтамасыз ету мақсатында редакция әрбір орын алған жағдайды мұқият зерттейді және барлық мүдделі тараптардың дәлелдерін қарастырады. Ары қарай әрекет жасамас бұрын, редакция даулы басылымдардың авторларынан немесе авторлық құқығы бар иелерінен нақты ақпарат алуға тырысады және оны зерттейді.

Егер айыптаушы шындыққа жанаспайтын ақпарат берсе (мысалы, жалған атпен ұсынса) немесе этикаға жатпайтын, сес көрсету формасында әрекет етсе, онда мұндай жағдайда редакция шығармашылық ұрлық жасалды деген айыпқа жауап қатпауға құқылы болады. Редакция шығармашылық ұрлық жағдайларын оған қатысы жоқ тараптармен талқылауға міндетті емес.

THE EDITORIAL POLICY OF THE SCIENTIFIC JOURNAL “ARTS ACADEMY”

The editorial policy of the journal “Arts Academy” is connected with the ethics of scientific activity. The editorial policy sets out a set of principles and prescriptions that scientists should follow when preparing their work.

“Arts Academy” plans to enter the list of peer-reviewed, quoted journals, which obliges the editorial board to observe a number of important moral and ethical principles and organizational norms.

General provisions of the editorial policy of the journal “Arts Academy”

The journal has a thematic focus. Scientific articles, reviews, short communications and discussion articles and others are published on the pages of the journal.

The publication is devoted to the following topical problems:

- history of choreographic art,
- Pedagogy of choreography,
- art criticism,
- modern culture,
- management in art and education,
- Social and human sciences.

The periodicity of the issue is quarterly.

The editorial board of the journal are leading scientists and specialists of educational and research organizations of the Republic of Kazakhstan, CIS countries and foreign countries.

The editorial board of the scientific journal accepts only original, previously unpublished articles that are not intended for simultaneous publication in other publications.

All scientific articles submitted to the editorial office of the journal undergo a rigorous review procedure.

Basic principles of the editorial policy of the scientific journal

The editors of the journal respect the rights of authors of works sent for publication, protected by laws:

1. *The Constitution of the Republic of Kazakhstan (adopted at the republican referendum on August 30, 1995) (with amendments and additions as of March 10, 2017);*

2. *Law of the Republic of Kazakhstan of February 18, 2011 No. 407-IV “On Science” (with amendments and additions as of November 13, 2015);*

3. *Law of the Republic of Kazakhstan No. 451-I of July 23, 1999 On Mass Media;*

4. *Law of the Republic of Kazakhstan of 10 June 1996 No. 6-I On*

Copyright and Related Rights (with amendments and additions as of 24.11.2015).

5. *Law of the Republic of Kazakhstan of July 27, 2007 No. 319-III “On Education” (with amendments and additions as of April 9, 2016);*

For the editorial board of the journal “Arts Academy”, the authorship of the submitted to the publication is based on the mandatory observance of the following conditions:

- significant contribution to the concept and structure of the study or to the analysis and interpretation of data;

- writing the text of the article or making fundamental changes to it;
- endorsement of the final version, which is submitted for printing.

For their part, authors who provide their work for publication in the journal “Arts Academy” should ensure that the articles:

- are original (they were not published earlier in other publications in their current or similar form);

are not under consideration in the editorial offices of other publications and all possible conflicts of interest related to copyrights and the publication of the articles are settled;

- do not violate any of the existing copyrights, and in this connection they guarantee the publisher damages in case of revealing such violations;

- for the convenience of dissemination and enforcement of the material use policy, authors transfer exclusive title to the work to the publisher, unless otherwise provided.

As a violation of scientific ethics, the following can be considered:

- fabrication, falsification of data by secretly selecting them and avoiding undesirable results, by manipulating images or illustrations;

- incorrect statements in the application letter or application for support (including false statements regarding the publications in which the work appeared, as well as the works accepted for publication);

- violation of intellectual property rights in respect of the work of another author protected by copyright, significant scientific discoveries, hypotheses, theories or research methods:

- a) unauthorized use, including plagiarism;

- b) misappropriation of research methods and ideas (theft of ideas) according to experts;

- c) the attribution of scientific authorship or co-authorship, or their unjustified appropriation;

- d) substitution (falsification) of the content;

- e) unauthorized publication and provision to third parties of access to unpublished works, findings, hypotheses, theories or scientific methods;

- claiming to (co) authorship with another person without his / her consent;

- disruption of research work (including damage, destruction, forgery)

of other items necessary for the research);

- joint responsibility may result from:

1) active participation in the violation of scientific ethics committed by other persons;

2) awareness of falsification committed by others;

3) co-authorship in falsified publications;

4) obvious neglect of control responsibilities.

In accordance with the editorial policy of the magazine “Arts Academy” is unacceptable:

- verbatim copying of the work of another person without specifying his authorship, references to the source and use of quotes;

- incorrect rephrasing of the work of another person, in which more than one sentence was changed within one paragraph or section of the text, or the proposals were arranged in a different order without an appropriate reference to the source. Substantial incorrect paraphrasing without reference to the source is equated to verbatim copying;

- use of the elements of the work of another person without attribution, for example, a drawing, a table or paragraph without expression of gratitude, a reference to the source or the use of quotes. Authors must obtain the permission of the copyright owner to use the elements of his work;

- self-plagiarism: authors should indicate that their work is published for the first time.

If the elements of the manuscript were previously published in another article, then the authors are obliged to refer to earlier work. They should indicate the essential difference between the new work and the previous one and at the same time to reveal its connection with the results of the studies and conclusions presented in the previous work. Verbatim copying of own works and their paraphrasing are unacceptable.

The actions inherent in research processes, as well as falsified (unconscious) research mistakes, data conflicts, different interpretations and interpretation of the results and experimental developments are not considered as violations of ethics in scientific research.

Ethical principles in the activity of the reviewer

The reviewer carries out a scientific examination of the author’s materials, as a result of which his actions should be impartial in nature, consisting in the following principles:

- The manuscript received for review should be considered as a confidential document, which can not be passed on for review or discussion to third parties without authorization from the editorial office.

- The reviewer is obliged to give an objective and reasoned assessment of the results of the research. Personal criticism of the author is unacceptable.

- Unpublished data obtained from submitted manuscripts should not be used by the reviewer for personal purposes.

- A reviewer who does not, in his opinion, possess sufficient qualifications to evaluate the work, or can not be objective, for example, in case of a conflict of interest with the author or organization, should notify the editor of his request to exclude him from the process of reviewing this work.

The editorial staff of the journal adheres to the standards of scientific ethics, protecting the reputation of authors and taking seriously individual cases of plagiarism, proceeding from the fact that accusations of plagiarism always negatively affect the career of the researcher. When such situations arise, a system of procedures is used to respond to possible accusations of plagiarism.

In order to ensure objectivity, the editors carefully examine each case and consider the arguments of all interested parties. Before taking any further actions, the editors seek to obtain the most accurate information from the authors of the disputed publication or copyright owners and study it.

However, the editors reserve the right not to react to accusations of plagiarism, if the prosecutor provides inaccurate personal information (for example, appears to be a fictitious name) or acts in an unethical or menacing form. The editorial board is not obliged to discuss cases of alleged plagiarism with persons who do not have a direct relationship to it.

РЕДАКЦИОННАЯ ПОЛИТИКА НАУЧНОГО ЖУРНАЛА «ARTS ACADEMY»

Редакционная политика журнала «Arts Academy» связана с этикой научной деятельности. В редакционной политике излагается комплекс принципов и предписаний, которыми должны руководствоваться ученые при подготовке своей работы.

В планах журнала «Arts Academy» вхождение в число рецензируемых, цитируемых журналов, что обязывает редакционную коллегию соблюдать ряд важных нравственно-этических принципов и организационных норм.

Общие положения редакционной политики журнала «Arts Academy»

Журнал имеет тематическую направленность. На страницах журнала публикуются научные статьи, обзоры, краткие сообщения, дискуссионные статьи и другое.

Издание посвящено актуальным проблемам:

- история хореографического искусства,
- педагогика хореографии,
- искусствоведение,
- современная культура,
- менеджмент в искусстве и образовании,
- социально-гуманитарные науки.

Периодичность выпуска журнала — ежеквартальная.

Редакционная коллегия журнала — ведущие ученые и специалисты образовательных и научно-исследовательских организаций Республики Казахстан, стран СНГ и дальнего зарубежья.

Редакционной коллегией научного журнала «принимаются к рассмотрению только оригинальные, ранее нигде не публиковавшиеся статьи и не предназначенные к одновременной публикации в других изданиях.

Все научные статьи, поступившие в редакцию журнала, проходят строгую процедуру рецензирования.

Основные принципы редакционной политики научного журнала

Редакция журнала с уважением относится к правам авторов, присылающих для публикации работы. Все авторские материалы защищены законами:

1. Конституция Республики Казахстан (принята на республиканском референдуме 30 августа 1995 года) (с изменениями и дополнениями по состоянию на 10.03.2017 г.);

2. Закон Республики Казахстан от 18 февраля 2011 года № 407-IV «О науке» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 13.11.2015 г.);

3. Закон Республики Казахстан от 23 июля 1999 года № 451-І «О средствах массовой информации»;

4. Закон Республики Казахстан от 10 июня 1996 года № 6-І «Об авторском праве и смежных правах» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 24.11.2015 г.).

5. Закон Республики Казахстан от 27 июля 2007 года № 319-ІІІ «Об образовании» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 09.04.2016 г.);

Для редколлегии журнала «Arts Academy» право авторства представленных к изданию работ основывается на обязательном соблюдении следующих условий:

- значительном вкладе в концепцию и структуру исследования или в анализ и интерпретацию данных;
- написании текста статьи или внесении в него принципиальных изменений;
- одобрения окончательной версии, которая сдается в печать.

Со своей стороны, авторы, предоставляющие свои работы для опубликования в журнале «Arts Academy», должны гарантировать, что статьи:

- являются оригинальными (не публиковались ранее в других изданиях в их нынешней или близкой по содержанию форме);
- не находятся на рассмотрении в редакциях других изданий и все возможные конфликты интересов, связанные с авторскими правами и опубликованием рассматриваемых статей, урегулированы;
- не нарушают ни одно из существующих авторских прав, в связи с чем гарантируют издателю возмещение убытков в случае выявления подобных нарушений;
- для удобства распространения и обеспечения реализации политики использования материалов авторы передают издателю исключительное право собственности на работу, если не предусмотрено иное.

Как нарушение научной этики может рассматриваться следующее:

- фабрикация, фальсификация данных путем их тайного отбора и отказа от нежелательных результатов, путем манипуляции изображениями или иллюстрациями;
- некорректные заявления в письме-заявке или заявке на получение поддержки (в том числе ложные заявления относительно публикаций, в которых появилась работа, а также работ, принятых к публикации);
- нарушение прав интеллектуальной собственности в отношении работ другого автора, охраняемых авторским правом, значительных научных открытий, гипотез, теорий или методов исследования:
 - а) несанкционированное использование, в том числе плагиат;

b) незаконное присвоение, по мнению экспертов, методов исследования и идей (кража идей);

c) присвоение научного авторства или соавторства, или необоснованное их присвоение;

d) подмена (фальсификация) содержания;

e) несанкционированная публикация и предоставление третьим лицам доступа к еще не опубликованным работам, находкам, гипотезам, теориям или научным методам;

- притязание на (со) авторство с другим лицом без его/ее согласия;
- срыв исследовательской работы (в том числе нанесение ущерба, разрушение, подделка других предметов, необходимых для проведения исследования);

- совместная ответственность может являться результатом:

1. активного участия в нарушении научной этики, совершаемом другими лицами;

2. осведомленности о фальсификации, совершаемой другими;

3. соавторства в фальсифицированных публикациях;

4. явного пренебрежения обязанностями контроля.

В соответствии с редакционной политикой журнала «Arts Academy» недопустимо:

- дословное копирование работы другого лица без указания его авторства, ссылки на источник и использования кавычек;

- некорректное перефразирование произведения другого лица, при котором было изменено более одного предложения в рамках одного параграфа или раздела текста, либо предложения были расположены в ином порядке без соответствующей ссылки на источник. Существенное некорректное перефразирование без ссылки на источник приравнивается к дословному копированию;

- использование элементов произведения другого лица без указания авторства, например, рисунка, таблицы или абзаца без выражения признательности, ссылки на источник или использования кавычек. Авторы должны получить разрешение владельца авторских прав на использование элементов его произведения;

- самоплагиат: авторы должны указывать, что их работа публикуется впервые.

Если элементы рукописи ранее были опубликованы в другой статье, то авторы обязаны сослаться на более раннюю работу. Указать, в чем существенное отличие новой работы от предшествовавшей и вместе с тем выявить ее связь с результатами исследований и выводами, представленными в предыдущей работе. Дословное копирование собственных работ и их перефразирование неприемлемы.

Не считаются нарушениями этики в научных исследованиях действия, свойственные исследовательским процессам, а также не сфальси-

фицированные (неосознаваемые) исследовательские ошибки, конфликт данных, разные толкования и интерпретация полученных результатов и экспериментальных разработок.

Этические принципы в деятельности рецензента

Рецензент осуществляет научную экспертизу авторских материалов, вследствие чего его действия должны носить непредвзятый характер, заключающийся в выполнении следующих принципов:

- Рукопись, полученная для рецензирования, должна рассматриваться как конфиденциальный документ, который нельзя передавать для ознакомления или обсуждения третьим лицам, не имеющим на то полномочий от редакции.

- Рецензент обязан давать объективную и аргументированную оценку изложенным результатам исследования. Персональная критика автора неприемлема.

- Неопубликованные данные, полученные из представленных к рассмотрению рукописей, не должны использоваться рецензентом для личных целей.

- Рецензент, который не обладает, по его мнению, достаточной квалификацией для оценки работы, либо не может быть объективным, например, в случае конфликта интересов с автором или организацией, должен сообщить об этом редактору с просьбой исключить его из процесса рецензирования данной работы.

Редакция журнала придерживается стандартов научной этики, защищая репутацию авторов и серьезно относясь к отдельным случаям плагиата, исходя из того, что обвинения в плагиате всегда негативно отражаются на карьере исследователя. При возникновении подобных ситуаций используется система процедур, позволяющих реагировать на возможные обвинения в плагиате.

В целях обеспечения объективности редакция тщательно исследует каждый случай и рассматривает аргументы всех заинтересованных сторон. Прежде чем предпринимать дальнейшие действия, редакция стремится получить максимально точную информацию у авторов спорной публикации или владельцев авторских прав и изучает ее.

Вместе с тем редакция оставляет за собой право не реагировать на обвинения в плагиате, если обвинитель предоставляет недостоверную персональную информацию (например, представляется вымышленным именем) либо действует в неэтичной или угрожающей форме. Редакция не обязана обсуждать случаи предполагаемого плагиата с лицами, не имеющими к нему прямого отношения.

ЖУРНАЛҒА МАҚАЛАЛАРДЫ ЖАРИЯЛАУ ҮШІН ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР ТІЗІМІ

Құрметті Автор!

«Arts Academy» журналы 2016 жылдан бастап өз қызметін жүзеге асырады. Журналдың мақсаты – отандық балет, хореография педагогикасы, өнер саласындағы білімді әлемдік халықаралық мәдени кеңістікке насихаттау. Жаңа жылда «Arts Academy» журналы алдына қойған міндеттердің бірі – халықаралық деңгейде танылу, ғылыми басылымдардың беделді рейтингісіне ену, дәйексөз алу көрсеткішінің жоғарғы деңгейіне жету. Сондықтан біздің жұмысымыз жоғары сапалы, өзекті мәселелерге арналған, қызықты мақалаларды жариялауға мүмкіндік береді деп үміттенеміз. Басылым келесі өзекті мәселелерге арналады:

- би өнері тарихы,
- хореография педагогикасы,
- өнертану,
- заманауи мәдениет,
- өнер және білім менеджменті,
- әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдар.

Сіздің мақалаңыз нақтыланған құрылымға сай болуына назар аударамыз:

1. FTAXP¹ индексі – бірінші беттің жоғарғы жағындағы сол жақ бұрышында.

2. Бірінші бетте FTAXP индексінен кейін ортасында – барлық авторлардың тегі мен аты-жөні, жұмыс орны курсивті шрифтпен; қала және мемлекет (қала және мемлекет, жақша ішінде курсивті) (1 қосымшаны қараңыз).

3. Тақырып беттің ортасында. Мақаланың атауы қысқа (10 сөзден артық емес), бірақ мағыналы болуы тиіс. Сондай-ақ, зерттеудің негізгі нәтижесін көрсетуі керек. Тақырып қаралау бас әріппен жазылады, қаріп көлемі 14, мақұлданған қысқартулардан басқа қысқартуларға жол берілмейді.

4. Аннотация (10 сөйлемнен артық емес). Мақаланың тақырыптамасын, практикалық құндылығын, жаңалығын, негізгі қағидалары мен зерттеу қорытындыларын көрсетеді.

5. Түйінді сөздер: (5-7 сөз).

Мақала тақырыбы, авторлар жайлы мағлұматтар, аннотация және түйін сөздер 3 тілде ұсынылады: қазақ, ағылшын, орыс.

6. Екі бос орыннан кейін, негізгі мәтін.

1 Ғылыми-техникалық ақпараттың халықаралық рубрикаторы: <http://grnti.ru/>

Мысалы:

FTAXP 13.07.25

Кіріспе. Кіріспеде мәселенің ғылымдағы өзектілігін көрсету керек. Тәжірибелік маңызы да көрсетілуі тиіс. Міндетті түрде дүниежүзілік ғылымға қосатын үлесі жайлы жазу керек. Өзектілігі мақаланы жазу ба-рысында ашылуы тиіс.

Зерттеу әдістері. Зерттеудің әдістерінің сипаттамасы. Тәжірибенің ұйымдастырылуы, қолданылған әдіс-тәсілдер, қолданылған ғылыми ап-парат сипатталады, зерттеу объектісі жайлы толық мағлұмат беру. Кең таралған зерттеу әдістері: бақылау, сұрақ-жауап, тестілеу, тәжірибе, зерт-ханалық тәжірибе, талдау, моделдеу, зерттеу және жалпылау.

Тақырып бойынша әдебиеттерге шолу. Әдебиеттерге шолу жасау бөлімінде 5-10 дереккөздер қарастырып, авторлардың көзқарасын салы-стыру; ағылшын тіліндегі дереккөздер де қарастырылуы тиіс.

Зерттеу нәтижесі. Зерттеудің мақсаты мен міндеттері. Зерттеу си-паттамасы. Автордың жаңашыл көзқарастарына назар аударылу керек. Ғылыми жаңалығы міндетті түрде сипатталуы керек (әлемдік ғылымды дамытуға арналған қағидалардың болуы да міндетті). Мақаланың тақы-рыбы сипатталуы керек. Отандық тәжірибені іске қосу қажет. Салыстыру үшін шетелдік тәжірибені де қарастыруға болады. Шетелдік тәжірибеден нені өз еліңізде қолдануға болатыны туралы қорытынды жасау. Отандық тәжірибенің дүниежүзілік ғылымға деген маңызы жайлы қорытынды жа-сау.

Қорытынды. Қорытындыда мақаланың тұжырымдамасын кел-тіреміз. Қорытындыда мақаланың қағидалары қайталанбауы керек. Не-гізгі бөлімнің аналитикалық жалпы қорытындысы берілуі керек.

7. Негізгі мәтіннен соң, екі бос орыннан кейін пайдаланылған әдеби-еттер тізімі беріледі.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі. Әдебиеттердің 5-10 дереккөз бо-луы қажет. Оның ішінде соңғы 3 жылда шыққан мәліметтер 5-тен кем емес болуы керек. Шетелдік дереккөздердің саны 2-3-тен кем емес болуы тиіс (немесе барлық пайдаланылған әдебиеттің 50%). «Arts Academy» журналына сілтеме жасау құпталады.

Әдебиеттер дәйексөздерді келтіру ретімен жасалады. Мақала мәтнінде қолданылған әдебиеттің реттік нөмірі және беттің нөмірі үтір арқылы квадрат жақшада беріледі (Мысалы: [17, 25 б.], [3, 36 б.]). Библи-ографиялық жазба түпнұсқа тілінде жазылады (3 қосымшаны қараңыз).

Пайдаланылған әдебиеттер тізімінен кейін роман әріптерімен жа-зылған әдебиеттер тізімінің (References) жеке топтамасы беріледі, ше-телдік дереккөздердің бар-жоғына қарамастан пайдаланылған әде-биеттер тізімі орыс тілді бөлімге қайталады. Егер тізімде шетелдік басылымдарға сілтеме болса, олар латын әліпбиімен жазылған тізімде толығымен қайталады. <http://www.translit.ru/> сайтында әр түрлі жүйе-лерді қолданып, орысша жазылған мәтінді латын әліпбиіне транслитера-ция жасауға болады.

8. Пайдаланылған әдебиеттер тізімінен кейін авторлар жайлы қысқаша мағлұмат беріледі (2 қосымшаны қараңыз).

Кестелер мен суреттер негізгі мәтінге енгізілуі тиіс, сонымен қатар кез келген графикалық пішімде жеке файлмен қоса жіберілуі керек (JPEG, TIFF, BMP және т.б.). Барлық кестелер мен суреттердің астында жазуы мен нөмірі болуы керек (4 қосымшаны қараңыз).

Мақаланың техникалық рәсімделуі келесі талаптарға сәйкес болуы тиіс: мақала көлемі – **10 - 20 мыңға дейін таңба**. Пішімі: компьютермен Microsoft Word (*.doc, *.docx, *.rtf кеңейтілімдерімен) пішімімен ба-сылған; қаріп — Times New Roman немесе Times Kaz, негізгі мәтінде 14 кегль, ескертулерде, резюмелерде, суреттер мен кестелердің астындағы жазуларда — 12. Әр беттегі сілтемедегі ескертулер «Word» бағдарлама-сында «сілтеме» қызметін (ctrl+alt+f) қолдану арқылы қойылады. Жұмыс соңындағы ескертулер қолданбау. Жоларалық интервал — дара, барлық жағының жиегі — 2 см, ені бойынша түзету. Азат жол 1,25 см бос жермен басталады (бірақ табуляция мен бос орын (пробел) көмегімен емес); азат жолдар аралығы – қалыпты. тырнақшалар – типографиялық «», дәйексөз ішінде – қалыпты тырнақшалар “”. *Балет терминдері французша жазы-лады (En dedans, Tendue, Leve)*. Даталар цифрмен белгіленеді: ғасырлар – рим цифрларымен, жылдар мен онжылдықтар – араб цифрларымен.

Мақала авторлары мағлұматтың, дәйексөздердің, сілтемелердің және әдебиеттердің нақтылығы мен дәлдігіне толығымен жауапты.

Редакциялық кеңес журналдың мәселелеріне және жоғарыда сипат-талған талаптарға сәйкес келмейтін мақалаларды қарастырмайды.

Мақала файлы бірінші автордың тегі мен аты-жөнінің бірінші әріп-терімен аталуы тиіс (мысалы, Жуматов А.И.doc немесе Zhumatov A.I.doc). Мақала қолжазбасын мұқият салыстыра тексеріп, негізгі мәтіннің соңғы бетінде барлық авторлар қол қоюы керек. Мақалалар жалпы редакция-ланудан өтеді. Өткізілген мақалалар авторларға қайтарылып берілмейді.

Барлық мақалаларды «Arts Academy» журналының редакциялық кеңесінің мүшелері немесе ғылым саласының сарапшылары рецензия-лайды. Рецензиялаушыны редакция алқасы анықтайды. Рецензия автор-лардың қолына берілмейді.

Мақала авторларынан барлық мәліметтерді бір құжатпен (бір файлмен) жіберу және мақаланы рәсімдеу ережелерін сақтау сұра-лады.

Мақала мәтіні электронды түрде және қағаз бетінде мына ме-кен-жай бойынша қабылданады: 010000, Нұр-Сұлтан қ., Ұлы дала даңғылы 9, Қазақ ұлттық хореография академиясы, офис №471 немесе e-mail: artsballet01@gmail.com

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

- 1.
- 2.

References:

- 1.
- 2.

*Қосымша 2.**Авторлар жайында қысқаша мағлұмат*

Аты-жөні (толық)	
Мақала тақырыбы	
Ғылыми дәрежесі	
Ғылыми атағы	
Жұмыс немесе оқу орны	
Ғылыми жетекшісі	
Ғылыми жетекші атағы, дәрежесі	
Телефоны	
E-mail	

*Қосымша 3.**Әдебиеттер.**Рәсімдеу мысалдары***Журнал**

1. Пак Н.С. Социологические проблемы языковых контактов // Вестник КазУМОиМЯ. Серия Филология. – 2007. – № 2(10). – С. 270-278.

Кітаптар

1. Назарбаев Н.А. В потоке истории. – Алматы: Атамұра, 1999. – 296 с.

2. Павлов Б.П. Батуев С.П. Подготовка водомазутных эмульсий для сжигания в топочных устройствах // В кн.: Повышение эффективности использования газообразного и жидкого топлива в печах и отопительных котлах. – Л.: Недра, 1983. – 216 с.

Жинақтар

1. Абусейтова М.Х. История Центральной Азии: концепции, методология и новые подходы // Матер. междунар. науч. конф. «К новым стандартам в развитии общественных наук в Центральной Азии». – Алматы: Дайк-Пресс, 2006. – С. 10- 17.

Заңнамалар

1. Постановление Правительства Республики Казахстан. Об утверждении Плана первоочередных действий по обеспечению стабильности социально-экономического развития Республики Казахстан: утв. 6 ноября 2007 года, № 1039 // ИС ПАРАГРАФ. – 2009, октябрь – 20.

2. Указ Президента Республики Казахстан. «О государственных премиях Республики Казахстан в области науки и техники имени

Аль-Фараби, литературы и искусства»: утв. 21 января 2015 года, № 993 (с изменениями от 10.10.2016 г.)

Газеттер

1. Байтова А. Инновационно-технологическое развитие – ключевой фактор повышения конкурентоспособности // Казахстанская правда. – 2009. – № 269.

Стандарттар

1. ГОСТ 7.1–2003. Библиографическая запись. Библиографическое описание. – Взамен ГОСТ 7.1–84, ГОСТ 7.16–79, ГОСТ 7.18–79, ГОСТ 7.34–81, ГОСТ 7.40–82; введ. 2004– 07–01. – М.: Изд-во стандартов, 2004. – III, 48 с. – (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).

Электрондық дереккөздер

1. Российская государственная библиотека/ Центр информ. технологий РГБ; ред. Власенко Т. В.; Web-мастер Козлова Н. В. – М.: Рос. гос. б-ка, 1977. <http://www.rsl.ru>. (Интернет ресурсы: қараған күні 14.12.17 уақыты 18:40)

ЖАРИЯЛАНБАҒАН ҚҰЖАТТАР

Ғылыми-зерттеу жұмыс есебі

1. Формирование и анализ фондов непубликуемых документов, отражающих состояние науки Республики Казахстан: отчет о НИР (заключительный) / НЦ НТИ: рук. Сулейменов Е.З.; исполн. Кульевская Ю.Г. – Алматы, 2008. – 166 с. – № ГР 0107РК00472. – Инв. № 0208РК01670.

Диссертациялар

1. Избаиров А.К. Нетрадиционные исламские направления в независимых государствах Центральной Азии: дис. ... д. и. н.: 07.00.03 / Институт востоковедения им. Р.Б. Сулейменова. – Алматы, 2009. – 270 с. – Инв. № 0509РК00125.

Транслитерация (лат.):

1. Gromov S.P., Fedorova O.A., Ushakov E.N., Stanislavskii O.B., Lednev I.K., Alfimov M.V. *Dokl. Akad. Nauk SSSR*, 1991, 317, 1134-1139 (*in Russ.*).

Сурет 1. *Сурет атауы.* Сурет дереккөзі.

REQUIREMENTS TO ARTICLES FOR PUBLICATION IN JOURNALS

Dear Author!

Since 2016, the scientific journal “Arts Academy” has been carrying out its activities aimed at popularizing and developing domestic ballet, pedagogy of choreography, various types of arts, promoting new knowledge promotion in the international cultural space. In the new year, the editorial board of the journal “Arts Academy” sets the goal for the task of achieving international recognition, entering the list authoritative ratings of scientific publications, and achieving high rates of various citation indices.

We hope that the high quality of our collaboration will allow us to continue to write interestingly about current issues:

- *History of choreographic art,*
- *Pedagogy of Choreography,*
- *Art history,*
- *Modern culture,*
- *Management in the arts and education,*
- *Social and Human Sciences.*

We draw your attention to the need for a clear structuring of your work.

1. IRSTI¹ (International Rubricator of Scientific and Technical Information) – on the first page in the upper left corner.

2. On the first page after IRSTI in the center – Initials and surnames of all authors, place of work in italics; city and country (city and country in italics in parentheses) (see Appendix 1).

3. The title on the center of page. The article title should be brief (no more than 10 words), but informative, it should reflect the main results of the research. The title is typed in bold capital letters, font size 14, any abbreviations, except generally accepted must not be used the title.

4. Annotation (no more than 10 sentences). It reflects the theme of the article, the practical value, the novelty, the main provisions and conclusions of the research.

5. Key words (up to 5-7).

Title of the article, information about the authors, annotation and key words must be given in three languages: Kazakh, Russian and English.

6. After two spaces, the main text is published, consisting of the headings:

Introduction. In the introduction you need to specify the problem, which did not receive sufficient attention in science. You should point out its practical value. Be sure to write about the contribution of this article to

the global science. And then when writing the article, you should disclose the specified relevance.

Methods. A description of the methods and techniques of research. Describe the organization of the experiment, the methodology used, the equipment used, give a detailed information about the object of study (living (experimental) or non-living objects). The types of research methods (most common): observation, survey, test, experiment, laboratory experience, analysis, modeling, learning and generalization.

Literature Review. To consider 5-10 sources in the review of literature (preferably) and to compare the authors' views; the part must be English sources.

Results. The purpose and objectives of the research. Description of the study. Focus on your innovative thinking. Scientific novelty is obligatory (clauses, which are interesting for the development of the world science, are compulsory). Mandatory description of what stated in the article theme. It is necessary to use the domestic experience. It is possible to study foreign experience to make comparisons. To make conclusions of international experience that can be used in your country. To make a conclusion about the importance of domestic experience for the world science.

Conclusions. The conclusions summarize the article. The conclusions should not repeat the provisions of article. You should provide analytical generalization of the main part of the article.

7. After the main text, after two spaces given a list of sources used.

References. A list of references to international journals is not always different from that which we do for national magazines. The list of references should include (preferably) 5-10 sources. Of them over the last 3 years should be not less than 5 sources. Be sure to use at least 2-3 foreign sources (or 50% of all used literature). Link to "Arts Academy" scientific journal is welcome.

The article ends with automatically numbered references (with the heading "references"). References are listed in the order of citation in the article. A serial number of the source in the article text is given from the list of references in square brackets through comma i.e. the page number in the source (Examples: [17, p.25], [3, p.36]). Bibliographic recording is performed in the original language. (see Appendix 3).

A list of references in the Roman alphabet must go after the list of references (References) completely separate unit, repeating the list of references to the Russian language part, irrelevant of the presence of foreign sources. If the list has links to foreign publications, they are repeated in the list prepared in the Roman alphabet (Latin). On the website <http://www.translit.ru/> you can refer to the program for transliterating the Russian text into the Roman (Latin) alphabet, which is in the public domain.

8. Brief information about the authors following after the list of sources used (see Appendix 2).

Diagrams and figures should be recommended inserted in the main text and also attached as separate files in any graphic formats (JPEG, TIFF, BMP, etc.). All illustrations must be signed and numbered below the figure (see Appendix 4).

The technical part article of the article must meet the following requirements: The volume of articles — **10 - 20 thousand characters**. Format: computer typesetting in the format of Microsoft Word (with the extension *.doc, *.docx, *.rtf); font — Times New Roman and Times KAZ, 14 PT in the main text, 12 notes, summary, captions and tables. Notes (footnotes) are paginal, using the function of footnote (ctrl+alt+f) in the program “Word”. Do not use endnotes. Line spacing — single, all margins — 2 cm, alignment on width. Paragraphs are marked by indentation of 1.25 cm (but not with tabs or spaces); the spacing between paragraphs – regular. Quotation marks – typographical “”, inside quotes – “normal”. *Ballet terms must be written in French (En dedans, Tendue, Leve)*. Dates are denoted by numbers: ages – in Roman, years and decades – in Arabic.

The authors are solely responsible for the accuracy and reliability of the information, citations, references and list of the sources used.

Articles that are not relevant to the issues of the scientific journal and to the above-mentioned requirements will not be considered by the editorial Board.

The article file should be named with the surname and initials of the first author (e.g. Zhumatov A.И.doc or Zhumatov A.I.doc). The manuscript should be proofread and signed by the author on the last page of the main text. Articles are subject to general editing. Submitted articles will not be returned to authors.

All articles are reviewed by members of the editorial Board of the journal “Arts Academy” or by experts in the relevant field. The reviewer is chosen by the editorial Board. The review will not be given to authors.

Request to authors of articles is to submit all material in one document (single file) and to follow the Rules in preparing the article. The text of the article is submitted in electronic and paper forms to the address: 010000, Nur-Sultan, st. Uly Dala 9, Kazakh National Academy of Choreography, office №471, e-mail: artsballet01@gmail.com

Pic 1. *Name of the picture.* Source of the picture

List of sources used:

- 1.
- 2.

References:

- 1.
- 2.

*Appendix 2.
Brief information about the authors*

Name Last Name Middle Name	
Topic of the research	
Scientific or Academic degree	
Academic status	
Place of work or study, position	
Scientific advisor / advisor (for master students)	
His degree, academic status, position (of a scientific advisor)	
Contact information (phone)	
E-mail	

*Appendix 3.
The list of references. Examples*

Journal

1. Pak N. With. *Sociological problems of language contacts // Vestnik of KazUIR & WL. Series Philology.* – 2007. – № 2(10). – P. 270-278.

Books

1. Nazarbayev N. *In the stream of history.* – Almaty: Atamura, 1999. – 296 p.
2. Pavlov B. P. Batuev S. P. *Preparation of water-black oil emulsions*

for combustion in the combustion device // In kN.: Improving the efficiency of the use of gaseous and liquid fuels in furnaces and heating boilers. – Leningrad: Nedra, **1983**. – 216 p.

Collections

1. Abuseitova M. H. *a History of Central Asia: concepts, methodology and new approaches* // Mater. Intern. scientific. Conf. “To the new standards in the development of social Sciences in Central Asia”. – Almaty: Dyke-Press, **2006**. – S. 10 - 17.

2.

Legislative materials

1. *Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan. Approval of the Plan of priority actions to ensure stability of the socio-economic development of the Republic of Kazakhstan*: approved. **On 6 November 2007**, No. 1039 // is PARAGRAPH. – October, 2009 – 20.

2. *The Decree of the President of the Republic of Kazakhstan. “On state awards of the Republic of Kazakhstan in the field of science and technology named after al-Farabi, literature and art”*: approved. **21 January 2015**, No. 993 (amended 10.10.2016)

Newspapers

1. Baitova A. *Innovation and technological development is a key factor of competitiveness* // *Kazakhstanskaya Pravda*. – **2009**. – No. 269.

Standard(GOST)

1. GOST 7.1–2003. Bibliographic record. Bibliographic description. – Instead of GOST 7.1–84 and GOST 7.16–79, GOST 7.18–79, GOST 7.34–81, GOST 7.40–82;]. 2004– 07-01. – M.: Publishing house of standards, 2004. III, 48 p. – (the System of standards on information, librarianship and publishing).

Electronic resources

1. *Russian state library/ Centre for info. technologies RSL*; ed Vlasenko, T.V.; Web master Kozlova N.V. – M.: ROS. state library, **1977**. Mode of access: <http://www.rsl.EN>. (Internet resource: view date 14.12.17 time 18:44)

UNPUBLISHED DOCUMENTS

Reports on research work

1. *Generation and analysis of funds of unpublished documents, reflecting the state of science of the Republic of Kazakhstan: research reports (final)* / NC STI: hands. Suleymenov E. Z.; Executive. Kolevska YG – Almaty, **2008**. – 166 p. – № GR 0107PK00472. – Inv. No. 0208PK01670.

Thesis

2. Izbairov A.K. *Unconventional Islamic directions in the independent States of Central Asia*: dis. ... doctor of historical Sciences: 07.00.03

/ Institute of Oriental studies. R.B. Suleimenov. – Almaty, **2009**. – 270 p.
– inv. No. 0509PK00125.

Transliteration (lat.):

1. S. P. Gromov, O.A. Fedorova, E.N. Ushakov, O.B. Stanislavskii,
Lednev I.K., Alfimov M.V. *Dokl. Akad. Nauk SSSR*, **1991**, 317, 1134-1139
(in Russ.).

Appendix 4.
Illustrations design

Pic 1. *Name of the picture.* Source of the picture

**ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ,
ПУБЛИКУЕМЫХ В ЖУРНАЛЕ**

Уважаемый Автор!

С 2016 года журнал «Arts Academy» осуществляет свою деятельность, направленную на популяризацию и развитие отечественного балета, педагогики хореографии, различных видов искусств, на продвижение нового знания в международное культурное пространство. В новом году редколлегия журнала «Arts Academy» ставит перед изданием задачу достижения международного признания, вхождения в авторитетные рейтинги научных изданий, достижения высоких показателей различных индексов цитирования. Мы надеемся, что высокое качество нашей совместной работы позволит нам по-прежнему интересно писать об актуальных проблемах:

- истории хореографического искусства,
- педагогики хореографии,
- искусствоведения,
- современной культуры,
- менеджмента в искусстве и образовании,
- социально-гуманитарных наук.

Обращаем Ваше внимание на необходимость четкого структурирования Вашей работы.

1. Индекс МРНТИ¹ – на первой странице в левом верхнем углу.

2. На первой странице после МРНТИ по центру – инициалы и фамилии всех авторов, место работы курсивным шрифтом; город и страна (город и страна в скобках курсивный) (см. приложение 1).

3. Заголовок по центру страницы. Название статьи должно быть кратким (не более 10 слов), но информативным, отражать основной результат исследования. Заголовок набирается полужирными прописными буквами, размер шрифта 14, в заглавии не допускается употребление сокращений, кроме общепризнанных.

4. Аннотация (не более 10 предложений). Отражает тематику статьи, практическую ценность, новизну, основные положения и выводы исследований.

5. Ключевые слова (не более 5-7).

Название статьи, сведения об авторах, аннотация и ключевые слова предоставляются на трех языках: казахском, русском и английском.

6. Через два пробела публикуется основной текст, состоящий из рубрик:

1 Международный рубрикатор научно-технической информации: <http://grnti.ru/>
Например: МРНТИ 13.07.25

Введение. Во введении необходимо указать проблему, не получившую должного освещения в науке. Следует указать на ее практическое значение. Обязательно написать о вкладе данной статьи в мировую науку. И далее при написании статьи следует раскрыть указанную актуальность.

Методы исследования. Описание методов и методик исследования. Описать организацию эксперимента, используемые методики, используемую аппаратуру, дать подробные сведения об объекте исследования. Виды методов исследования (наиболее распространенные): наблюдение, опрос, тестирование, эксперимент, лабораторный опыт, анализ, моделирование, изучение и обобщение.

Обзор литературы по теме. Рассмотреть в обзоре литературы (желательно) 5-10 источников и сравнить взгляды авторов; часть должна быть англоязычными источниками.

Результаты исследования. Цель и задачи исследования. Описание исследования. Делайте акцент на своих новаторских размышлениях. Обязательна научная новизна (обязательны положения, интересные для развития мировой науки). Обязательное описание того, что заявлено в теме статьи. Необходимо задействовать отечественный опыт. Для сравнения можно изучить зарубежный опыт. Сделать вывод о том, что из зарубежного опыта можно использовать в Вашей стране.

Выводы. Заключение. В выводах подводим итог статьи. Выводы не должны повторять положения статьи. Следует дать аналитическое обобщение основной части статьи.

7. После основного текста через два пробела дается список использованных источников.

Список использованных источников. В списке использованных источников должно быть (желательно) 5-10 источников. Из них за последние 3 года должны быть не меньше 5 источников. Обязательно использование не менее 2-3-х иностранных источников (или 50% от всей использованной литературы). Ссылка на журнал «Arts Academy» приветствуется.

Список использованных источников приводится в порядке цитирования работ в тексте. В тексте статьи дается порядковый номер источника из списка цитируемой литературы в квадратных скобках, через запятую – номер страницы в источнике (Примеры: [17, с.25], [3, с.36]). Библиографическая запись выполняется на языке оригинала. (см. приложение 3).

После списка использованных источников приводится список использованных источников в романском алфавите (References) полностью отдельным блоком, повторяя список использованных источ-

ников к русскоязычной части, независимо от того, имеются в нем иностранные источники или нет. Если в списке есть ссылки на иностранные публикации, они полностью повторяются в списке, готовящемся в романском алфавите (латиница). На сайте <http://www.translit.ru/> можно обратиться к программе транслитерации русского текста в латиницу, которая находится в открытом доступе.

8. Краткие сведения об авторах следуют после списка использованных источников (см. приложение 2).

Схемы и рисунки рекомендуются вставить в основной текст, а также приложены отдельными файлами в любых графических форматах (JPEG, TIFF, BMP и др.). Все иллюстрации должны быть подписаны и пронумерованы под рисунком (см. приложение 4).

Техническое оформление статьи должно соответствовать следующим требованиям: объем статьи — **10-20 тыс. знаков**. Формат: компьютерный набор в формате Microsoft Word (с расширением *.doc, *.docx, *.rtf); шрифт — Times New Roman и Times Kaz, 14 кегль в основном тексте, 12 — в примечаниях, резюме, подписях к рисункам и таблицам. Примечания (сноски) постраничные, ставятся с использованием функции «сноска» (ctrl+alt+f) в программе «Word». Концевые сноски не использовать. Межстрочный интервал — одинарный, все поля — 2 см, выравнивание по ширине. Абзацы отмечаются отступом в 1,25 см (но не с помощью табуляции или пробелов); интервал между абзацами – обычный. Кавычки – типографские «», внутри цитат – обычные “”. *Балетные термины пишутся по-французски (En dedans, Tendue, Leve)*. Даты обозначаются цифрами: века – римскими, годы и десятилетия – арабскими.

Напоминаем, авторы статей несут полную ответственность за точность и достоверность сведений, цитат, ссылок и списка использованных источников.

Статьи, не соответствующие проблематике журнала и вышеописанным требованиям, редакционным советом не рассматриваются.

Файл статьи следует назвать по фамилии и инициалам первого автора (например, Жуматов А.И.doc либо Zhumatov A.I.doc). Рукопись статьи следует тщательно выверить и подписать всем авторам на последней странице основного текста. Статьи подлежат общему редактированию. Представленные статьи авторам не возвращаются.

Все статьи рецензируются членами редакционного совета журнала «Arts Academy» или экспертами в соответствующей области. Рецензента определяет редколлегия. Рецензии авторам на руки не выдаются.

Просьба к авторам статей представлять весь материал в одном документе (одном файле) и точно следовать Правилам при

Рис 1. Название рисунка. Источник рисунка

Список использованных источников:

- 1.
- 2.

References:

- 1.
- 2.

Приложение 2.
Краткие сведения об авторах

ФИО (полностью)	
Тема статьи	
Ученая или академическая степень	
Ученое звание	
Место работы или учебы, должность	
Научный руководитель/консультант (для магистрантов)	
Его (научного руководителя) степень, ученое звание, должность	
Контактный телефон	
E-mail	

Приложение 3.
Список использованных источников. Примеры оформления

Журнал

1. Пак Н.С. Социологические проблемы языковых контактов // Вестник КазУМОиМЯ. Серия Филология. – 2007. – № 2(10). – С. 270-278.

Книги

1. Назарбаев Н.А. В потоке истории. – Алматы: Атамұра, 1999. – 296 с.
2. Павлов Б.П. Батуев С.П. Подготовка водомазутных эмуль-

сий для сжигания в топочных устройствах // В кн.: Повышение эффективности использования газообразного и жидкого топлива в печах и отопительных котлах. – Л.: Недра, 1983. – 216 с.

Сборники

1. Абусеитова М.Х. История Центральной Азии: концепции, методология и новые подходы // Матер. междунар. науч. конф. «К новым стандартам в развитии общественных наук в Центральной Азии». – Алматы: Дайк-Пресс, 2006. – С. 10- 17.

Законодательные материалы

1. Постановление Правительства Республики Казахстан. Об утверждении Плана первоочередных действий по обеспечению стабильности социально-экономического развития Республики Казахстан: утв. 6 ноября 2007 года, № 1039 // ИС ПАРАГРАФ. – 2009, октябрь – 20.

2. Указ Президента Республики Казахстан. «О государственных премиях Республики Казахстан в области науки и техники имени Аль-Фараби, литературы и искусства»: утв. 21 января 2015 года, № 993 (с изменениями от 10.10.2016 г.)

Газеты

1. Байтова А. Инновационно-технологическое развитие – ключевой фактор повышения конкурентоспособности // Казахстанская правда. – 2009. – № 269.

Стандарт (ГОСТы)

1. ГОСТ 7.1–2003. Библиографическая запись. Библиографическое описание. – Взамен ГОСТ 7.1–84, ГОСТ 7.16–79, ГОСТ 7.18–79, ГОСТ 7.34–81, ГОСТ 7.40–82; введ. 2004 – 07–01. – М.: Изд-во стандартов, 2004. – III, 48 с. – (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).

Электронные ресурсы

1. Российская государственная библиотека/ Центр информ. технологий РГБ; ред. Власенко Т. В.; Web-мастер Козлова Н. В. – М.: Рос. гос. б-ка, 1977. Режим доступа: <http://www.rsl.ru>. (Интернет ресурс: дата обращения 14.12.17 время 18:44)]

НЕОПУБЛИКОВАННЫЕ ДОКУМЕНТЫ

Отчеты о научно-исследовательской работе

1. Формирование и анализ фондов непубликуемых документов, отражающих состояние науки Республики Казахстан: отчет о НИР (заключительный) / НЦ НТИ: рук. Сулейменов Е.З.; исполн. Кульевская Ю.Г. – Алматы, 2008. – 166 с. – № ГР 0107РК00472. – Инв. № 0208РК01670.

Диссертации

1. Избаиров А.К. Нетрадиционные исламские направления в независимых государствах Центральной Азии: дис. ... д. и. н.: 07.00.03 / Институт востоковедения им. Р.Б. Сулейменова. – Алматы, 2009. – 270 с. – Инв. № 0509РК00125.

Транслитерация (лат.):

1. Gromov S.P., Fedorova O.A., Ushakov E.N., Stanislavskii O.B., Lednev I.K., Alfimov M.V. *Dokl. Akad. Nauk SSSR*, **1991**, 317, 1134-1139 (in Russ.).

*Приложение 4.
Оформление иллюстраций*

Рис 1. *Название рисунка. Источник рисунка*

ЖАЗЫЛУШЫЛАР НАЗАРЫНА

«Arts Academy» журналына 2020 жылына жазылуды Қазақстанның кез келген пошталық байланыс бөлімдерінде Қазпошта каталогы бойынша рәсімдей аласыз.

Журналдың Қазпошта каталогы бойынша жазылу индексі – **74863**

Редакция туралы ақпарат:

Редакцияның пошталық мекенжайы:

010000, Нұр-Сұлтан қ., Ұлы Дала даңғылы, 9.

Қазақ ұлттық хореография академиясы

Тел.: 8 (7172) 790-832

[http:// www. http://artsacademy.kz](http://www.artsacademy.kz)

e-mail: artsballet01@gmail.com

NOTICE TO SUBSCRIBERS

Subscription to the magazine “Arts Academy” journal of 2020 can be done at any post office in Kazakhstan through the Kazpost catalog.

Index of the journal by Kazpost catalog – **74863**

Editorial information:

The mailing address of the editorial board:

010000, Nur-Sultan city, Uly Dala avenue, 9.

Kazakh National Academy of Choreography

tel.: 8 (7172) 790-832

[http:// www. http://artsacademy.kz](http://www.artsacademy.kz)

e-mail: artsballet01@gmail.com

К СВЕДЕНИЮ ПОДПИСЧИКОВ

Оформить подписку на журнал «Arts Academy» на 2020 год можно в любом отделении почтовой связи Казахстана по каталогу Казпочты.

Индекс журнала по каталогу Казпочты – **74863**

Сведения о редакции:

Почтовый адрес редакции:

010000, г. Нур-Султан, пр. Ұлы Дала, 9.

Казахская национальная академия хореографии

Тел.: 8 (7172) 790-832

[http:// www. http://artsacademy.kz](http://www.artsacademy.kz)

e-mail: artsballet01@gmail.com

МАЗМҰНЫ /CONTENTS/ СОДЕРЖАНИЕ

**БАЛЕТ ӨНЕРІ
BALLET ARTS
ИСКУССТВО БАЛЕТА**

1.	<i>Д.Е. Шомаева</i> <i>D.E. Shomaeva</i>	К ВОПРОСУ О «ЖЕНСКОМ ВЗГЛЯДЕ» В ХОРЕОГРАФИИ НА ПРИМЕРЕ СПЕКТАКЛЯ МУКАРАМ АВАХРИ «КАРМЕН» МУКАРАМ АВАХРИДІҢ «КАРМЕН» СПЕКТАКЛІНІҢ МЫСАЛЫНДА ХОРЕОГРАФИЯДАҒЫ «ӘЙЕЛ КӨЗҚАРАСЫ» ТУРАЛЫ TO THE QUESTION ABOUT “FEMALE LOOK” IN CHOREOGRAPHY ON THE EXAMPLE OF THE BALLET “CARMEN” BY MUKARAM AVAHRI	5
2.	<i>С.Ә. Бәкірова</i> <i>Т.О. Ізім</i> <i>S.A. Bakirova</i> <i>T.O. Izim</i>	ХОРЕОГРАФИЯ ПЕДАГОГИКАСЫ: БІЛІМ БЕРУДЕГІ ЕРЕКШЕЛІКТЕР МЕН КАТЕГОРИЯЛАР ПЕДАГОГИКА ХОРЕОГРАФИИ: ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ И КАТЕГОРИИ CHOREOGRAPHY PEDAGOGY: TEACHING FEATURES AND CATEGORIES	14
3.	<i>I.A. Fedosova</i> <i>И.А. Федосова</i>	DESIGNING THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF CHOREOGRAPHER IN THE CONTEXT OF SYNTHESIS OF CHOREOGRAPHIC ART AND GYMNASTICS ХОРЕОГРАФИЯЛЫҚ ӨНЕР ЖӘНЕ ГИМНАСТИКАЛЫҚ СПОРТ СИНТЕЗІ ЖАҒДАЙЫНДА ХОРЕОГРАФТЫҢ КӘСІБИ ҚЫЗМЕТІН ЖОБАЛАУ ПРОЕКТИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ХОРЕОГРАФА В УСЛОВИЯХ СИНТЕЗА ХОРЕОГРАФИЧЕСКОГО ИСКУССТВА И ГИМНАСТИЧЕСКОГО СПОРТА	22

4. *A.M. Islyamova*
A.M. Ислямова METHOD OF CONTACT
IMPROVISATION IN THE
IMPLEMENTATION OF THE
COMMUNICATION SKILLS OF
PERSONALITY
- ТҮЛҒАНЫҢ КОММУНИКАТИВТІК
ДАҒДЫЛАРЫН ІСКЕ АСЫРУДАҒЫ
СУЫРЫП САЛМА ӘДІСІ
- МЕТОД КОНТАКТНОЙ
ИМПРОВИЗАЦИИ В РЕАЛИЗАЦИИ
КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ
ЛИЧНОСТИ 32
5. *A.Ә. Құлмахабет*
A.A. Kulmakhambet СОВРЕМЕННЫЕ ТАНЦЕВАЛЬНЫЕ
ТЕХНИКИ КАК ИСТОЧНИК
САМОРЕАЛИЗАЦИИ
ОБУЧАЮЩИХСЯ
- ЗАМАНАУИ БИ ТЕХНИКАЛАРЫ
АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ
ӨЗІН-ӨЗІ ДАМЫТУЫ
- MODERN DANCE TECHNIQUES AS A
SOURCE OF STUDENTS' SELF-
REALIZATION 38

ӘЛЕУМЕТТІК-ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
SOCIAL AND HUMAN SCIENCES
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ

6. *J. Rau*
U.U. Aimbetova
Й. Рау
У.У. Аймбетова INTERCULTURAL COMMUNICATION
IN THE CONTEXT OF
LINGUACULTURAL STUDY:
THE CONCEPT OF CULTURE AND
LINGUISTIC WORLD PICTURE
- ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ
КОНТЕКСТІНДЕГІ
МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ
КОММУНИКАЦИЯ: МӘДЕНИЕТ
ТҮЖЫРЫМДАМАСЫ ЖӘНЕ
ӘЛЕМНІҢ ТІЛДІК БЕЙНЕСІ
- МЕЖКУЛЬТУРНАЯ
КОММУНИКАЦИЯ В КОНТЕКСТЕ
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИИ:
КОНЦЕПЦИЯ КУЛЬТУРЫ И
ЯЗЫКОВАЯ КАРТИНА МИРА 48

7.	<i>A.R. Raimkulova</i> <i>Z.N. Bissenbayeva</i> <i>A.P. Райымқұлова</i> <i>Ж.Н. Бисенбаева</i>	THE CONCEPT OF CULTURE IN THE LINGUO-CULTURAL ASPECT ЛИНГВО-МӘДЕНИ АСПЕКТІДЕГІ МӘДЕНИЕТ ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ КОНЦЕПЦИЯ КУЛЬТУРЫ В ЛИНГКО-КУЛЬТУРНОМ АСПЕКТЕ	60
8.	<i>A.U. Ауелбекова</i> <i>A.U. Auyelbekova</i>	ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ БОЙЫНША ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРІ ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ПО ПРОГРАММАМ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ INTERACTIVE TEACHING METHODS FOR HIGHER EDUCATION PROGRAMS	70
9.	<i>A.I. Қасабекова</i> <i>A.I. Kassabekova</i>	ТАРИХИ САНАНАНЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ САБАҚТАСТЫҒЫ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛІК МАҢЫЗЫ CONTINUITY AND EDUCATIONAL VALUE OF THE PROGRAM FORMATION OF HISTORICAL CONSCIOUSNESS ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ И ВОСПИТАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРОГРАММЫ ФОРМИРОВАНИЕ ИСТОРИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ	79
	Авторлар туралы мәлімет Information about the authors Сведения об авторах		88
	«ARTS ACADEMY» ғылыми журналының редакциялық саясаты Редакционная политика научного журнала «ARTS ACADEMY» The editorial policy of the scientific journal “ARTS ACADEMY”		91
	Журналға мақалаларды жариялау үшін қойылатын талаптар тізімі Требования к оформлению статей, публикуемых в журнале Requirements to articles For publication in journals		103
	Жазылушылар назарына Notice to subscribers К сведению подписчиков		124
	Мазмұны/Contents/ Содержание		125

«ARTS ACADEMY»
scientific journal
Маусым / June / Июнь
2020

Басуға қол қойылды/ Signed in print/Подписано в печать.04.06.2020.

Пішім/Format/Формат 170x260.

Офсетті қағаз/Offset paper/Бумага офсетная.

Көлемі/Scope/Объем – 7,94 п.л.

Таралымы/Edition/Тираж 300.

«Қазақ ұлттық хореография академиясы» КАҚ
NJSC «Kazakh National Academy of Choreography»
НАО «Казанская национальная академия хореографии»

010000, Нұр-Сұлтан, Нур-Султан, Nur-Sultan

Ұлы Дала/Uly Dala, 9, офис/office/офис - 471

8 (7172) 790832

artsballet01@gmail.com

<http://artsacademy.kz/>

